

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA VEŘEJNÉ EKONOMIKY

Finanční podpora státu směřující k rodinám s dětmi

The State Financial Support to Families with Children

Student: Bc. Pavla Gajdová

Vedoucí diplomové práce: Prof. Ing. Jan Široký, CSc.

Ostrava 2010

Místopřísežné prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci včetně příloh č. 8 až 11 vypracovala samostatně, přičemž přílohy č. 1, 3, 5, 6 a 7 jsem převzala z uvedených zdrojů zcela a přílohy č. 2 a 4 jsem vypracovala s oporou uvedených zdrojů a samostatně doplnila.

V Ostravě dne 26. dubna 2010

.....
Jméno a příjmení studenta

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	Oblasti podpory státu pro rodiny s dětmi.....	3
2.1	Česká populace	3
2.2	Rodinná politika	4
2.2.1	Podpora rodin v ČR.....	5
2.3	Finanční podpora rodin v ČR	5
2.3.1	Nepřímá podpora rodin s dětmi	6
2.3.1.1	Slevy na dani	7
2.3.1.2	Postup při výpočtu čisté mzdy v letech 2006 – 2010.....	9
2.3.2	Přímá podpora rodin s dětmi.....	11
2.3.3	Tři pilíře sociálního zabezpečení	12
2.3.3.1	Sociální pojištění	13
2.3.3.2	Státní sociální podpora	16
2.3.3.3	Sociální pomoc	17
3	Systém státní sociální podpory.....	18
3.1	Základní vymezení systému státní sociální podpory.....	18
3.1.1	Základní pojmy systému SSP	19
3.1.2	Dávky systému SSP	20
3.2	Změny v dávkách státní sociální podpory od roku 2006	21
3.2.1	Přídavek na dítě.....	21
3.2.2	Sociální příplatek.....	23
3.2.3	Příspěvek na bydlení.....	25
3.2.4	Rodičovský příspěvek.....	27
3.2.5	Porodné.....	29
3.2.6	Pohřebné.....	30
3.2.7	Dávky pěstounské péče	31
4	Analýza finanční podpory rodin v České republice z pohledu státního rozpočtu.....	34
4.1	Soběstačnost určených příjmů a výdajů státního rozpočtu ČR	36
4.1.1	Určení soběstačnosti mezi léty 2006 a 2007	37

4.1.2	<i>Určení soběstačnosti mezi léty 2007 a 2008</i>	39
4.1.3	<i>Určení soběstačnosti mezi léty 2008 a 2009</i>	42
4.2	Statistické zkoumání závislosti mezi výdaji na dávky SSP a schodkem SR ČR	44
4.2.1	<i>Statistické testování závislosti pomocí regrese</i>	44
4.2.2	<i>Statistické testování nezávislosti pomocí asociační tabulky.....</i>	46
4.3	Dílčí shrnutí kapitoly	48
5	Analýza finanční podpory rodin v České republice z pohledu vybraných typů rodin.....	49
5.1	Výběr typů rodin	49
5.2	Charakteristika příjmů vybraných rodin.....	50
5.2.1	<i>Příjem úplné rodiny s 1 dítětem vyjádřen jako $1,0 \cdot \text{ŽM rodiny}$</i>	52
5.2.2	<i>Příjem úplné rodiny s 1 dítětem vyjádřen jako $1,6 \cdot \text{ŽM rodiny}$</i>	53
5.2.3	<i>Příjem úplné rodiny s 1 dítětem vyjádřen jako $2,0 \cdot \text{ŽM rodiny}$</i>	54
5.2.4	<i>Příjem úplné rodiny s 1 dítětem vyjádřen jako $2,5 \cdot \text{ŽM rodiny}$</i>	55
5.3	Daňové zatížení vybraných rodin	55
5.4	Příjem vybraných rodin z dávek systému státní sociální podpory.....	57
5.5	Zhodnocení daňového zatížení a příjmů z dávek SSP u všech typů rodin	59
6	ZÁVĚR.....	65

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

SEZNAM ZKRATEK

PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHY

1 ÚVOD

Bez jakýchkoliv pochybností a skepsí je člověk nespornou a důležitou součástí naší planety. Lidé z velké části utváří nejen její podobu, ale dá se říci, že bez člověka by svět, jak ho známe, neexistoval. Proto je důležité o člověka, potažmo celou lidskou populaci náležitě pečovat a chránit ji. To by mělo být (a ve většině států tomu tak skutečně je) jedním z prioritních zájmů vlády každé společnosti. Dle mého názoru by právo na určitou ochranu, resp. zabezpečení či alespoň nepatrnou míru jistoty ve stále se měnícím světě mělo být zaručeno, jako základní lidské právo, každé lidské bytosti. A právě jistý stupeň ochrany, zabezpečení či jistoty nabízí tzv. sociální ochrana, která v různých podobách zabezpečuje občany po celém světě.

Zaměření své práce sice zúžím pouze na ČR, ale také v ní pojem sociální ochrana rozhodně není cizí, přestože je do jisté míry synonymem pojmu sociální zabezpečení, což je zabezpečení občanů v daných sociálních situacích, které z různých důvodů nemohou zvládnout vlastními silami. Sociální zabezpečení je určeno jak pro jednotlivé občany, tak pro celé rodiny. Pohled mé práce však zaměřím jen na zabezpečení rodin, neboť rodina je nejstarší a základní jednotkou každé společnosti. Dá se říci, že s určitou podobou rodinné politiky se lze setkat téměř všude. ČR není výjimkou, také zde je rodina předmětem zvláštní podpory a pomoci. A to hned z několika důvodů. Nejen z hlediska zachování budoucích generací, ale také z pohledu ekonomického je rodina základním stavebním kamenem společnosti, bez níž by společnost nemohla existovat. A právě z tohoto důvodu bych ráda svou diplomovou práci zaměřila na téma podpory státu směřující k rodinám s dětmi, zejména podpory finanční.

Stěžejní náplní mé práce tedy bude finanční podpora rodin s dětmi. Ta se v ČR uskutečňuje především prostřednictvím daňových opatření, jež směřují právě k podpoře rodin s dětmi, a také prostřednictvím zmíněného sociálního zabezpečení (dále jen SZ), konkrétně jeho druhého pilíře, jímž je systém státní sociální podpory (dále jen SSP), který je určen převážně pro rodiny s dětmi. Obě tyto oblasti na následujících stránkách rozeberu blíže, přičemž z hlediska časového určení se zaměřím na léta 2006 až 2010.

Cílem mé práce je analyzovat oblast finanční podpory ČR směřující k rodinám s dětmi, tedy především daňovou podporu rodin s dětmi a také systém SSP, a nastítnit vývoj změn v těchto dvou oblastech, počínaje rokem 2006. Stěžejním cílem pak bude rozbor závislosti mezi schodkem státního rozpočtu ČR (dále jen SR ČR) a zástupcem veřejných výdajů směřujících na podporu rodin s dětmi, jimiž budou dávky SSP. V neposlední řadě jsem si jako cíl stanovila porovnání příjmů a odvodů u nadefinovaných typů rodin, přičemž zástupcem příjmů budou vybrané dávky SSP a zástupcem odvodů daň z příjmů fyzických osob a pojistné na SZ. U vybraných rodin provedu rovněž výpočet daňového zatížení rodiny, který porovnam s pro-

centuálním vyjádřením příjmů z vybraných dávek SSP na hrubé mzdě rodiny. Cílovým výsledkem tohoto porovnání pak bude odhalení, zda a v jaké míře jsou vybrané rodiny „čistým příjemcem“ finančních prostředků ze SR ČR (v případě, kdy je jejich daňové zatížení nižší, než příjem z vybraných dávek SSP) nebo jsou „čistým plátcem“ finančních prostředků do SR ČR (v případě, kdy je jejich daňové zatížení vyšší, než příjem z vybraných dávek SSP).

K metodám, pomocí kterých svou práci zpracuji, bych zařadila především metodu analýzy, konkrétně analýzu nástrojů, kterými ČR podporuje rodiny s dětmi – daňová opatření a systém SSP. Rovněž uplatním metodu komparace, zejména v souvislosti s vývojovými změnami jak v systému daně z příjmů fyzických osob (dále jen DPFO), tak v systému SSP a metodu modelování, kdy pro zjednodušení zkonstruuji ve skutečnosti neexistující model SR ČR, v němž jsou konkrétní příjmy určeny konkrétním výdajům. Napodobení skutečného stavu modelovou situací bude použito také v případě výběru modelových rodin. K testování závislosti použiji statistickou metodu regresní analýzy a asociační tabulky.

Pro svou práci jsem si stanovila dvě **hypotézy**. První se váže ke vztahu mezi schodkem SR ČR a veřejnými výdaji pro rodiny s dětmi. Tato hypotéza s označením H_1 zní: „Schodek státního rozpočtu ČR od roku 2006 každoročně narůstá, a to především zásluhou veřejných výdajů, které jsou vypláceny v rámci podpory rodin s dětmi“. Druhá hypotéza souvisí s vybranými rodinami, které jsem si, vzhledem k sociálnímu tématu mé práce, nadefinovala jako nízkopříjmové, s příjmy odpovídajícími vybraným násobkům životního minima. Pro zachování komplexnosti jsem si dále rodiny navolila jako úplné i neúplné, vychovávající jedno nebo dvě děti, což je pro většinu soudobých českých rodin nejtypičtější. Pod označením H_2 jsem si druhou hypotézu nadefinovala takto: „Vybraným typům rodin od roku 2006 klesá jejich daňové zatížení a zároveň se zvyšují jejich příjmy z dávek SSP“.

Práce bude rozčleněna do šesti kapitol, přičemž první věnuji úvodu a poslední závěru. *Druhá kapitola* ponese název Oblasti podpory státu pro rodiny s dětmi a stručně přiblíží oblasti, jimiž se ČR snaží rodiny podporovat, zejména oblast finanční, která se v ČR odehrává pomocí nepřímé podpory (daňová opatření) a podpory přímé (systém SZ). Deskripce jednotlivých dávek SSP, které existují v podmínkách ČR od roku 2006, bude osou *třetí kapitoly*, která rozebere stěžejní zákon SSP, nastíní základní pojmy tohoto systému a také přiblíží jednotlivé dávky SSP, které v rámci tohoto systému fungují do data odevzdání práce. *Čtvrtá kapitola* zanalyzuje finanční podporu rodin v ČR z pohledu SR ČR a zodpoví otázku soběstačnosti určených příjmů na určených výdajích, a otázku závislosti mezi schodkem SR a veřejnými výdaji pro rodiny s dětmi. *Pátá kapitola* bude řešit totéž, jen z pohledu vybraných typů rodin, přičemž nastíní finanční dopad těchto rodin na SR ČR.

Práce vychází z legislativy ke dni 1.1.2010 a byla dána k vazbě dne 26.4.2010.

2 Oblasti podpory státu pro rodiny s dětmi

Nebýt člověka, nebyl by svět, jak ho známe, a proto téměř všechny země světa o své občany určitým způsobem pečují, zabezpečují je a chrání. Nástroje, pomocí kterých jednotlivé země podporují své občany jsou rozličné. Ve své podstatě však jádro každé veřejné pomoci tvoří především oblasti jako je rodinná politika, sociální zabezpečení, zdravotní politika, vzdělávací nebo bytová politika¹. Všechny tyto oblasti jsou těsně spjaty právě s existencí člověka. Nebýt člověka, nebyl by důvod pro vznik těchto politik, na druhou stranu samotný člověk, respektive lidská populace, je také tvůrcem a iniciátorem všech změn v těchto oblastech, a proto se nejdříve věnuji lidské populaci, především té české.

2.1 Česká populace

Česká populace se v současné době potýká s problémy, které souvisí s nízkou porodností, vysokou imigrací a se stárnutím obyvatelstva. Vstup ČR do 21. století byl ve znamení hlubokého demografického útlumu. „Zatímco v 19. století se počet Čechů zvýšil o více než 100 %, za posledních 100 let se česká populace zvýšila o pouhých 10 %.“² Proto by prioritní snahou ČR mělo být především zajištění vyšší míry porodnosti. I v případě, že se však vyplní předpoklad a porodnost v ČR stoupne na evropský průměr, je jasné, že se i nadále bude zvyšovat úbytek obyvatelstva přirozenou měnou a zrychlovat proces demografického stárnutí populace. „Dosavadní tendence naznačují, že současný vývoj ovlivní věkovou strukturu české populace natolik, že její následná regenerace bude velmi obtížná, a to i za předpokladu migračních zisků“³.

Negativní vývoj české populace by zřejmě bylo možno zmírnit pomocí rodinné politiky, která by ve společnosti vytvářela prorodinné klima a příznivé podmínky pro rozhodování o rodičovství. Správné nastavení rodinné politiky by proto pro ČR mohlo, kromě jiného, znamenat „záchranu budoucích generací“. Na tomto místě bych však zdůraznila, že „správné“ nastavení rodinné politiky, popř. sociálního zabezpečení není jediným nástrojem, jak zvýšit míru porodnosti v ČR, úzce s tím souvisí také nastavení ostatních politik, především bytové, ale také např. vzdělávací, zdravotní či finanční. Vzhledem k tématu mé práce se však zaměřím především na politiku rodinnou.

¹ MUNKOVÁ, G. a kol. (2004), úvod.

² Portál Demografie - Populace, dostupné na World Wide Web: http://www.demografie.info/?cz_odemografii, 2009.

³ WIKIPEDIE Otevřená encyklopedie – vývoj české populace, dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Populace>, 2009.

2.2 Rodinná politika

Rodina je nejstarší a základní jednotkou společnosti, a proto je ve většině států předmětem zvláštní podpory. „Cílem rodinné politiky je zmírňování narůstajících nákladů rodin souvisejících s přítomností dětí v rodině⁴.“ „Rodina je prostorem, ve kterém dochází k formování osobnosti člověka, prostorem tvorby lidského kapitálu, výchovy a růstu budoucích generací. Jako taková je bezesporu základní a nejvýznamnější jednotkou naší společnosti. Na její prosperitě závisí udržitelný rozvoj naší společnosti, rozvoj kulturní, sociální i ekonomický.“⁵

Z výše zmíněných důvodů, ale našlo by se jistě mnoho dalších, se ČR snaží rodiny podporovat a posilovat význam a funkci tradiční rodiny. Dnes je však v podmínkách ČR (ale nejen zde) pojetí tradiční rodiny ohroženo - klesá počet sňatků, zvyšuje se počet neoficiálních soužití, snižuje se poměrné zastoupení úplných rodin, což je způsobeno především stále se zvyšujícími počty rozvodů, a přibývá domácností jednotlivců a bezdětných párů. To vše má za následek fakt, že k datu 31. prosince 2008 žilo na území ČR více 60letých občanů, než dětí do 15 let⁶. A to samozřejmě není dobře. Nejen z hlediska zachování budoucích generací, ale také z pohledu ekonomického.

Ekonomický pohled zde může zastupovat např. jeden z ekonomických subjektů mikro-ekonomie – DOMÁCNOSTI, které se významně podílejí na spotřebě, tedy nakupují zboží a služby. Z nich pak odvádějí různé druhy daní (např. DPH nebo spotřební daně) a ty jsou nemalým zdrojem veřejných rozpočtů. Jiný pohled lze spatřit v ekonomické aktivitě občanů. Každý pracující občan ČR je povinen ze svého příjmu odvádět DPFO⁷, a ta je rovněž výrazným příjmem SR ČR stejně jako pojistné – zdravotní a sociální, které v ČR povinně odvádějí jak zaměstnanci, tak zaměstnavatelé. A dochází zde k pravidelnému koloběhu. Výše zmíněné daně a poplatky navyšují veřejné rozpočty a jejich část pak směřuje zpět na podporu rodin s dětmi. Domácnosti - občané jsou totiž nezanedbatelnými příjemci prostředků, které je v jejich prospěch potřeba z veřejných rozpočtů vydávat, a to zejména prostřednictvím výdajů na tzv. sociální ochranu, která je v podmínkách ČR řešena sociálním zabezpečením (viz dále) ale existuje mnoho dalších aktivit, jimiž se vláda ČR snaží rodiny s dětmi podporovat.

⁴ KREBS, V. a kol. (2005), str. 371.

⁵ Národní koncepce rodinné politiky (2005), dostupné na World Wide Web: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf, 2009.

⁶ V konkrétních číslech žilo na území ČR k 31.12.2008 celkem 1 601 593 dětí ve věku 0 až 15 let, a 2 263 559 občanů starších 60 let. Oficiální stránky ČSÚ – věkové složení obyvatel ČR k 31.12.2008, dostupné na World Wide Web: [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/99002C4593/\\$File/400309007.xls](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/99002C4593/$File/400309007.xls), 2009.

⁷ Dle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, existují v ČR příjmy, na které se tato daň nevztahuje, konkrétně se jedná o § 4 tohoto zákona, který vymezuje příjmy, jež jsou od daně osvobozeny. V souvislosti s dávkami směřujícími k rodinám s dětmi jsou od daně osvobozeny mj. dávky a služby nemocenského pojištění, státní sociální podpory či sociálního zabezpečení.

Nejvyšším dokumentem, který tyto aktivity rozpracovává, je v ČR tzv. **Národní koncepce rodinné politiky**, kterou zpracovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (dále jen MPSV ČR), které rovněž každoročně vyhodnocuje, jak jsou cíle a opatření stanovené v koncepci plněny. Součástí této koncepce byl mimo jiné požadavek na zpracování akčního plánu na podporu rodin s dětmi vycházejícího z této koncepce. Tento akční plán je zpracován pro tříleté období let 2006 – 2009 a jeho průběžné plnění je monitorováno v rámci každoročního hodnocení plnění opatření Národní koncepce rodinné politiky⁸.

Kromě výše zmíněné problematiky stárnutí populace se k dalším problémům nastavení rodinné politiky v ČR řadí např. problematika účastí žen na trhu práce, přetrvávání dlouhodobé nezaměstnanosti a vysoký počet předčasných důchodů. V rámci ČR existuje celá řada oblastí podpory rodin, které na uvedené problematiky reagují.

2.2.1 Podpora rodin v ČR

Problematika *účastí žen na trhu práce* je v ČR řešena dáním možnosti sloučit rodičovské a profesní funkce, kdy v podmínkách ČR existuje celá řada výhod, zákazů a podpor pro těhotné ženy a matky pečující o dítě, mezi které patří např. přestávky v práci na kojení, zákaz některých prací pro těhotné a kojící ženy, omezená možnost zaměstnavatele dát těhotné ženě výpověď a mnoho dalších.

Problém *nezaměstnanosti* a vysokého počtu předčasných důchodů by potom měl být řešen tak, aby byly nastoleny takové podmínky, v nichž se vyplatí pracovat všem, tedy i starší složce obyvatelstva. Na druhou stranu je úkolem řešení této problematiky také vytvořit takové podmínky, aby všichni pracovat mohli. Nástrojem je zde tedy především správné nastavení vyplácených podpor v nezaměstnanosti, které směřuje k motivaci pracovat, dále vytváření nových pracovních míst, podpora podnikání, nebo také provádění změn kvalifikace na aktuálnější a žádanější.

Ve výčtu oblastí podpor rodin nesmím samozřejmě opomenout ani *finanční podporu*, která má ve společnosti stěžejní význam.

2.3 Finanční podpora rodin v ČR

V podmínkách ČR se finanční podpora rodin odehrává ve dvou hlavních oblastech⁹, a sice v oblasti daňových opatření a v oblasti systému sociálního zabezpečení. Zatímco první z nich nabízí rodinám nepřímou podporu prostřednictvím **daňových opatření**, druhá umož-

⁸ Akční plán na podporu rodin s dětmi pro období 2006 – 2009, dostupné na World Wide Web: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2991/Akcni_plan.pdf, 2009.

⁹ MPSV ČR – rodina, dostupné na World Wide Web: <http://www.mpsv.cz>, 2009.

ňuje rodinám přímé čerpání finančních prostředků prostřednictvím vybraných pilířů **sociálního zabezpečení ČR**, které budou přiblíženy dále. Dle Národní koncepce rodinné politiky patří do finanční podpory rodin s nezaopatřenými dětmi ještě další oblast, a sice podpora při pořízování bydlení. Tuto problematiku však ve své práci blíže nespecifikuji, stejně jako další formy finanční podpory rodin ve veřejném sektoru, jako jsou slevy pro rodiny v oblasti dopravy, kultury, sportu apod.

2.3.1 Nepřímá podpora rodin s dětmi

Pojem nepřímá podpora rodin s dětmi v sobě skrývá především daňová opatření, které směřují na podporu rodin s dětmi. Ta se v ČR neustále mění. Vzhledem k časovému vymezení mé práce se však zaměřím pouze na změny od roku 2006.

Daňová podpora rodin je ve sledovaném období realizována pouze DPFO. Významnou součástí DPFO jsou tzv. slevy na dani, kterých je několik a přestože s podporou rodin většina z nich přímo nesouvisí, neboť se vztahují ke konkrétně nadefinovanému poplatníkovi této daně (bez ohledu na to, zda má rodinu či nikoliv), jsou významnou součástí této daně a podstatně ovlivňují celkovou výši čisté mzdy. Slevy na dani, s účinností od 1.1.2006, zrušily a nahradily měsíční nezdánitelné části základu daně. Sleva na dani je částka, o níž se snižuje již vypočtená daň, nikoliv základ daně, jako tomu bylo u nezdánitelných částí základu daně, které se v ČR používaly do konce roku 2005.

Konkrétní daňová podpora přímo související s rodinami s dětmi zahrnuje především:

- *Daňové zvýhodnění na vyživované dítě¹⁰*, které se vztahuje k dítěti, žijící s poplatníkem ve společné domácnosti. Rovněž nahradilo institut nezdánitelné části základu daně na vyživované dítě. Rozdíl mezi těmito dvěma pojmy je stejný. „Daňové zvýhodnění na dítě se odečítá ve stanovené výši přímo od vypočtené daně a nebo v jednotlivých kalendářních měsících u zaměstnanců od vypočtené zálohy na daň, zatímco nezdánitelná část základu daně se odečítala ve stanovené výši od základu daně“¹¹.
- *Odpočet na manžela/manželku*, což je sleva na druhého z manželů žijícího s poplatníkem ve společné domácnosti, pokud tento nemá vlastní příjem přesahující za zdaňovací období určenou částku, která s účinností od 1.1.2008 činí 68 000 Kč¹², což platí i pro rok 2010.
- *Společné zdanění manželů*, které mohlo být poprvé využito v roce 2006 při daňovém přiznání za rok 2005. Tento institut mohli uplatnit pouze manželé, kteří vyživovali alespoň

¹⁰ Bylo zavedeno již před rokem 2006, konkrétně nabylo účinnosti dnem 1.1.2005. V souvislosti s tímto zvýhodněním lze uplatnit také tzv. daňový bonus (viz postup při výpočtu čisté mzdy).

¹¹ Právní rádce, dostupné na World Wide Web: http://pravnihradce.ihned.cz/c4-10077840-15685750-F00000_d-danove-zvyhodneni-na-vyzivovane-dite-zijici-s-poplatnikem-v-domacnosti, 2009.

¹² Do konce roku 2007 činila její výše 38 040 Kč.

jedno dítě, žijící s nimi ve společné domácnosti, rovněž nesměl ani jeden z manželů uplatňovat výše zmíněný odpočet na manžela/-lku. Společné zdanění manželů bylo výhodné zejména pro manžele s velkými rozdíly v příjmu, platilo však relativně krátkou dobu. Reforma veřejných financí, s účinností od 1.1.2008 společné zdanění manželů zrušila.

2.3.1.1 Slevy na dani

Stěžejní podporu rodin s dětmi tedy ČR směřuje do slev na dani snižujících daň, která je v ČR z příjmů FO povinně odváděna a do daňových zvýhodněních na vyživované děti, kterou může uplatnit každá pracující FO pečující o dítě žijící s ní ve společné domácnosti, které se soustavně připravuje na budoucí povolání. Konkrétní slevy na dani, včetně daňových zvýhodnění na vyživované děti zachycuje tabulka č. 2.1.

Tab.č.2.1.: Roční slevy na dani platné pro léta 2006 až 2010¹³

<i>Sleva</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>Zrušené pro rok 2009</i>	<i>Platné pro rok 2009</i>	<i>2010</i>
<i>na poplatníka</i>	7 200 Kč	7 200 Kč	24 840 Kč	16 560 Kč	24 840 Kč	24 840 Kč
<i>(a u starobního důchodce)</i>	(0 Kč)	(0 Kč)	(24 840 Kč)	(16 560 Kč)	(24 840 Kč)	(24 840 Kč)
<i>na manžela/ku v domácnosti</i>	4 200 Kč	4 200 Kč	24 840 Kč	16 560 Kč	24 840 Kč	24 840 Kč
<i>(a jedná-li se o držite- le průkazu ZTP/P)</i>	(8 400 Kč)	(8 400 Kč)	(49 680 Kč)	(33 120 Kč)	(49 680 Kč)	(49 680 Kč)
<i>při pobírání část.inval.důchodu</i>	1 500 Kč	1 500 Kč	2 520 Kč	2 520 Kč	2 520 Kč	2 520 Kč
<i>při pobírání plné- ho inval.důchodu</i>	3 000 Kč	3 000 Kč	5 040 Kč	5 040 Kč	5 040 Kč	5 040 Kč
<i>na průkaz ZTP/P</i>	9 600 Kč	9 600 Kč	16 140 Kč	16 140 Kč	16 140 Kč	16 140 Kč
<i>na studenta</i>	2 400 Kč	2 400 Kč	4 020 Kč	4 020 Kč	4 020 Kč	4 020 Kč
<i>daň.zvýh.na dítě</i>	6 000 Kč	6 000 Kč	10 680 Kč	10 200 Kč	10 680 Kč	11 604 Kč
<i>(na dítě s průkazem ZTP/P)</i>	(12 000 Kč)	(12 000 Kč)	(21 360 Kč)	(20 400 Kč)	(21 360 Kč)	(21 360 Kč)
<i>Max.limit pro daňový bonus</i>	30 000 Kč	30 000 Kč	52 200 Kč	52 200 Kč	52 200 Kč	52 200 Kč

Zdroj: DOBEŠOVÁ, K., *Daňové tabulky (2007, 2009), str. 17-19, 15-17.*

Z tabulky je zřejmé, že základní slevou na dani je sleva na poplatníka, která je uplatňována vždy. Od roku 2008 je nově umožněno, aby tuto slevu uplatňovali také výdělečně činní poživatelé starobního důchodu. Ke slevě na poplatníka lze potom uplatnit další slevy,

¹³ DOBEŠOVÁ, K. (2007, 2009), str. 17-19, 15-17.

a to v případě, že se jedná o poplatníka, který má manžela/manželku, jehož/jejíž roční příjmy nedosahují stanovené výše, nebo o poplatníka, který je uznám částečně či plně invalidním¹⁴, nebo je držitelem průkazu mimořádných výhod III. stupně¹⁵, nebo v případě, že se jedná o poplatníka, který studuje v řádné formě studia, přičemž lze tuto slevu uplatnit až do dovršení 26 let věku studenta, popř. až do 28 let jeho věku, pokud studuje v prezenční formě studia v doktorském studijním programu.

Z tabulky dále vyplývá, že zatímco v letech 2006 a 2007 byly tyto částky shodné, a to nejen u slevy na poplatníka, ale také u všech ostatních slev, rok 2008 spolu se zákonem o stabilizaci veřejných rozpočtů přinesl změny. Ty se mj. dotkly nejen těchto slev, ale také sazby DPFO, s čímž souvisí zcela nový postup při výpočtu čisté mzdy. Zákon o stabilizaci veřejných rozpočtů obsahoval také návrhy změn těchto slev pro rok 2009 (sloupec zrušené pro rok 2009). Praxe však přinesla jinou realitu a rok 2009 pokračoval stejnými slevami jako tomu bylo v roce 2008. Původní návrh slev pro rok 2009 se nezrealizoval, stejně jako původně zamýšlena sazba daně pro rok 2009 (12,5 %), i tato zůstala stejná jako v roce 2008 (15 %). Změnu v sazbě daně nepřinesl ani rok 2010¹⁶, v němž zůstaly téměř beze změny také slevy na dani. Jedinou výjimkou je daňové zvýhodnění na dítě, kde došlo k navýšení z 10 680 Kč na 11 604 Kč.

Sleva na manžela/-lku již byla komentována, náleží poplatníkovi, jehož manžel/-lka nedosáhl/-la za zdaňovací období stanovených příjmů¹⁷. Na tomto místě bych jen zdůraznila, že pokud poplatník uplatňuje tuto slevu a manžel/-lka je držitelem/-lkou průkazu ZTP/P, zvyšuje se částka této slevy na dvojnásobek. Toto dvojnásobné navýšení je platné již od počátku sledovaného období.

Poslední uvedenou slevou v tabulce je tzv. daňové zvýhodnění na vyživované dítě, které bylo od roku 2008 rovněž navýšeno. Překročí-li toto zvýhodnění poplatníkova daňovou povinnost, tedy vypočtenou daň (po odečtení ostatních slev), kterou musí odvést, pouze v souvislosti s tímto zvýhodněním lze vyplatit tzv. daňový bonus. Ten však musí činit minimálně 50 Kč a od roku 2008 minimálně 100 Kč a náleží pouze zaměstnanci, jež dosáhl započitatelného příjmu alespoň ve výši 1/2 minimální mzdy. Je stanoven také maximální limit pro vyplacení tohoto bonusu, viz tabulka č. 2.1, který se počíná rokem 2008 rovněž navýšil.

¹⁴ Pojmy částečný a plný invalidní důchod byly s účinností od 1.1.2010 nahrazeny. Částečný invalidní důchod byl nahrazen pojmem invalidní důchod pro invaliditu prvního nebo druhého stupně, plný invalidní důchod pak pojmem invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně.

¹⁵ Zvlášť těžké postižení s potřebou průvodce – průkaz ZTP/P.

¹⁶ V roce 2010 pouze došlo k přejmenování pojmů částečný a plný invalidní důchod.

¹⁷ Do těchto příjmů se nezahrnují např. dávky SSP, dávky sociální péče, sociální služby atd. Jejich úplný výčet obsahuje § 35ba, písm. b) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

2.3.1.2 Postup při výpočtu čisté mzdy v letech 2006 – 2010

Uvedu-li konkrétní příklad občana pobírajícího hrubou mzdu (dále jen HM) v měsíční výši 10 000 Kč, uplatňující daňové zvýhodnění na 2 děti, pak výpočet jeho čisté mzdy pro rok **2006 i 2007** bude následující:

- Od HM 10 000 Kč se odečte sociální a zdravotní pojištění ve výši 12,5 %, tedy 1 250 Kč.
- Odečtením pojistného od HM dostanu základ pro výpočet zálohy na daň, který se zaokrouhluje na 100 korunů nahoru, činí 8 750 Kč (10000 - 1250), zaokrouhleně 8 800 Kč.
- Z takto zaokrouhleného základu pro výpočet zálohy na daň se dle příslušné sazby daně vypočte konkrétní daň, přičemž pro léta 2006 a 2007 se v ČR uplatňovala klouzavě progresivní sazba daně s daňovými pásmy a sazbami, které zachycuje tabulka č. 2.2.

Tab. č. 2.2: Daňová pásma a sazby platné v ČR v letech 2006 a 2007

Ze základu daně		Daň
od Kč	do Kč	
-	121 200 Kč /ročně 10 100 Kč/měsíčně	12 %
121 200 Kč 10 100 Kč	218 400 Kč/ročně 18 200 Kč /měsíčně	14 544 Kč + 19 % ze základu přes 121 200 Kč 1 212 Kč + 19 % ze základu přes 10 100 Kč
218 400 Kč 18 200 Kč	331 200 Kč/ročně 27 600 Kč/měsíčně	33 012 Kč + 25 % ze základu přes 218 400 Kč 2 751 Kč + 25 % ze základu přes 18 200 Kč
331 200 Kč 27 600 Kč	a výše	61 212 Kč + 32 % ze základu přes 331 200 Kč 5 101 Kč + 32 % ze základu přes 27 600 Kč

Zdroj: Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů + vlastní zpracování, 2009.

- Měsíční daňový základ 8 800 Kč spadá do 1. pásma, proto se zdaní sazbou 12 %. Vypočtená záloha na daň tedy činí 1 056 Kč (12 % z 8800 Kč).
- Z takto vypočtené zálohy na daň se poté odečítají slevy na dani, které zobrazuje tabulka č. 2.1., v tomto konkrétním případě zde odečtu pouze slevu na poplatníka v měsíční výši 600 Kč (7200/12), takže záloha na daň po slevě bude činit 456 Kč (1056 – 600). Měsíční sleva na dani lze uplatnit max. do výše vypočtené zálohy na daň, nelze vyplatit tzv. daňový bonus. Pokud by tedy náš poplatník byl ještě navíc držitel průkazu ZTP/P ze zbylé zálohy na daň ve výši 456 Kč by se navíc odečetlo dalších 800 Kč (9600/12), což by znamenalo, že poplatníková záloha na daň by byla nulová, přestože po odečtení zůstává bonus ve výši 344 Kč (456 – 800), tento bonus se v tomto případě nevyplácí.
- Od vypočtené zálohy na daň po slevě se dále odečítá daňové zvýhodnění na vyživované dítě. Poplatník uplatňuje zvýhodnění na dvě děti, od 456 Kč se tedy odečte 500 Kč na jedno dítě (6000/12), tedy v případě 2 dětí celkem 1 000 Kč, což bude činit bonus 544 Kč

(456 - 1000). Takto vzniklý daňový bonus lze v souvislosti s daňovým zvýhodněním na vyživované dítě uplatnit, pouze však do výše maximálního limitu (viz tabulka č. 2.1.).

- Konečná výše čisté mzdy tohoto konkrétního poplatníka by tedy v roce **2006 i 2007** činila **9 294 Kč** ($10000 - 1250 + 544$).

Jiný bude výpočet čisté mzdy u téhož poplatníka pro rok **2008, 2009 a 2010**, a to zejména z toho důvodu, že došlo k zavedení jednotné sazby daně ve výši 15 %, která zůstala ve všech těchto letech nezměněna, a také z důvodu navýšení slev na dani (viz tabulka č. 2.1). Např. sleva na poplatníka se zvýšila z dosavadních ročních 7 200 Kč na 24 840 Kč.

Výpočet čisté mzdy pro rok 2008, 2009 i 2010 u zaměstnance s měsíční HM ve výši 10 000 Kč a s uplatňovaným daňovým bonusem na dvě děti bude následující:

- HM se navýší o pojistné odváděné zaměstnavatelem, takto navýšená hrubá mzda se nazývá super hrubá mzda a je základem daně. Pojistné odváděné zaměstnavatelem v roce 2008 činilo 35 %, v roce 2009 bylo sníženo na 34 %, což platí i v roce 2010. Super hrubá mzda poplatníka tedy v roce 2008 činí 13 500 Kč $\{10000 + (35 \% \text{ z } 10000)\}$ a v roce 2009 i 2010 pak 13 400 Kč $\{10000 + (34 \% \text{ z } 10000)\}$.
- Ze super hrubé mzdy se poté vypočítá záloha na daň ve výši 15 %. Pro rok 2008 tedy bude činit 2 025 Kč ($15 \% \text{ z } 13500$) a pro rok 2009 i 2010 pak 2 010 Kč ($15 \% \text{ z } 13400$).
- Z takto vypočtené zálohy na daň se poté opět odečítají slevy na dani, které zobrazuje tabulka č. 2.1. V tomto konkrétním případě zde odečtu slevu na poplatníka v měsíční částce 2 070 Kč ($24840/12$), takže záloha na daň po slevě bude pro rok 2008, 2009 i 2010 činit 0 Kč ($2025 - 2070$; $2010 - 2070$). Měsíční slevu na dani lze rovněž uplatnit max. do výše vypočtené zálohy na daň, nelze vyplatit tzv. daňový bonus.
- Od zálohy na daň po slevě se dále odečítá daňové zvýhodnění na vyživované dítě. Poplatník uplatňuje zvýhodnění na dvě děti, a protože vypočtenou zálohu na daň má nulovou, uplatní si zde na obě děti daňový bonus. V roce 2008 a 2009 činil tento bonus 890 Kč na jedno dítě ($10680/12$), pro obě děti bude tedy 1 780 Kč. V roce 2010 pak tento bonus činí 967 Kč na jedno dítě ($11604/12$), pro obě děti celkem 1 934 Kč. Nadále je tento bonus omezen maximálním limitem (viz tabulka 2.1).
- Konečná výše čisté mzdy se vypočítá jako rozdíl HM, sociálního a zdravotního pojištění (pro rok 2008 činí 12,5 % z HM, pro rok 2009 bylo sníženo na 11 % z HM, což zůstalo platné i v roce 2010) a vypočtené zálohy na daň s přičtením daňových bonusů. Čistá mzda poplatníka **v roce 2008** se tedy rovná **10 530 Kč** ($10000 - 1250 + 1780$), **pro rok 2009 činí 10 680 Kč** ($10000 - 1100 + 1780$) a pro rok 2010 je to **10 834 Kč** ($10000 - 1100 + 1934$).

Na příkladu tohoto konkrétního poplatníka se 2 dětmi je zřejmé, že slevy na dani i daňové zvýhodnění na dítě významným způsobem ovlivňují výši čisté mzdy. Dále z tohoto konkrétního příkladu vyplynulo, že poplatníková čistá mzda se po reformních změnách v roce 2008 navýšila, a že toto navýšení pokračovalo v roce 2009 a dále i v roce 2010. V oblasti nepřímé podpory rodin s dětmi byl tedy reformní krok z roku 2008 pozitivní, otázkou však zůstává, zda byl pozitivní i v oblasti druhé, přímé podpory rodin s dětmi.

2.3.2 Přímá podpora rodin s dětmi

Přímá finanční podpora rodin s dětmi je v ČR zastoupena především SZ, které má v ČR dlouhou tradici. Dle Listiny základních práv a svobod mají všichni občané ČR zaručené právo na SZ jak ve stáří, tak při nezpůsobilosti k práci, či při ztrátě živitele, a to v takovém rozsahu, který je nezbytný pro zajištění základních životních podmínek. Pod ochranou tohoto zákona je také rodina a rodičovství.

SZ se v širším slova smyslu rozumí podpora státu svým občanům při tzv. sociálních událostech, což jsou nepříznivé životní situace, které člověk nezvládá svými silami a prostředky. Může se jednat o sociální události spojené se zdravotním stavem, s rodinou, s věkem, s nezaměstnaností, s chudobou (nemožnost zajistit si vyšší příjem vlastním přičiněním), nebo s nepřizpůsobením se většinové společnosti. Charakter sociální události se potom zohledňuje ve formě pomoci, případně ve výši dávky apod. „V současné době je sociální zabezpečení souhrnným označením pro všechny sociální instituty poskytující občanům (rodinám) pomoc (radu, ochranu, materiální a peněžní plnění, službu) k uspokojení jejich sociálních, společensky uznaných potřeb, a to za situace, kdy tyto své potřeby nejsou občané schopni uspokojovat vlastními silami z důvodu, který je společensky akceptován.“¹⁸ „Dávky SZ poskytuje stát, tyto dávky nepodléhají dani. Příjmy a výdaje SZ jsou součástí státního rozpočtu.“¹⁹

SZ je široký pojem. V ČR je SZ vybudováno na třech pilířích, které budou přiblíženy dále. Je však nutné zdůraznit, že ne všechny tyto pilíře jsou primárně určeny právě na podporu rodin s dětmi. Do konkrétní podpory pro rodiny s dětmi přímo ze SZ spadá především:

- **Z prvního pilíře – Sociálního pojištění** by se zde dal zařadit z programu důchodového pojištění především *sirotčí důchod*, který je vyplácen nezaopatřenému dítěti z titulu ztráty rodiče. Z programu nemocenského pojištění zde pak spadá především dávka *ošetřovné* nahrazující příjem při neschopnosti pracovat z důvodu péče o blízkou osobu (tedy prioritně dítě), dále *vyrovnávací příspěvek v mateřství a těhotenství*, který je určen pouze pro zamě-

¹⁸ Fachinelli H. (2007), str. 97.

¹⁹ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

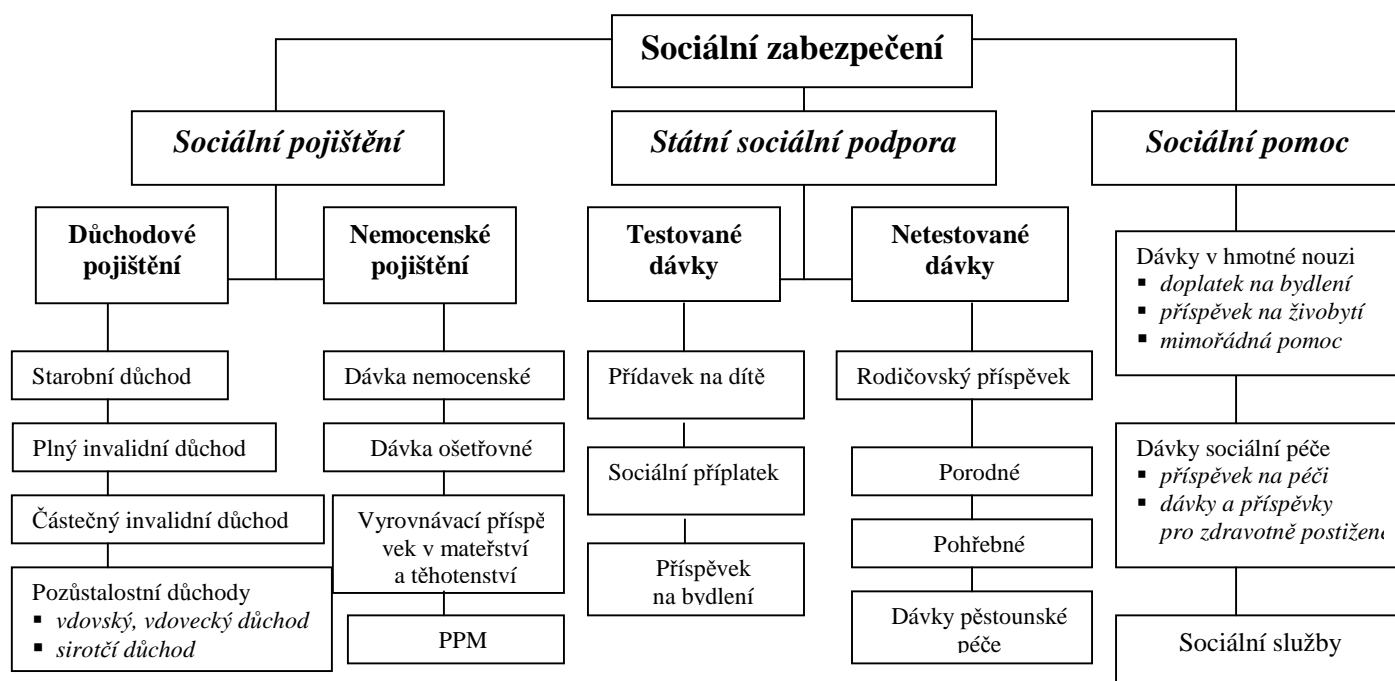
stnankyni, jež musela být z důvodu těhotenství nebo mateřství převedena na jinou práci za nižší mzdu, a v neposlední řadě *peněžitá pomoc v mateřství*, která bývá poskytována ženám v souvislosti s péčí o narozené dítě, zpravidla po dobu 28 týdnů, nejčastěji 6 týdnů před očekávaným porodem, do 22. týdne věku dítěte.

- **Druhý pilíř – Státní sociální podpora** - je určen především pro rodiny s dětmi, proto je možné zařadit jej do přímé podpory rodin s dětmi celý. Téměř *všechny dávky* tohoto pilíře se váží k rodině a nezaopatřeným dětem, výjimku snad tvoří jen příspěvek na bydlení, který se prioritně neváže na rodinu a děti, ale je určen také např. pro jednotlivce. Systém SSP bude přiblížen ve 3. kapitole.
- **Třetí pilíř – Sociální pomoc** – se problematiky rodin s dětmi týká jen doplňkově. Tento pilíř obecně náleží v případech, kdy nepostačuje pomoc z předchozích dvou pilířů, tedy i v případě podpory rodin s dětmi se dávky z tohoto pilíře mohou poskytnout. Mj. sem spadají sociální služby. Typickou sociální službou pro rodiny s dětmi jsou např. domovy pro matky s dětmi nebo jiné zařízení s přechodným ubytováním.

2.3.3 Tři pilíře sociálního zabezpečení

Systém sociálního zabezpečení stojí v ČR na 3 pilířích²⁰, které tvoří *sociální pojištění*, *státní sociální podpora* a *sociální pomoc*. Tyto jednotlivé pilíře se dále člení na programy a z každého z nich se poskytují konkrétní dávky, což je patrné z následujícího grafu č. 2.1.

Graf č. 2.1: Struktura sociálního zabezpečení v ČR

²⁰ Fachinelli H. (2007), str. 98.

Zdroj: Vlastní zpracování dle platných zákonů, 2009.

2.3.3.1 Sociální pojištění

Funguje na principu odložení části příjmů pro případ dlouhodobě nepříznivé sociální situace. Je výrazem odpovědnosti občana jak k sobě samému, tak ke své rodině. Jeho hlavním cílem je finančně zabezpečovat jedince nebo jeho rodinné příslušníky při životních událostech - sociálních situacích, které lze předvídat, a proti kterým je tudíž účelné se pojistit. V podmínkách ČR jsou za tyto sociální situace považovány stáří, ztráta pracovních schopností a ztráta živitele. Přestože tento pilíř není primárně a komplexně určen pro rodiny s dětmi, přiblížím jej.

Tento pilíř zahrnuje 2 programy, a sice důchodové pojištění a nemocenské pojištění.

Důchodové pojištění

Je jednotným systémem na celém území ČR a je právně a ekonomicky garantován státem. Je spravován v rámci SR ČR. Financování probíhá metodou průběžného financování, což znamená, že dávky, které se vybírají prostřednictvím pojistného na důchodové pojištění se ihned vyplácí na důchodech. Je zde odražen princip solidarity ekonomicky aktivních s neaktivními. Rovněž je zřejmé, že v tomto systému musí být nastolena rovnováha tak, aby se příjmy rovnaly výdajům, popř. je převyšovaly, což je stále větší problém, zejména vzhledem k výše zmíněnému problému stárnutí české populace.

Z titulu důchodového pojištění jsou v ČR poskytovány dávky jako je **starobní důchod, plný invalidní důchod, částečný invalidní důchod** a pozůstalostní důchody, k nimž patří **vdovský, vdovecký a sirotčí důchod**.

Vedle povinného důchodového pojištění existuje v ČR i doplňkový systém důchodového pojištění, tzv. penzijní připojištění se státním příspěvkem, který je založen na principu dobrovolnosti.

Nemocenské pojištění

Je rovněž garantováno státem a dominujícím principem je zde opět princip solidarity (ekonomicky aktivních s neaktivními, např. za studenty platí pojistné stát). Rovněž je spravováno státem a financováno technikou průběžného financování. Pro osoby ekonomicky aktivní je toto pojištění povinné, s výjimkou OSVČ, ty mají účast na tomto pojištění dobrovolnou. Povinnost platit nemocenské pojištění se však v průběhu mnou sledovaných let změnila.

S účinností od 1.1.2009 již zaměstnanci nejsou poplatníky tohoto pojištění, ani příspěvku na statní politiku zaměstnanosti, stejně jako se snížila povinnost pro OSVČ, přestože tyto mají účast na nemocenském pojištění dobrovolnou. Toto snížení má být jakousi kompenzací toho, že s účinností od 1.1.2009 nedošlo k zamýšlenému snížení sazby daně. Pojistné

na nemocenské pojištění tedy s účinností od 1.1.2009 platí jen zaměstnavatelé a dobrovolně OSVČ. Výše dávek tohoto pojištění závisí na předcházejícím výděлку.

V rámci tohoto pojištění byl přijat nový zákon č. 187/2006 Sb., jež nabyl účinnosti dnem 1.1.2009, a který zavedl několik změn v dávkách tohoto pojištění²¹.

Z nemocenského pojištění se poskytují dávky, mezi které patří²² **dávka nemocenské**, která nahrazuje příjem při dočasné ztrátě pracovních schopností z důvodu nemoci, a dále již výše zmíněné dávky jako je **ošetřovné, vyrovnávací příspěvek v mateřství a těhotenství a peněžitá pomoc v mateřství**.

Poplatníci pojistného

V rámci sociálního pojištění poplatníci odvádějí jak pojistné na důchodové pojištění, jehož součástí je příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, tak pojistné na nemocenské pojištění.

Osoby, které toto pojištění platit musí nebo mohou, lze rozdělit do čtyř skupin, které se od sebe liší nejen povinností platit pojistné, ale také výši sazby placeného pojistného. Tyto skupiny shrnuje tabulka č. 2.3, kde jsou celkové odvody rozčleněny na jednotlivé položky.

Tab. č. 2.3: Sazby pojistného na SZ a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti

Poplatníci	Pojistné na důchodové pojištění		Pojistné na nemocenské pojištění		Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti		Pojistné celkem	
	K 1.1.2008	K 1.1.2009	K 1.1.2008	K 1.1.2009	K 1.1.2008	K 1.1.2009	2008	2009
Zaměstnanci	6,5 %	6,5 %	1,1 %	0 %	0,4 %	0 %	8 %	6,5 %
Zaměstnavatelé	21,5 %	21,5 %	3,3 %	2,3 %	1,2 %	1,2 %	26 %	25 %
OSVČ	28 %	28 %	4,4 %	1,4 %	1,6 %	1,2 %	34 %	30,6 %
ODÚDP	28 %	28 %	0 %	0 %	0 %	0 %	28 %	28 %

ODÚDP = Osoba dobrovolně účastná důchodového pojištění, OSVČ = Osoba samostatně výdělečně činná.

Zdroj: Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Tabulku č. 2.3 jsem barevně rozlišila. Červeně jsou vyznačeny položky, které jsou placeny povinně, zelenou pak mají dobrovolné účasti na pojištění. Nutno ještě podotknout, že léta před rokem 2008 zde nejsou uvedena z toho důvodu, že sazby i výše pojistného byly totožné s rokem 2008, a to u všech skupin poplatníků. Stejně tak rok 2009 je totožný s rokem 2010.

²¹ V návaznosti na dávky pro rodiny s dětmi se změnila 1. redukční hranice u ošetřovného i PPM, kdy se nově započítává pouze 90 %, oproti předchozím 100 %. Rovněž je nově zavedena u ošetřovného karenční doba.

²² § 4 Zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Z tabulky jsou také patrné rozdíly mezi léty 2008 a 2009. Je zřejmé, že beze změn zůstalo pouze důchodové pojištění, a to u všech kategorií poplatníků. Změny postihly především nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, a to jak na straně zaměstnanců, tak na straně zaměstnavatelů i OSVČ.

Je zřejmé to, co již bylo uvedeno výše, s účinností od 1.1.2009 si již zaměstnanci nemocenské pojištění nehradí (z 1,1 % je 0 %), stejně jako příspěvek na státní politiku zaměstnanosti (z 0,4 % je 0 %). Celková sazba pojistného na sociální pojištění se u zaměstnance snížila zásluhou nemocenského pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti o 1,5% (z 8 % na 6,5 %). U zaměstnavatele se celková výše pojistného snížila o 1% (z 26 % na 25 %), a to rovněž zásluhou nemocenského pojištění, které kleslo z 3,3 % na 2,3 %. Vše příspěvku na státní politiku zaměstnanosti zůstala u této kategorie beze změny, stejně jako důchodové pojištění. Zaměstnavatelé tedy od 1.1.2009 odvádějí celkem 25 %.

Rovněž kategorie OSVČ zaznamenala změny v placení pojistného, a sice nemocenské pojištění zde pokleslo o 3% (z 4,4 % na 1,4 %), a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti se zde snížil stejně jako u zaměstnanců, tedy o 0,4% (z 1,6 % na 1,2 %). Této skupině poplatníků se tedy sociální pojištění snížilo nejvíce, o 3,4% (z 34 % na 30,6 %). S ohledem na to, že nemocenské pojištění je pro OSVČ dobrovolné, snížení se dotklo jen těch OSVČ, které se k tomuto pojištění přihlásily. Naopak snížení příspěvku na státní politiku zaměstnanosti se dotklo všech OSVČ, které jsou účastny důchodového pojištění.

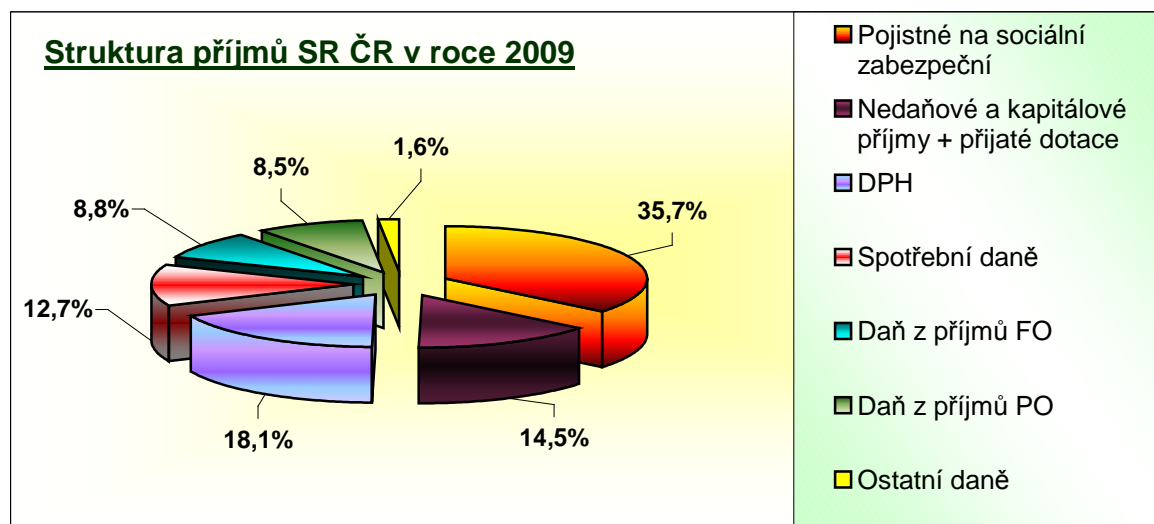
Odvod pojistného

Pojistné se vypočítá stanoveným procentem z vyměřovacího základu za rozhodné období. Rozhodné období je u zaměstnanců a ostatních skupin kalendářní měsíc, za který se pojistné platí. Výjimku mají OSVČ, u nichž je rozhodným obdobím kalendářní rok. Celkové pojistné se pak odvádí z vyměřovacího základu (dále jen VZ), který je u zaměstnanců stanoven jako úhrn příjmů, jež jsou předmětem DPFO. U zaměstnavatelů, kteří rovněž vypočítávají a odvádějí pojistné za své zaměstnance je VZ úhrn vyměřovacích základů jeho zaměstnanců. OSVČ, která povinně hradí 29,6% a od roku 2009 pak 29,2% si VZ stanoví samy – od roku 2006 musí činit minimálně 50% příjmu ze SVČ, a to po odpočtu výdajů vynaložených na jejich dosažení, zajištění a udržení. Rovněž osoba dobrovolně účastná důchodového pojištění (dále ODÚDP) si VZ sama určí, nejméně však musí jeho výše činit částku ve výši jedné čtvrtiny průměrné mzdy. Také je stanoven maximální limit pro placení tohoto pojistného.

„Toto pojistné je příjmem státního rozpočtu. Pojistné na důchodové pojištění se vede na samostatném účtu SR a v zákonu o státním rozpočtu se uvádí jako samostatná položka

příjmů SR. Pojistné se odvádí na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení.²³ Částka, kterou ČSSZ na pojistném vybere, tvoří víc než třetinu příjmů SR ČR, což znamená, že finanční prostředky vybrané v rámci sociálního pojištění tvoří více než 35 % příjmů SR ČR, což je patrné i z následujícího grafu č. 2.1.

Graf č. 2.1: Struktura příjmů státního rozpočtu v roce 2009

Zdroj: ČSSZ, 2007.

Graf jednoznačně dokládá, že v roce 2009 bylo nejvyšší příjmovou položkou SR ČR pojistné na sociální zabezpečení. Post nejnižší příjmové položky SR ČR pak v tomto období zaujaly ostatní daně.

2.3.3.2 Státní sociální podpora

Jak už bylo zmíněno, pilíř SSP je určen především pro rodiny s dětmi, proto jej mohu označit jako těžiště přímé podpory rodin s dětmi, a tudíž jej rozvedu podrobněji v samostatné kapitole (viz 3. kapitola).

SSP je určena především pro rodiny s dětmi, které mohou mít z důvodu péče o děti zvýšené životní náklady. Je to pilíř, který zabraňuje propadu těchto skupin obyvatelstva do chudoby. Je zde uplatňován princip univerzálnosti (každý, kdo se ocitne v definované sociální situaci, má na pomoc z tohoto systému nárok) a princip solidarity (zde se jedná především o solidaritu bezdětných rodin s rodinami s dětmi nebo solidaritu vysoce příjmového obyvatelstva s nízkopříjmovým). Systém je jednotný na celém území ČR, je financován ze SR ČR, z prostředků daňových poplatníků, a není vázán na odvod z pracovního příjmu.

²³ Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Dle zákona o SSP se dávky poskytované v rámci tohoto pilíře dělí do 2 skupin:

- Dávky poskytované v závislosti na výši příjmu, u kterých se, kromě splnění zákonem stanovené podmínky, zkoumá výše příjmů v rodině. Tyto dávky náleží těm rodinám, jejichž příjmy jsou nižší, než stanoví tento zákon. K 1.1.2009 mezi tyto dávky patří **přídavek na dítě, sociální příplatek a příspěvek na bydlení**.
- Druhou skupinou jsou pak ostatní dávky, u kterých se výše příjmů nezkontroluje. Musí zde být pouze splněna zákonem stanovená podmínka. K 1.1.2009 mezi tyto dávky spadá **rodičovský příspěvek, dávky pěstounské péče, porodné a pohřebné**.

Struktura těchto dávek však samozřejmě takto nevypadala vždy. Systém SSP v ČR existuje od poloviny 90. let a za tu dobu prošel řadou změn. Dle mého názoru je problematika SSP velmi rozsáhlá, proto systém SSP rozeberu podrobněji v 3. kapitole mé práce, také s ohledem na fakt, že tento systém je stěžejní v oblasti přímé podpory rodin s dětmi.

2.3.3.3 Sociální pomoc

Tento třetí pilíř je nejstarší formou pomoci občanům. Jedná se o solidární pomoc v situacích, kdy nestačí pomoc z předchozích dvou pilířů, a ani po jejich vyčerpání občan nedokáže situaci vyřešit vlastními prostředky. V podmínkách ČR jsou v rámci tohoto systému poskytovány peněžité a věcné dávky, a služby.

Sociální pomoc má různé formy. K 1.1.2009 v tomto systému existují **dávky v hmotné nouzi**²⁴ (doplatek na bydlení, příspěvek na živobytí a mimořádná okamžitá pomoc), **dávky sociální péče** (dávky a příspěvky pro zdravotně postižené, příspěvek na péči) a **sociální služby** (převážně poskytované v zařízeních pro denní pobyt, v zařízeních s přechodným ubytováním - např. pro matky s dětmi, nebo v zařízeních dlouhodobého typu - např. domovy důchodců, ústavy sociální péče, domovy pro osoby se zdravotním postižením atd.)

Financování tohoto pilíře je více zdrojové a probíhá např. z rozpočtu státu formou dotací (větší část dotace v současnosti pokrývá příspěvek na péči), dále z rozpočtů krajů a obcí, z rozpočtů zřizovatelů různých zařízení tohoto pilíře, nebo z vlastních příjmů, kdy si uživatel sociální péče hradí část služby sám, jedná se o tzv. služby s úhradou.

²⁴ Pojem hmotná nouze nahradil s účinností od 1.1.2007 pojem sociální potřebnost. Toto datum tedy přineslo jak nový zákon o hmotné nouzi, tak se ve stejné době stal účinným další zákon - zákon o sociálních službách.

3 Systém státní sociální podpory

Systém SSP tvoří 2. pilíř sociálního zabezpečení ČR. Dávky tohoto systému jsou určeny převážně pro rodiny s nezaopatřenými dětmi, SSP tvoří těžiště státní podpory pro rodiny s dětmi. Od svého zavedení²⁵ prošel systém SSP řadou změn. Měnily se nejen výše a výpočty samotných dávek, ale také okruh příjemců těchto dávek, příp. účel, na něž bývají poskytovány, nebo orgány, které o nich rozhodují. Některé z těchto změn měly pouze doplňující či upřesňující charakter, jiné znamenaly významný zásah do původního znění zákona. V dalším textu se pokusím nastínit ty nejvýznamnější změny v systému SSP, s ohledem na časové vymezení mé práce se zaměřím pouze na změny přijaté po roce 2006.

Významnou změnou, která se mj. dotkla také systému SSP, bylo přijetí reformy veřejných financí, jejíž první etapa byla schválena dne 23.5.2007 a účinnou se stala dnem 1.1.2008. Důležitým faktorem pro vznik této reformy byl mj. stále rostoucí schodek SR ČR²⁶. Hmotným vyústěním této reformy bylo přijetí zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, který se dotkl mnoha oblastí. V návaznosti na téma mé práce zasáhl tento zákon především do daňové oblastí (viz 2. kapitola) a také v oblasti SSP zavedl řadu změn, z nichž blíže popíši především ty důležité, které bezprostředně dopadly na systém SSP.

3.1 Základní vymezení systému státní sociální podpory

Stěžejním zákonem systému SSP je v ČR Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře (dále jen zákon), který byl od svého vzniku již několikrát novelizován. V plném rozsahu (tedy platný pro všechny dávky) se stal účinným dnem 1.1.1996. V momentě účinnosti tohoto zákona se systém SSP stal zcela novou právní úpravou, a to jak z hlediska věcného, tak z hlediska organizace a řízení. Dle zákona je systém SSP, s účinností od 1.4.2004, organizačně zabezpečen úřady práce, s výjimkou hl. města Prahy, kde o dávkách SSP rozhodují úřady městských částí určené statutem hl. města Prahy. Oba tyto úřady označuje zákon jako úřady SSP, které provádějí SSP v prvním stupni. Toto organizační uspořádání platí dodnes, přičemž místní příslušnost úřadů práce je dána trvalým pobytem oprávněné osoby. Zákon rovněž vymezuje několik základních pojmů, které jsou pro pochopení systému SSP velmi důležité, a proto je v dalším textu přiblížím.

²⁵ Systém státní sociální podpory byl doprovázen sepsáním nového zákona, konkrétně zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, který byl přijat dne 26.5.1995 Parlamentem ČR a své účinnosti nabyl ve dvou etapách. Částečně se stal účinným od 1.10.1995 (toto datum platilo pouze pro dávky poskytované bez ohledu na výši příjmu). V plném rozsahu (tedy platný pro všechny dávky) se stal účinný dnem 1.1.1996.

²⁶ V oblasti podpory rodin s dětmi si reforma kladla za cíl především vybudovat moderní rodinnou politiku, která umožní rodičům svobodu volby a snadnější spojení péče o dítě s profesním rozvojem.

3.1.1 Základní pojmy systému SSP

Pochopení základních pojmů je nezbytnou součástí pro proniknutí do problematiky systému SSP. K základním pojmům systému SSP patří:

- a) **Rodina** - jako rodinu zákon označuje oprávněnou osobu a osoby společně s ní posuzované, tedy ty, které s oprávněnou osobou trvale žijí a společně hradí náklady na své potřeby.
- b) **Okruh oprávněných osob** - nárok na dávky SSP má pouze oprávněná osoba, tedy pouze *fyzická osoba*²⁷, které se dávka přiznává, a která musí splnit podmínku hlášení *k trvalému pobytu na území ČR*²⁸. Splnění těchto podmínek je nutností pro přiznání všech dávek SSP – testovaných (poskytovaných v závislosti na výši příjmu v rodině) i netestovaných (poskytovaných bez závislosti na výši příjmu). U dávek testovaných musí být navíc podmínka trvalého (resp. dlouhodobého) pobytu splněna i u všech osob, které se řadí do kategorie společně posuzovaných osob (dále jen SPO). Pokud některá ze SPO podmínku trvalého pobytu nesplňuje, nevzniká nárok na žádnou z dávek poskytovaných v závislosti na výši příjmu.
- c) **Příjem rozhodný pro přiznání dávky** - tzv. rozhodný příjem rodiny (dále jen RPR), je příjem, od něhož se odvíjí nárok na testované dávky SSP, popř. jejich výše. RPR je stanoven jako měsíční průměr příjmů SPO, jež připadají na rozhodné období. Postupuje se tak, že se příjmy jednotlivých SPO za stanovené období sečtou a poté podělí počtem měsíců, které připadají na rozhodné období. Pro přídavek na dítě je rozhodným obdobím kalendářní rok, pro sociální příspěvek a příspěvek na bydlení je tímto obdobím kalendářní čtvrtletí.
- d) **Nezaopatřené dítě** - za nezaopatřené dítě se dle zákona vždy považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a to bez ohledu na další skutečnosti, jako je věk dítěte, jeho zdravotní stav apod. Aby však bylo možné považovat dítě za nezaopatřené i po skončení povinné školní docházky, musí splňovat buď podmínku soustavné přípravy na budoucí povolání studiem na střední nebo vysoké škole, nebo musí existovat určité zdravotní důvody, pro které se nemůže připravovat na budoucí povolání, ani vykonávat výdělečnou činnost. Dítě lze za nezaopatřené považovat nejdéle do 26 let jeho věku²⁹.

²⁷ Právníké osobě dávky SSP přiznat nelze, a na této zásadě nic nemění ani skutečnost, že v některých případech může být dávka právníké osobě vyplacena, např. ústavu, ve kterém je umístěno nezaopatřené dítě.

²⁸ U cizinců je tato podmínka splněna při jejich dlouhodobém pobytu na území ČR, který je cizincům udělován dle zvláštního zákona. Podmínka hlášení k trvalému pobytu se změnila se vstupem ČR do EU, kdy také sociální oblast začala být nově regulována právními předpisy Evropských společenství. Od data vstupu ČR do EU je nutno rozlišovat, zda se jedná o státního příslušníka některého z členských států EU nebo Evropského hospodářského prostoru (zde je zohledněna právní úprava EU), či nikoliv (postupuje se pouze podle českých zákonů).

²⁹ Nezaopatřeným dítětem je do 18 let také dítě vedené v evidenci uchazečů o zaměstnání, které nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci.

e) **Životní minimum** - do konce roku 2007 byla prakticky celá konstrukce³⁰ dávek SSP odvozena od částek životního minima, které má svou vlastní právní úpravu. Až do 31.12.2006 byla tato problematika řešena zákonem č. 463/1991 Sb., o životním minimu, ve znění pozdějších předpisů. Tento byl zrušen a s účinností od 1.1.2007 nahrazen novým zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Jde o novou právní úpravu, podle které jsou v zákoně stanoveny pouze částky k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb, již v něm nejsou uvedeny (oproti předchozí úpravě) částky k zajištění nákladů na domácnost. Zatímco předchozí úprava ŽM (dále jen ŽM) byla tedy konstruována dvousložkově, od 1.1.2007 je ŽM jednosložkové. Jako nový institut je novou právní úpravou zavedeno také existenční minimum³¹ (dále jen EM). Tato novelizace také odstraňuje automatickou valorizaci částek ŽM. Změny částek ŽM, jejich konkrétní výše, včetně doby jejich platnosti jsou uvedeny v příloze č. 1 této práce. Rovněž jsou zde znázorněny částky platné od 1.1.2007, včetně výše EM.

3.1.2 Dávky systému SSP

Dávky SSP představují ucelený systém, který je určen převážně rodinám s nezaopatřenými dětmi a pro některé další sociální situace. SSP je systémem státních dávek, a proto již v původním znění zákona bylo uvedeno, že náklady tohoto systému v celém rozsahu hradí stát. Toto platí dodnes a znamená to, že stát hradí nejen náklady na dávky samotné, ale také náklady vznikající v souvislosti s řízením o tyto dávky.

Samotné dávky SSP prošly během platnosti zákona několika změnami. Dvě dávky poskytované v závislosti na výši příjmů v rodině – příspěvek na dopravu a zaopatřovací příspěvek - byly zrušeny zcela. Další dávka byla do systému SSP zavedena nesystémově poslancem iniciativou jen na určitou dobu, a sice od 1.10.2005 do 1.1.2007 a jednalo se o příspěvek na péči o dítě v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Další změna přinesla novou dávku, s účinností od 1.1.2007, ale pouze do 31.12.2007, a sice příspěvek na školní pomůcky. Všechny dávky, které se v systému SSP již nenachází, přibližuje příloha č. 2.

Jak již bylo zmíněno, dávky systému SSP se dělí na 2 skupiny, a to na dávky poskytované v závislosti na výši příjmu v rodině, tzv. dávky testované a na dávky ostatní, u nichž se výše příjmů v rodině nezjišťuje, tzv. dávky netestované. Ke dni 1.1.2009 systém SSP zahrnuje tyto dávky³²:

³⁰ Z ŽM se vycházelo jak při posuzování nároku na dávky SSP, tak při stanovení výše těchto dávek. S účinností od 1. 1. 2008 v souvislosti s reformou veřejných financí však došlo ke změnám.

³¹ Existenční minimum je minimální hranicí peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití.

³² BŘESKÁ N., BURDOVÁ E., VRÁNOVÁ L. (2009), str. 15.

a) *Dávky poskytované v závislosti na výši příjmu*

1. příspěvek na dítě,
2. sociální příspěvek,
3. příspěvek na bydlení.

b) *Ostatní dávky*

1. rodičovský příspěvek,
2. porodné a pohřebné,
3. dávky péčovské péče.

3.2 Změny v dávkách státní sociální podpory od roku 2006

Většinu přelomových změn, jež se dotkly oblasti SSP, zavedla reforma veřejných financí a z ní vycházející zákon o stabilizaci veřejných rozpočtů, jež nabyl účinnosti dnem 1.1.2008. S ohledem na tento fakt rozdělím změny v dávkách SSP na dvě období, a sice na změny, jež proběhly do konce roku 2007 a změny, které se zrealizovaly až po datu 1.1.2008.

Další důležitou událostí, která se aktuálně promítá téměř do všech oblastí života občanů, a to zpravidla negativně, je celosvětová ekonomická krize, která přibližně od roku 2009 dopadla také na ČR. Vláda ČR se dopady této krize na občany snaží řešit různými opatřeními, mj. se tzv. protikrizová opatření dotýkají oblasti SSP, v níž se projevují např. rozšířením okruhu osob, jež mají na jednotlivé dávky SSP nárok nebo navýšením vybraných dávek. Dílčí změny v dávkách SSP se tedy týkají také období ekonomické krize, proto budou rovněž níže rozebrány pod pojmem protikrizová opatření, pokud ne, protikrizová opatření se dávky nedotkla.

3.2.1 Příspěvek na dítě

Příspěvek na dítě je základní dlouhodobou dávkou pro rodiny s nezaopatřenými dětmi, která byla zavedena, aby rodinám pomáhala krýt náklady spojené s výchovou a výživou nezaopatřených dětí. Je přímo dávkou dítěte, která náleží každému nezaopatřenému dítěti, avšak v závislosti na výši příjmu v rodině.

Pro zjištění, zda jsou splněny podmínky pro nárok na tuto dávku, se zkoumá nejen příjem dítěte, ale také příjmy SPO³³. Tento příjem se zkoumá za tzv. rozhodné období a je označován jako RPR. „Rozhodné období u této dávky činí kalendářní rok předcházející kalendářnímu roku, do něhož spadá počátek období od 1.října do 30.zářetí následujícího kalendářního roku, v němž před počátkem uvedeného období je třeba prokázat rozhodný příjem“³⁴. Znamená to, že pokud bylo o příspěvek na dítě požádáno např. k 1.9.2007, spadá tato žádost do období 1.10.2007 až 30.9.2008 – po tuto dobu bude dávka náležet. Příjmy, které se budou zohledňovat pro zjištění nároku a výši této dávky pak budou pocházet z roku 2006. Na další období, tedy od 1.10.2008 do 30.9.2009, pak bude potřeba opět doložit příjmy, a sice za rok 2007.

³³ Mezi SPO patří např. rodiče nezaopatřeného dítěte, popř. osoby, kterým bylo dítě svěřeno do náhradní rodinné péče na základě soudního rozhodnutí, nebo také druh a družka žijící s dítětem ve společné domácnosti alespoň po dobu 3 měsíců, a další.

³⁴ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, § 6, 2009.

a) Stav do konce roku 2007

Až do konce roku 2007 byl nárok na přídavek na dítě i jeho výše nastavena ve třech úrovních – výměrách³⁵, přičemž se vycházelo z částek ŽM a stanovených koeficientů. V případě zkoumání nároku na tuto dávku se RPR podělil částkou ŽM rodiny, a výsledkem byla výše koeficientu, který zařadil nárok na tuto dávku do jedné ze tří výměr. Samozřejmě byla dána horní hranice tohoto koeficientu, po jejímž překročení již dávka nenáležela. Samotná výše přídavku na dítě se potom do konce roku 2007 vypočítala jako součin částky ŽM na osobní potřeby dítěte a koeficientu, jež je stanoven pro výměru, do které se nezaopatřené dítě, resp. rodina, na základě předchozího výpočtu pro nárok na přídavek na dítě, zařadila. Je zřejmé, že výše této dávky i samotný nárok na ni se měnil v první řadě se změnami ŽM a v druhé řadě také se změnami v nastavených koeficientech a výměrách. Změny koeficientů této dávky, v jejich konkrétních dobách uvádí tabulka, jež je zobrazena v příloze č. 3.

Do 31.12.2006 dávka náležela, pokud byl RPR nižší, než součin částky ŽM rodiny a koeficientu 3,00. Jakmile byl RPR vyšší, dávka nenáležela. Od 1.1.2007 do 31.12.2007 se max. výše koeficientu zvýšila, konkrétně na 4,00, a tím se navýšila také horní hranice max. RPR. Důsledkem této změny bylo nejen rozšíření příjemců, kteří s touto právní úpravou získali nově nárok na přídavek na dítě, ale také navýšení samotné dávky ve všech výměrách.

b) Změny od 1.1.2008

Od 1.1.2008, s účinností nového zákona o stabilizaci veřejných rozpočtů, je okruh příjemců této dávky omezen - aby na tuto dávku vznikl po 1.1. 2008 nárok, RPR nesmí převyšovat 2,4 násobek ŽM rodiny. Nárok na dávku je tedy stále závislý na ŽM rodiny, nikoliv však už její výpočet. Přídavek na dítě se od 1.1.2008 neodvozuje z částek ŽM, ale je nově stanoven v pevné částce, kdy rozhodujícím kritériem pro výši této dávky je věk dítěte, podle něhož je přídavek vyplácen ve 3 výměrách. Srovnání výše této dávky, která platila před reformou s poreformní úpravou, včetně předreformních výpočtů, znázorňuje tabulka č. 3.1.

Tab. č. 3.1: Výše přídavku na dítě

Věk dítěte	Před reformou (ŽM dítěte * koeficient)			Po reformě
	Zvýšená výměra	Základní výměra	Snížená výměra	
do 6 let	576 Kč (1 600 * 0,36)	496 Kč (1 600 * 0,31)	256 Kč (1 600 * 0,16)	500 Kč
6 – 15 let	706 Kč (1 960 * 0,36)	608 Kč (1 960 * 0,31)	314 Kč (1 960 * 0,16)	610 Kč
15 - 26 let	810 Kč (2 250 * 0,36)	698 Kč (2 250 * 0,31)	360 Kč (2 250 * 0,16)	700 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, 2009.

³⁵ Tři výměry byly u této dávky nastaveny od zavedení systému SSP, jedinou výjimkou bylo období od 1.10.1997 do 31.12.1998, kdy byly v rámci úsporných opatření dočasně nastaveny pouze výměry dvě.

Tabulka dokládá, že přídavek na dítě má po reformní úpravě tři výše v pevných částkách - 500 Kč, 610 Kč a 700 Kč. Patrné je také to, že realizací reformy došlo ke znevýhodnění nejchudších rodin s dětmi, které z důvodů nízkých příjmů pobíraly před reformou tuto dávku v nejvyšší, tedy zvýšené výměře. Všechny tyto rodiny, bez ohledu na věk dítěte, přišly reformní úpravou přibližně o 100 Kč. Nejvíce pak ztratila rodina s nezaopatřeným dítětem ve věku 15 až 26 let, která před reformou pobírala na toto dítě přídavek ve výši 810 Kč a po reformní úpravě jí náleží už pouze ve výši 700 Kč, což je měsíčně o 110 Kč méně.

c) Protikrizová opatření

Negativní dopady krize na rodiny s dětmi má zmírnit přechodné opatření v systému SSP, kterým se rozšiřuje okruh příjemců této dávky a zároveň se zvyšuje její měsíční částka. Se zpětnou účinností od 1. července 2009 se posunula hranice rozhodného příjmu rodiny pro nárok na přídavek na dítě z 2,4 násobku ŽM rodiny na 2,5 násobek. Měsíční částka přídavku na dítě se zvýšila o 50 Kč, a to u všech věkových kategorií dětí. Toto přechodné opatření platilo od 1.7.2009 do 31.12.2009, přestože původní záměr uváděl platnost do 31.12.2010.

3.2.2 Sociální příplatek

Sociální příplatek je dávka určená rodičům pečujícím alespoň o jedno nezaopatřené dítě. Je to rovněž dávka závislá na příjmech v rodině, jejímž cílem je pomáhat rodinám s nízkými příjmy krýt náklady spojené se zabezpečováním potřeb jejich dětí. Nárok na tuto dávku je tedy vázán na péči o nezaopatřené dítě a na stanovenou hranici příjmů v rodině, která vychází z částky ŽM. Nárok³⁶ má oprávněná osoba, tedy osoba pečující alespoň o jedno nezaopatřené dítě, s výjimkou dítěte svěřeného do pěstounské péče nebo ústavní péče tehdy, pokud je RPR nižší než součin částky ŽM rodiny a zákonem stanoveného koeficientu.

Pro zjištění, zda jsou splněny podmínky pro nárok na sociální příplatek (dále jen SP), se zkoumá nejen příjem oprávněné osoby, ale SPO, které jsou stejné jako u přídavku na dítě. Do RPR se započítává také rodičovský příspěvek a přídavek na dítě. Rovněž zde se příjmy stanovují za rozhodné období, kterým je „kalendářní čtvrtletí předcházející kalendářnímu čtvrtletí, na které se nárok na výplatu dávky prokazuje, popř. nárok na dávku uplatňuje“³⁷. Např. pokud bylo o dávku požádáno k 1.5.2008, rozhodným obdobím, ze kterého se vypočítají rozhodné příjmy, je 1. čtvrtletí (tedy leden, únor a březen) roku 2008. SP náleží na jedno kalendářní čtvrtletí (tedy na duben, květen a červen), po jeho uplynutí se musí opět předkládat příjmy z předchozího čtvrtletí.

³⁶ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, § 20, 2009.

³⁷ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, § 6, 2009.

Účelem SP je přispívat rodině na náklady spojené s péčí o dítě, proto se do výše této dávky promítají určité skutečnosti, jež objektivně ovlivňují výši nákladů rodiny. Jedná se především o zdravotní postižení dítěte nebo rodiče, přičemž platí přímá úměra mezi stupněm postižení a zvýšením dávky. Výhodněji pro účely této dávky jsou posuzovány také děti, které se narodí současně nebo osamělý rodič, zohledňováno je také studium dítěte. Tyto skutečnosti se promítají do zvýšení ŽM té osoby, které se výše uvedené skutečnosti týkají, viz příloha č. 4.

„Výše sociálního příplatku činí za kalendářní měsíc rozdíl mezi částkou ŽM nezaopatřeného dítěte nebo součtem částek ŽM nezaopatřených dětí, je-li takových dětí v rodině více, a částkou určenou jako podíl, v jehož čitateli je součin částky ŽM uvedeného dítěte nebo dětí a RPR, a ve jmenovateli je součin částky ŽM rodiny a stanoveného koeficientu“³⁸. Výpočet SP je pro lepší představu znázorněn ve vzorci č. 3.1.

Vzorec č. 3.1: Výpočet sociálního příspěvku

$$SP = \text{ŽMD} - \frac{\text{ŽMD} * \text{RPR}}{\text{ŽMR} \times k}$$

SP výše sociálního příplatku
 ŽMD částka ŽM nezaopatřeného dítěte (popř. dětí)
 RPR rozhodný příjem rodiny (příjem rodiny v rozhodném období)
 ŽMR životní minimum rodiny
 k koeficient nastavený zákonem

Zdroj: Vlastní zpracování dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Výši SP tedy ovlivňuje především výše příjmu rodiny, a to tak, že čím je příjem nižší, tím vyšší je SP. Jako ochrana před zneužitím se však za příjem rodiny vždy považuje nejméně částka ŽM rodiny.

a) Stav do konce roku 2007

U této dávky změny zaznamenává především koeficient, jehož výše jednak ovlivňuje to, kolik rodin bude mít na SP nárok, a jednak konečnou výši této dávky. Do 31.12.2006 činil tento koeficient 1,60, s účinností od 1.1.2007 se zvýšil na 2,20. Toto zvýšení však neznamenalo rozšíření okruhu příjemců této dávky. Vzhledem k nové konstrukci ŽM, která nabyla účinnosti k datu 1.1.2007, jde v zásadě o zachování stejného okruhu příjemců této dávky.

Od 1.1. 2007 se do výpočtu SP, stejně jako do nároku na tuto dávku, promítly jak změny v konstrukci ŽM (nově se nezohledňují náklady na domácnost), tak změna koeficientu. V rámci zohlednění objektivních skutečností, které zvyšují náklady rodiny, se od 1.1.2007 nově SP zvyšuje také rodinám, v nichž dítě studuje na střední škole v denní formě studia nebo na vysoké škole v prezenční formě studia³⁹, viz příloha č. 4.

³⁸ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, § 21, 2009.

³⁹ Rozdíl oproti předchozí úpravě je v tom, že ta dřívejší zohledňovala pouze studium na SŠ, které bylo vykonáváno mimo místo trvalého pobytu studujícího.

b) Změny od 1.1.2008

Od 1.1.2008 SP náleží, pokud je RPR nižší než 2,00 násobek částky ŽM rodiny. Koeficient 2,00, ovlivňující jak nárok na SP, tak jeho výši, se tedy snížil z 2,20 na 2,00. Částky ŽM zůstaly zachovány na úrovni roku 2007, což znamenalo především omezení okruhu příjemců této dávky, resp. to, že poklesla max. výše čistého příjmu, jež si rodiny mohly vydělat, aby měly na tuto dávku nárok. Druhým důsledkem snížení koeficientu byl pokles konečné výše SP pro všechny rodiny, jimž zůstal nárok na tuto dávku zachován. V současné době u této dávky platí stále to, co bylo nastaveno s účinností od 1.1.2008, protikrizová opatření se SP nedotkla.

3.2.3 Příspěvek na bydlení

Cílem příspěvku na bydlení (dále jen PnB) je přispět na krytí nákladů na bydlení rodinám (nejen rodinám s nezaopatřenými dětmi, ale také rodinám bezdětným) nebo jednotlivcům s nízkými příjmy, a to s přihlédnutím k jejich příjmové situaci a počtu osob, které v bytě žijí. Nárok na tuto dávku má vlastník nebo nájemce bytu (popř. obytné místnosti), který je v bytě hlášen k trvalému pobytu⁴⁰. Poskytování příspěvku podléhá testování příjmů rodiny za předchozí kalendářní čtvrtletí. Rozhodným obdobím je kalendářní čtvrtletí, stejně jako u SP. Do RPR se rovněž započítává přírůstek na dítě a rodičovský příspěvek.

a) Stav do konce roku 2007

Do 31.12.2006 musela být splněna další podmínka nároku na PnB, a sice to, že RPR nesměl převýšit zákonem určený násobek ŽM, který do 31.12.2006 činil 1,60. Za rodinu se v tomto případě vedle nájemce či vlastníka rozuměly, a stále rozumí, všechny osoby, které jsou v bytě hlášeny k trvalému pobytu⁴¹.

Výše této dávky činila do 31.12.2006 za kalendářní měsíc „rozdíl mezi částkou nákladů na domácnost rodiny a podílem, v jehož čitateli je součin částky nákladů na domácnost a RPR⁴², a ve jmenovateli součin částky ŽM rodiny a stanoveného koeficientu“⁴³. Výpočet této dávky názorně uvádí vzorec č. 3.2., uveden níže.

Vzorec č. 3.2: Výpočet příspěvku na bydlení

$$PnB = \check{Z}MnD - \frac{\check{Z}MnD * RPR}{\check{Z}MR \times 1,60}$$

PnB	výše příspěvku na bydlení
ŽMnD	částka životního minima na domácnost
RPR.....	rozhodný příjem rodiny
ŽMR	životní minimum rodiny

Zdroj: Vlastní zpracování dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁰ Podmínkou nároku je tedy to, že byt musí být užíván na základě nájemního nebo vlastnického vztahu.

⁴¹ Orgán rozhodující o dávce však může v případě, kdy některá ze SPO po dobu nejméně tří měsíců byt prokazatelně neužívá, rozhodnout, že se k takové osobě, jak pro nárok, tak pro výši dávky nebude přihlížet.

⁴² Pokud rozhodný příjem rodiny nedosahuje částky ŽM této rodiny, vychází se vždy nejméně ze ŽM rodiny.

⁴³ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, § 25, 2009.

S účinností od 1.1.2007 došlo k zásadní změně konstrukce příspěvku na bydlení, což souviselo zejména se změnou konstrukce ŽM, které od tohoto data neobsahuje částky považované za potřebné k zajištění nákladů na domácnost, a také se zavedením nové dávky, související s bydlením, v systému dávek pomoci v hmotné nouzi.

Nově koncipovaný příspěvek na bydlení vychází dle zákona ze zásady, že každá osoba či rodina může za bydlení vynaložit jen část svých příjmů. Hraniční hodnotou jsou tzv. sociálně únosné náklady na bydlení, které tvoří 30 % (v Praze 35 %) příjmů osoby či rodiny. Nárok na tuto nově koncipovanou dávku má tedy nájemce, uživatel nebo vlastník bytu, jak tomu bylo v předchozí úpravě, ale s tím rozdílem, že tuto dávku lze nově přiznat pouze v případě, pokud náklady na bydlení⁴⁴ posuzované osoby (popř. SPO) přesahují částku součinu RPR a koeficientu 0,30 (v Praze 0,35). Zároveň součin rozhodného příjmu těchto osob a uvedených koeficientů nesmí být vyšší než částka normativních nákladů na bydlení⁴⁵. Výši normativních nákladů na bydlení pro rok 2007, 2008, 2009 i 2010 uvádí příloha č. 5. Nově tedy výše této dávky závisí na skutečných nákladech na bydlení, které však mají stanoveny určité limity.

„Výše příspěvku na bydlení činí s účinností od 1.1.2007 za kalendářní měsíc rozdíl mezi normativními náklady na bydlení⁴⁶ a RPR vynásobeným koeficientem 0,30, a na území hlavního města Prahy koeficientem 0,35“⁴⁷.

b) Změny od 1.1.2008

PnB, jako jednu z mála dávek systému SSP, reforma veřejných financí příliš nezměnila, zřejmě s ohledem na to, že PnB byl nově koncipován s účinností od 1.1.2007. S účinností od 1.1.2008 se pouze navýšily částky normativních nákladů na bydlení (viz příloha č. 5), které jsou důležité jak pro nárok na tuto dávku, tak pro stanovení její výše, což v podstatě znamenalo rozšíření okruhu osob, jež mají na tuto dávku nárok a také samotné navýšení této dávky.

Ani u PnB se protikrizová opatření výrazněji neprojevila. Vláda pouze s účinností od 1.1.2009 navýšila částky normativních nákladů na bydlení, stejně tak v roce 2010 (viz příloha č. 5).

⁴⁴ Náklady na bydlení jsou skutečné náklady posuzovaných osob na nájemné a náklady za plnění poskytovaná s užíváním bytu, přičemž u družstevních bytů, bytů vlastníků a vlastníků nemovitostí se u nákladů na nájemné nevychází ze skutečných nákladů, nýbrž částek, jež jsou uvedeny v zákoně jako srovnatelné náklady. Jejich výše je odstupňována podle počtu osob, které jsou SPO. Tyto náklady se neprokazují, jsou stanoveny fiktivně. K nákladům na nájemné, popř. ke srovnatelným nákladům se pak vždy připočítávají zákonem taxativně stanovené položky jako plyn, elektřina, vodné, stočné, dovoz odpadu, centrální vytápění atd., a to dle jejich skutečné výše.

⁴⁵ Normativní náklady na bydlení jsou rovněž uvedeny v zákoně o SSP a jejich výše je odstupňována podle počtu osob v domácnosti a podle velikosti obce. Jsou určeny zvlášť pro nájemní a zvlášť pro družstevní byty a platí vždy pro období 1 roku, tedy od 1. ledna do 31. prosince, s tím, že vláda ČR je zmocněna tyto náklady svým nařízením každoročně měnit podle nárůstu nájemného, nákladů srovnatelných s nájemným a změn spotřebitelských indexů příslušných komodit.

⁴⁶ Popř. skutečnými náklady na bydlení, pokud jsou nižší než normativní.

⁴⁷ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, § 27, 2009.

3.2.4 **Rodičovský příspěvek**

Rodičovský příspěvek (dále jen RP) je dávkou určenou rodiči v době, kdy z důvodu osobní péče o malé dítě nemůže být výdělečně činný, popř. je jeho výdělečná činnost omezena. Tato dávka je nárokem rodiče dítěte, a to bez závislosti na výši příjmu v rodině, spadá do kategorie netestovaných dávek.

Nutnou podmínkou nároku na RP je osobní, celodenní a řádná péče rodiče alespoň o jedno dítě do čtyř let jeho věku, popř. do sedmi let jeho věku, v případě, že se jedná o dítě dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené. Tato podmínka byla v různých obdobích chápána různě. Aby rodiči zůstal na RP nárok, mohl své dítě umístit do jeslí, MŠ nebo jiného zařízení pro děti předškolního věku pouze na dobu, jež povoloval zákon. S účinností od 1.1.2006 je tato doba stanovena na 4 hodiny denně, ale pouze pro děti od 3 let jejich věku, pro děti do 3 let věku zůstalo zachováno max. 5 kalendářních dnů v měsíci.

Při posuzování nároku hrála důležitou roli také výdělečná činnost rodiče⁴⁸. S účinností od 1.1.2004 byla podmínka omezení výdělečné činnosti zrušena, rodič však musí v době své výdělečné činnosti zajistit péči o dítě jinou zletilou osobou. K významné úpravě nároku došlo také s účinností od 1.1.2001, podle níž RP náleží rodiči jen tehdy, pokud druhý rodič nemá nárok na peněžitou pomoc v mateřství (dále jen PPM) nebo jinou dávku ze systému nemocenského pojištění v souvislosti s porodem. Pokud jeden z rodičů nárok na tyto nemocenské dávky má, RP náleží pouze, je-li vyšší než uvedené dávky. Cílem této úpravy bylo zabránit souběžnému poskytování PPM matce a RP otci.

RP zpravidla navazuje na dávku ze systému nemocenského pojištění PPM, kterou zaměstnankyně v souvislosti s porodem pobírá v délce 28 týdnů při narození 1 dítěte, popř. 37 týdnů, pokud se jí narodily 2 a více dětí⁴⁹. V praxi tedy ženy odchází ze zaměstnání na tzv. mateřskou dovolenou zpravidla 6 týdnů před očekávaným porodem, kdy začnou čerpat PPM a jakmile porodí, náleží jim PPM nadále ještě po dobu 22, popř. 31 týdnů. Po této době je již žena zajištěna systémem SSP, konkrétně RP, jež pobírá do určeného věku dítěte.

a) Stav do konce roku 2007

RP náležel vždy do 4 let věku dítěte (popř. do 7 let, jednalo-li se o dítě postižené). Výše této dávky byla až do 31.12.2006 odvozována z částky ŽMnOP rodiče, která se násobila stanoveným koeficientem. Ten s účinností od 1.5.2004 dosahoval výše 1,54. Při částkách ŽM,

⁴⁸ Směla být vždy vykonávána pouze v takovém rozsahu (s vazbou na max.výdělek), který nebrání péči o dítě.

⁴⁹ Do konce roku 2007 měla žena v souvislosti s porodem nárok na PPM v délce 37 týdnů, a to nejen žena, která porodila 2 a více dětí, ale také žena, která byla osamělá. Osamělost jako podmínka delšího pobírání PPM byla s novou právní úpravou, tedy od 1.1.2008 odstraněna.

kteřé platily do 31.12.2006 tedy výše RP činila 3 696 Kč měsíčně⁵⁰, pokud se jednalo o rodiče, který byl sám nezaopatřeným dítětem, výše RP byla 3 897 Kč měsíčně⁵¹.

K zásadní změně výpočtu této dávky došlo s účinností od 1.1.2007 především z důvodu změn v konstrukci ŽM, kdy se výše RP nově stanovila jako 40 % z průměrné měsíční mzdy v nepodnikatelské sféře dosažené dle údajů ČSÚ za kalendářní rok, který o 2 roky předchází kalendářnímu roku, v němž se rodičovský příspěvek poskytuje. Od 1.1.2007 se tedy brala v úvahu výše této mzdy za rok 2005 a RP činil 7 582 Kč měsíčně, což znamenalo více než dvojnásobné navýšení oproti předchozí úpravě.

b) Změny od 1.1.2008

Reforma veřejných financí zavedla zcela nový – třírychlostní systém RP, který je nastaven tak, že si rodiče mohou sami vybrat, jak dlouho chtějí RP pobírat - nově lze tuto dávku čerpat v délce dvou, tří nebo čtyř let. To rodičům umožní flexibilně se rozhodnout o době návratu do svého zaměstnání. Dále jsou zde nastaveny tři výše této dávky, které se váží na zvolenou dobu pobírání, a které jsou nově stanoveny v pevných částkách – odstraněna tedy byla i vazba na průměrnou mzdu v nepodnikatelské sféře, která se ukázala jako finančně náročná a nepraktická. Jakmile se žena rozhodne, kterou ze tří výměr bude pobírat, musí o ní požádat, a to do stanovené doby, kterou vymezuje zákon o SSP. Pobírání RP se vztahuje vždy k nejmladšímu dítěti v rodině.

Od 1.1.2008 má tedy RP tři výměry s pevnými částkami a stanovenou dobou pobírání:

- **Zvýšená výměra** tzv. rychlejší čerpání náleží rodiči ve výši 11 400 Kč, a to v případě, že se rozhodne setrvat na rodičovské dovolené do 2 let věku dítěte. Tato výměra je určena pouze pro ty, kteří mají nárok na PPM ve výši alespoň 380 Kč za kalendářní den.
- **Základní výměra** RP ve výši 7 600 Kč pak náleží rodiči při setrvání na rodičovské dovolené do 3 let věku dítěte. O tuto formu čerpání může požádat rodič, který má nárok na PPM nebo nemocenské dávky poskytované v souvislosti s porodem.
- **Snížená výměra** této dávky, neboli tzv. pomalejší čerpání RP má výši 3 800 Kč měsíčně a je určena pro ty, kteří zůstanou na rodičovské dovolené do 4 let věku dítěte. V této výměře se RP poskytuje vždy až od 22. měsíce věku dítěte (do 21. měsíce náleží v základní výměře). Je poskytována automaticky, pokud si rodič do zákonem stanovených dob nepožádá o jednu z předchozích výměr.
- V roce 2009 byla zavedena další tzv. **nižší výměra**, jež se váže k dlouhodobě těžce zdravotně postiženému dítěti (do zákonem určeného věku), kterému nenáleží příspěvek na péči.

⁵⁰ 2 400 Kč * 1,54.

⁵¹ 2 530 Kč * 1,54.

O výměru je nutno do určené doby požádat, schválená volba výměry je nezměnitelná. U zdravotně postižených dětí je zachován nárok na RP do 7 let věku dítěte v základní výměře, bez ohledu na zvolenou možnost čerpání dávky před posouzením zdravotního stavu dítěte.

Srovnání částek, jež na této dávce rodiče mohli získat před reformou a po reformě, shrnuje následující tabulka č. 3.2. Nutno zdůraznit, že z celkové doby pobírání RP je odstraněno pobírání PPM, a sice odečtením 5 měsíců.

Tab. č. 3.2: Doba nároku na rodičovský příspěvek, včetně jeho výše

	Před reformou	Po reformě		
Nárok	do 4 let věku dítěte	do 2 let věku dítěte	do 3 let věku dítěte	do 4 let věku dítěte
Celková doba pobírání RP⁵²	43 měsíců	19 měsíců	31 měsíců	43 měsíců
Měsíční výše	7 582 Kč	11 400 Kč	7 600 Kč	3 800 Kč
Celková výše	326 026 Kč (7 582*43)	216 600 Kč (11 400*19)	235 600 Kč (7 600*31)	224 200 Kč (7 600*16) + (3 800*27)

Zdroj: Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů + vlastní zpracování, 2009.

Z tabulky je patrné, že celková výše prostředků, jež rodič získá pobíráním této dávky, po reformě značně poklesla. Zatímco před reformou rodič celkem za 43 měsíců získal na RP přes 320 000 Kč, nejvyšší poreformní celková částka činí přes 235 000 Kč, což je o více než 87 000 Kč méně. Navíc je zřejmé znevýhodnění těch rodičů, kteří se chtějí dítěti řádně věnovat do 4 let jeho věku. Takový rodič získá po reformě během celkové doby pobírání RP méně finančních prostředků, než kdyby s dítětem zůstal doma pouze do 3 let jeho věku. S ohledem na finanční prostředky je zde dle mého názoru značně potlačena svoboda volby daného rodiče. Pokud by chtěl rodič zůstat s dítětem doma stejně dlouho, jako tomu bylo u předreformní úpravy, celková ztráta na RP by činila přes 98 000 Kč.

3.2.5 Porodné

Porodné je dávkou, která slouží ke krytí nákladů v souvislosti s narozením dítěte. Nárok na tuto dávku má v první řadě samotná žena, která dítě porodila. V případě, že žena v souvislosti s porodem zemřela, a to před tím, než jí nebo komukoliv jinému byla tato dávka vyplacena, má na ní nárok otec dítěte. V druhé řadě může nárok na porodné vzniknout také z důvodu převzetí dítěte do péče, a sice té osobě, která převzala dítě do jednoho roku jeho věku do trvalé péče nahrazující péči rodičů⁵³.

⁵² Celková doba pobírání se zde stanoví jako rozdíl mezi celkovým počtem měsíců, po který má rodič na dávku nárok, a pěti měsíci, což zhruba odpovídá délce 22 týdnů, po kterou náleží PPM.

⁵³ Nezkoumá se, zda již bylo porodné před tímto převzetím vypláceno jiné osobě.

a) Stav do konce roku 2007

Výše porodného byla do 31.12.2007 odvozena z částky ŽM dítěte, která se násobila zákonem daným koeficientem, jehož výše byla odvislá od toho, narodilo-li se jedno nebo více dětí. Do 31.3.2006 činil tento koeficient 5,00, pokud se narodilo jedno dítě, 6,00 při narození dvou dětí a 10,00 při narození tří a více dětí. Následné zvýšení koeficientů začalo platit od 1.4.2006, s platností pouze do 31.12.2006, kdy se tento násobek zvýšil z 5,00 na 10,00 při narození jednoho dítěte a dále byl stanoven koeficient 15,00 na každé dítě při vícedětném porodu. Poslední novelou před účinností reformy veřejných financí byla novela platná od 1.1.2007, kdy došlo se změnou v konstrukci ŽM i ke změně koeficientů porodného, a sice na 11,10 při narození jednoho dítěte, na 16,60 při porodu dvojčat a na 15,00 při vícedětném porodu.

b) Změny od 1.1.2008

Také u této dávky reforma veřejných financí provedla změnu, která odstranila vazbu na ŽM. Nově je i tato dávka stanovena v pevné částce a činí 13 000 Kč na každé narozené dítě, což lze vysledovat z následující tabulky č. 3.3, z níž je rovněž patrné předreformní a poreformní srovnání. Rovněž této dávky se nedotkla tzv. protikrizová opatření.

Tab. č. 2.3: Výše porodného

	Před reformou (ŽM dítěte * koeficient)	Po reformě	Úspora
1 dítě	17 760 Kč (1 600 * 11,10)	13 000 Kč	4 760 Kč
dvojčata	53 120 Kč (2 * 1 600 * 16,60)	26 000 Kč	27 120 Kč
trojčata	72 000 Kč (3 * 1 600 * 15,00)	39 000 Kč	33 000 Kč

Zdroj: Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů + vlastní zpracování, 2008.

I tato tabulka znázorňuje poreformní dopad, který finančně nepříznivě působí na příjemce porodného. Zatímco žena, která porodí 1 dítě, přijde poreformní úpravou na této dávce o 4 760 Kč, rodička dvojčat přijde o mnohem více, a sice o 27 120 Kč. Z tabulkových situací pak ztratí žena, která porodí trojčata. Poreformní nastavení u této dávky, vzhledem k předešlé úpravě, dle mého názoru nepodporuje pronatalitní politiku.

3.2.6 Pohřebné

Cílem této dávky je přispět na náklady, vznikající v souvislosti s vypravením pohřbu. Její výše je od zavedení stanovena pevně, promítají se do ní náklady na vypravení pohřbu.

a) Stav do konce roku 2007

Nárok na tuto dávku měla FO, která vypravila pohřeb osobě, jež měla ke dni smrti trvalý pobyt na území ČR nebo byl-li pohřeb vypraven v ČR. Na nárok na dávku neměl vliv příbuzenský ani jiný vztah k zemřelému.

S účinností od 1.1.1998 byla výše pohřebného stanovena na 5 000 Kč a do 31.12.2007, kdy nabyla účinnosti reforma veřejných financí zůstala její výše beze změny, přestože dle zákona ji byla vláda zmocněna zvyšovat v návaznosti na růst spotřebitelských cen dle ČSÚ.

b) Změny od 1.1.2008

U pohřebného reforma veřejných financí omezila okruh osob, které na něj mají nárok. Nově tato dávka náleží pouze té osobě, která vypravila pohřeb dítěti, které bylo ke dni smrti nezaopatřeným dítětem nebo osobě, která byla ke dni smrti rodičem nezaopatřeného dítěte.

Pro nárok na pohřebné zůstala zachována podmínka trvalého pobytu na území ČR, stejná zůstala i výše této dávky, 5 000 Kč, přičemž tato úprava platí také po datu 1.1.2010.

S novou úpravou tato dávka, dle mého názoru, již více zapadá do systému SSP, který je primárně určen pro rodiny s nezaopatřenými dětmi. Na druhou stranu existují lidé, kteří by vzhledem ke svému věku měli podle mě nárok na podobnou dávku mít. Jedná se především o občany důchodového věku s nízkými příjmy, kteří sami musejí zabezpečit pohřeb pro blízkou osobu, a díky tomu se mnohdy mohou dostat do finančních problémů.

3.2.7 Dávky pěstounské péče

Úkolem těchto dávek je finančně podpořit náhradní rodinnou péči. Náleží, pokud pěstoun nebo poručník ustanovený soudem, pečuje osobně o svěřené dítě. Dítě i pěstoun mohou vedle těchto dávek pobírat také další dávky SSP (kromě SP), pokud splní podmínky nároku.

Od účinností zákona se mezi dávky pěstounské péče (dále jen DPP) řadí dávky, které existují v systému SSP stále. DPP, s výjimkou jediné, prošly změnami především zásluhou nové konstrukce ŽM, tedy s účinností od 1.1.2007, proto nejsou v dalším textu časově rozlišeny. Pokud není uvedeno jinak, tento stav platí i po 1.1.2010.

Mezi dávky pěstounské péče patří:

- **Příspěvek na úhradu potřeb dítěte**, jež se má podílet na zajištění životních potřeb dítěte svěřeného do pěstounské péče. Oprávněnou osobou je zde samo dítě, tato dávka je tedy nárokem dítěte. Náleží vždy po dobu trvání pěstounské péče (nejdéle do doby, než se dítě stane zletilým, tj. než dovrší 18 let)⁵⁴. Výše této dávky se do data odevzdání práce odvozuje od částky ŽM dítěte a vypočítá se jako násobek této částky a zákonem stanoveného koeficientu⁵⁵. Výše koeficientů se v průběhu existence této dávky měnily, k přepočtu muselo dojít také s účinností od 1.1.2007 v souvislosti s novou konstrukcí ŽM, kdy se tato dáv-

⁵⁴ Popř. má dítě nárok i poté, nejdéle však do 26 let, a to v případě, že i nadále splňuje podmínky nezaopatřenosti a trvale žije s původním pěstounem, tedy s tím, s nímž dítě žilo v pěstounské péči před dovršením 18 let.

⁵⁵ Od 1.1.2007 je tento koeficient 1,40 pro zaopatřené dítě od 15 let do zletilosti, a 2,30 pro nezaopatřené dítě.

ka začala nově počítat z částky ŽM dítěte, tedy z jediné složky ŽM. Obdobně, jako je tomu u SP, také zde se v případě zdravotního postižení dítěte příspěvek zvyšuje, a to navýšením koeficientů. Veškeré koeficienty, jejich změny, včetně výpočtu této dávky uvádí příloha č. 6, rovněž jsou zde uvedeny konkrétní výše této dávky, které jsou platné v současnosti.

- **Odměna pěstouna** je dávka, která náleží pěstounovi jako odměna za výkon jeho pěstounské péče. Náleží po celou dobu trvání pěstounské péče, tedy do doby, kdy dítě v pěstounské péči dosáhne zletilosti, nebo i poté, kdy už sice pěstounská péče zanikla, ale dítě zůstává nezaopatřeným dítětem, žijícím se stále stejným pěstounem a majícím nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte⁵⁶. Výše této dávky se odvozuje z částky ŽM pěstouna, která se násobí stanoveným koeficientem. Také do této dávky se promítla změna související s nově konstruovaným ŽM. Do 31.12.2006 se odměna pěstouna vypočítala jako součin částky ŽMnOP pěstouna (což byla jedna ze složek ŽM) a stanoveného koeficientu, který činil 0,50. Od 1.1.2007 už je však ŽM jednosložkové a výše této dávky se tedy nově stanoví jako součin částky ŽM jednotlivce nebo ŽM nezaopatřeného dítěte, které se stalo pěstounem, a nově stanoveného koeficientu, který od 1.1.2007 činí 1,00.

S účinností od 1.7.2005 se tato dávka také nově začala poskytovat v tzv. zvláštních případech, mezi které patří např. případy, kdy pěstoun pečuje v pěstounské péči alespoň o 3 děti nebo minimálně o jedno dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči. V takových případech se odměna pěstouna posuzuje jako plat a zvyšuje se koeficient rozhodný pro výpočet výše této dávky. Konkrétní výše této dávky, včetně výše koeficientů pro zvláštní situace i s jejich změnami a dobou účinnosti uvádí příloha č. 7.

- **Příspěvek při převzetí dítěte** je jednorázovou dávkou, jejímž účelem je přispět na nákup potřebných věcí pro dítě přecházející do pěstounské péče⁵⁷. Dávka je nárokem pěstouna, který převzal dítě na základě soudního rozhodnutí do pěstounské péče, nárok vzniká dnem převzetí dítěte. Tato dávka je jediná z DPP, ve které došlo v souvislosti s reformou veřejných financí ke změně.

a) Stav do konce roku 2007

Výše této částky se odvozovala z částky ŽM dítěte a stanoveného koeficientu. Ke změně v koeficientu u této dávky došlo rovněž v souvislosti se změnou konstrukce ŽM. Do 31.12.2006 se tato dávka vypočítala jakou součin částky ŽMnOP dítěte a koefi-

⁵⁶ Tato dávka pěstounovi nenáleží, jestliže dítě, které mu bylo svěřeno do pěstounské péče, je v přímém zaopatření ústavu.

⁵⁷ Obvykle toto dítě přechází z ústavní péče a nemá žádné vlastní osobní věci

cientu 4,00. Se změnou konstrukce ŽM, s účinností od 1.1.2007, náležela tato dávka ve výši 4,45 násobku ŽM dítěte podle jeho věku.

b) Změny od 1.1.2008

Podobně jako u přídatku na dítě je i tato dávka nově stanovena v pevné částce. Došlo k odstranění vazby na ŽM a i zde se výše této dávky po reformě stanoví podle věku dítěte ve třech výších. Tato úprava zůstala zachována také po datu 1.1.2010. Předreformní a poreformní výše této dávky udává následující tabulka č. 3.4, ve které je uveden také předreformní způsob výpočtu této dávky.

Tab. č. 3.4: Výše příspěvku při převzetí dítěte

Věk dítěte	Před reformou (<i>ŽM dítěte * koeficient</i>)	Po reformě
do 6 let	7 120 Kč (<i>1 600 * 4,45</i>)	8 000 Kč
6-15 let	8 722 Kč (<i>1 960 * 4,45</i>)	9 000 Kč
15-26 let	10 013 Kč (<i>2 250 * 4,45</i>)	10 000 Kč

Zdroj: Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů + vlastní zpracování, 2009.

Tabulka dokládá, že po reformě došlo k mírnému navýšení u této dávky, s výjimkou situace, kdy přechází do pěstounské péče dítě ve věku 15 až 26 let. Zde došlo poreformní úpravou k mírnému poklesu tohoto příspěvku.

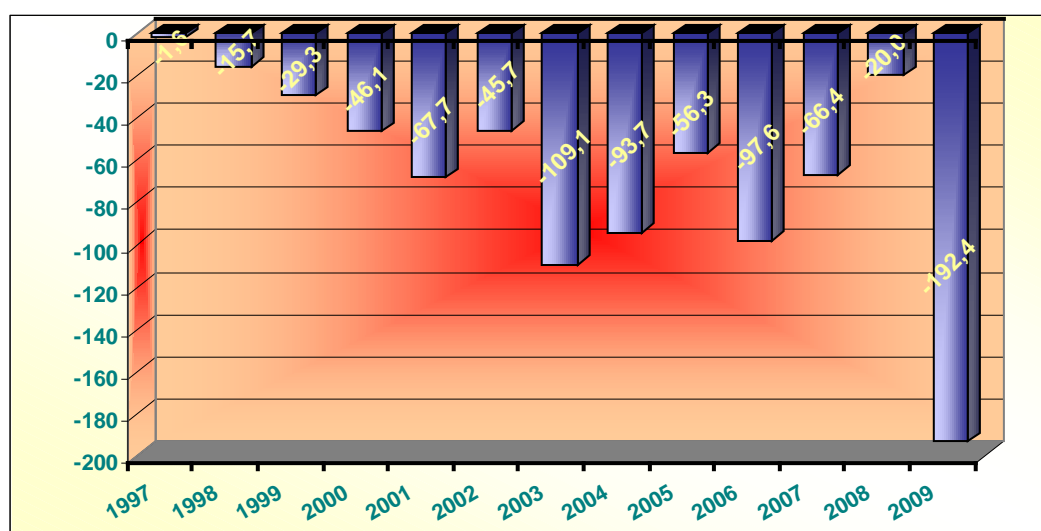
- **Příspěvek na zakoupení motorového vozidla** je dávka, jež byla nově zavedena do systému SSP v zájmu usnadnění a zajištění kvalitní péče o děti svěřené do pěstounské péče. Podmínkou nároku na tuto dávku je, že pěstoun musí mít v pěstounské péči alespoň 4 děti a musí rovněž splnit podmínky určení této dávky – je určena buď na zakoupení osobního motorového vozidla nebo na zajištění nezbytné opravy takového vozidla. Další podmínkou je, že tento příspěvek nesmí pěstoun používat pro výdělečnou činnost. Příspěvek je přísně účelově vázán na používání motorového vozidla pro potřeby dětí.

Výše této dávky je od účinnosti zákona o SSP stále stejná a činí 70 % z pořizovací ceny osobního motorového vozidla nebo 70 % z prokázaných výdajů na opravy. Je dána také max. výše této dávky. Na tomto příspěvku lze najednou poskytnout max. 100 000 Kč. Není už však stanoveno, jak často může být tento příspěvek poskytnut, proto je omezení dáno také desetiletým obdobím, ve kterém lze pěstounovi tuto dávku poskytnout v max. celkové výši 200 000 Kč. Znamená to, že celková částka poskytnutých příspěvků nesmí dohromady v desetiletém období přesáhnout 200 000 Kč.

4 Analýza finanční podpory rodin v České republice z pohledu státního rozpočtu

„Ze zprávy Evropské komise (červen 2007) vyplývá, že ČR nadále patří mezi šest členských zemí s nejrizikovějším výhledem veřejných financí.“⁵⁸ Přispívá k tomu především fakt, že SR ČR od roku 1997 vykazuje schodek, který se téměř každoročně prohlubuje. Schodek, nebo-li deficit SR, jinak také rozdíl mezi příjmy a výdaji SR ČR, uvádí v letech 1997 až 2009 graf č. 4.1.

Graf č. 4.1: Schodek státního rozpočtu v mld. Kč

Zdroj: MF ČR + vlastní zpracování, 2010.

Z grafu je zřejmé, že zatímco v roce 1997 činil schodek SR ČR „pouhých“ 1,5 mld. Kč, rok 2009 představuje oproti roku 1997 téměř 130ti násobný nárůst. Příčinou tohoto obrovského nárůstu může být růst cenové hladiny, ale myslím, že hlavním faktorem je ekonomická krize, jejíž dopady postihly právě rok 2009. Zkoumání dopadů ekonomické krize však není předmětem této práce. Oblastí mého zaměření je podpora, která je z veřejných výdajů směřována k rodinám s dětmi, a proto prioritou mých zjištění bude především to, zda se prostředky, které jsou rodinám s dětmi z veřejných výdajů vypláceny, podílejí na prohlubujícím se schodku SR ČR.

Na tomto místě bych ráda upozornila na skutečnost, že přestože jsem si jako období zkoumání pro svou práci vyčlenila léta 2006 až 2010, tato čtvrtá kapitola bude zahrnovat data pouze do konce roku 2009. Důvodem je především fakt, že údaje za rok 2010 jsou v tuto chvíli známy pouze z návrhů, nikoliv ze skutečných údajů, tudíž jsou, dle mého názoru, zkreslené a nevypovídají o skutečnosti.

⁵⁸ MPSV ČR – Proč jsou nutné reformy, dostupné na World Wide Web: <http://www.mpsv.cz/cs/4747>, 2010.

S ohledem na problematiku mé práce a na její časové vymezení první hypotéza mé práce zní: „Schodek státního rozpočtu ČR od roku 2006 každoročně narůstá, a to především zásluhou veřejných výdajů, které jsou vypláceny v rámci podpory rodin s dětmi“.

Nyní, před jakýmkoliv zkoumáním a šetřením, je situace vyplývající z grafu zřejmá. Mezi zkoumanými léty se schodek SR ČR vyvíjel kolísavě. Oproti roku 2005 zaznamenal rok 2006 nárůst deficitu SR ČR, ale od roku 2006 až do roku 2008 je zřejmý pokles. Opětovný a poměrně výrazný nárůst schodku SR ČR pak přinesl rok 2009, který, jak už bylo zmíněno, je spojován s ekonomickou krizí. Nyní zkusím rozebrat to, co stojí za poklesem schodku SR ČR v letech 2007 a 2008, přičemž se zaměřím na to, zda zde svou roli hrají veřejné výdaje směřující na podporu rodin s dětmi.

Ve třetí kapitole mé práce, která je věnována dávčákům SSP, jsem podrobně rozvedla jednotlivé dávky systému SSP, a na základě toho by prvotním vysvětlením poklesu schodku SR ČR mezi léty 2007 a 2008 mohlo být přijetí reformy veřejných financí, která se stala účinnou dnem 1.1.2008, a která se mj. dotkla právě problematiky podpory rodin s dětmi. Tato reforma změnila především dávky SSP, oblast dávek z nemocenského pojištění, které směřují k rodinám s dětmi, ale také daňovou oblast, která měla za úkol kompenzovat dopady reformy, kdy se sice na jedné straně některé sociální dávky částečně snižují směrem k vyšší adresnosti sociálního systému, ale na druhé straně je zde kompenzace v podobě vyšších čistých mezd. Tato kompenzace zahrnuje především vyšší slevy u DPFO, kdy v oblasti podpory rodin s dětmi došlo především ke zvýšení daňového zvýhodnění na dítě (viz 2. kapitola).

Záběr reformy z hlediska podpory rodin s dětmi byl široký, dotkl se jak příjmové, tak výdajové stránky SR ČR, vzhledem k první hypotéze mé práce se však v této kapitole budu dále zajímat spíše o výdajovou stránku. Jako zástupce veřejných výdajů směřujících na podporu rodin s dětmi jsem si zvolila právě dávky systému SSP, z nichž řadu reforma snížila, čímž došlo k úsporám veřejných výdajů, a to mohlo pozitivně ovlivnit deficit SR ČR mezi léty 2007 a 2008. Je však zřejmé, že schodek SR ČR poklesl také mezi léty 2006 a 2007, přestože v těchto letech zůstal systém SSP prakticky nezměněn. Naproti tomu rok 2009 přinesl obrovský nárůst deficitu SR ČR, ač systém SSP zůstal opět téměř beze změn. Potvrzení či vyvrácení mé první hypotézy proto není na tomto místě možné, je nutné provést hlubší rozbor.

Ověření mé první hypotézy se pokusím provést pomocí vybraných statistických metod, ale ještě před tím se budu zabývat otázkou soběstačnosti určených příjmů a výdajů SR ČR, které souvisejí s problematikou podpory rodin s dětmi. K tomuto zkoumání použiji hypotetický model SR ČR, v němž jsou konkrétní příjmy určeny konkrétním výdajům.

4.1 Soběstačnost určených příjmů a výdajů státního rozpočtu ČR

Pro zkoumání soběstačnosti vybraných příjmů na konkrétních výdajích, jako účelově určené příjmy použijí pojistné na SZ a DPFO. Hlavní kategorií výdajů budou celkové sociální dávky, prioritně pak dávky systému SSP. Tyto příjmy a výdaje porovnám jak v jejich absolutním vyčíslení za jednotlivá léta, tak v jejich procentuálních změnách mezi dvěma léty, přičemž nižší rok bude vždy rokem výchozím. Na základě tohoto porovnání se pokusím odpovědět na otázku, zda je systém podporující rodiny s dětmi, reprezentován zvolenými příjmy a výdaji, finančně soběstačný (zda vybrané příjmy v absolutním vyjádření plně pokryjí vybrané výdaje, či zda procentuální nárůst/pokles příjmů vykompenzuje procentuální nárůst/pokles výdajů) nebo také on přispívá k prohlubování deficitu SR ČR.

Základem tohoto zkoumání jsou samozřejmě příjmy a výdaje SR ČR. Jejich hlavní kategorie, včetně jejich výše ve sledovaných letech uvádí tabulka č. 4.1 a č. 4.2.

Tab. č. 4.1: Struktura příjmů SR ČR v letech 2006 až 2009 (v mld. Kč)

	2006	v %	2007	v %	2008	v %	2009	v %
Daňové příjmy	469,2	50,8%	533,5	52,0%	544,4	51,2%	485,4	49,8%
DPH	153,5	16,6%	166,6	16,2%	177,8	16,7%	176,7	18,1%
Spotřební daně	112,6	12,2%	131,6	12,8%	125,5	11,8%	123,8	12,7%
DPPO	95,5	10,3%	114,8	11,2%	127,2	12,0%	83,3	8,5%
DPFO	91,6	9,9%	102,1	10,0%	95,0	8,9%	85,7	8,8%
Ost.daň.příjmy	16,1	1,7%	18,4	1,8%	18,9	1,8%	15,8	1,6%
Pojistné na SZ	333,7	36,2%	367,1	35,8%	385,5	36,2%	347,9	35,7%
Nedaň. a ost. příjmy	120,2	13,0%	125,2	12,2%	134,1	12,6%	141,4	14,5%
Příjmy celkem	923,1	100,0%	1025,9	100,0%	1063,9	100,0%	974,6	100,0%

Zdroj: MF ČR + vlastní zpracování, 2010.

Tabulka č. 4.1 se věnuje příjmům SR ČR ve sledovaných letech a ukazuje hlavní skupiny příjmů, které se podílejí na celkových příjmech SR ČR, a to jak v absolutních částkách, tak v jejich procentuálním vyjádření. Z tabulky vyplývá, že nejvyšší položkou příjmů SR ČR ve sledovaných letech jsou příjmy daňové, které přestože se relativně vyvíjí kolísavě, tvoří okolo 50 % celkových příjmů SR ČR. Druhé místo zaujímá pojistné na SZ, které ve všech sledovaných letech překročilo hranici 35 %. Nejnižší skupinou příjmů SR ČR mezi léty 2006 až 2009 jsou nedaňové a ostatní příjmy, kde se řadí nedaňové a kapitálové příjmy a také přijaté dotace.

Z daňových příjmů pak ve sledovaných letech nejvyšší výnos pro SR ČR zajišťuje DPH a nejnižší ostatní daňové příjmy, kde spadají především poplatky z vybraných činností, daňové nedoplatky, daně a cla za zboží a služby ze zahraničí a také majetkové daně. DPFO, na kterou se vedle pojistného na SZ zaměřím, představuje ve sledovaných letech druhý, v případě roku 2009 třetí nejnižší daňový výnos pro SR ČR, v procentuálním zastoupení se na celkových příjmech SR ČR podílí sumou okolo 10 % v letech 2006 a 2007 a kolem 9 % v letech 2008 a 2009.

Tab. č. 4.2: Struktura výdajů SR ČR v letech 2006 až 2009 (v mld. Kč)

	2006	v %	2007	v %	2008	v %	2009	v %
Běžné výdaje	915,3	89,7%	976,7	89,4%	978,9	90,3%	1033,8	88,6%
Sociální dávky	354,4	34,7%	386,4	35,4%	400,9	37,0%	429,3	36,8%
Dávky SSP	34,1	3,3%	48,6	4,5%	42,0	3,9%	41,2	3,5%
Kapitálové výdaje	105,3	10,3%	115,5	10,6%	105,0	9,7%	133,2	11,4%
Výdaje celkem	1020,6	100,0%	1092,3	100,0%	1083,9	100,0%	1167,0	100,0%

Zdroj: MF ČR + vlastní zpracování, 2010.

Dle základního rozpočtového členění se výdaje SR ČR dělí na výdaje běžné a výdaje kapitálové, což je patrné z tabulky č. 4.2, z níž je zřejmé také dominující postavení běžných výdajů, které ve sledovaných letech tvoří okolo 90 % celkových výdajů SR ČR. Dále je zřejmé, že výdaje na dávky SSP se ve sledovaných letech na běžných výdajích SR ČR nepodílejí ani 5 %. Za povšimnutí stojí také nárůst či pokles celkových výdajů či příjmů SR ČR oproti minulému roku, což v procentuálním vyjádření zachycuje tabulka č. 4.3.

Tab. č. 4.3: Změna celkových příjmů a výdajů SR ČR v letech 2006 až 2009 (v mld. Kč)

	2006	2007	% změna mezi léty 2006 a 2007	2007	2008	% změna mezi léty 2007 a 2008	2008	2009	% změna mezi léty 2008 a 2009
Příjmy celkem	923,1	1025,9	11,1%	1025,9	1063,9	3,7%	1063,9	974,6	-8,4%
Výdaje celkem	1 020,6	1092,3	7,0%	1092,3	1083,9	-0,8%	1083,9	1167,0	7,7%
Schodek SR ČR	97,6	66,4	-32,0%	66,4	20,0	-69,9%	20,0	192,4	962,0%

Zdroj: MF ČR + vlastní zpracování, 2010.

Na základě tabulky č. 4.3 bych upozornila především na to, že mezi léty 2006 a 2007 celkové výdaje SR ČR vzrostly (o 7 %), stejně jako celkové příjmy (o 11,1 %), což se pozitivně odrazilo na schodku SR ČR, který v roce 2007 oproti roku 2006 poklesl o 32 %. Jiná je situace mezi léty 2007 a 2008. Zde zaznamenaly nárůst pouze příjmy SR ČR (o 3,7 %), výdaje SR ČR, stejně jako schodek SR ČR poklesly. Výrazný je zejména pokles schodku SR ČR, který se snížil o 69,9 %. Situace mezi léty 2008 a 2009 je opačná. Jedinou položkou, která zaznamenala pokles, byly příjmy SR ČR (o 8,4 %), výdaje i schodek SR ČR narostly, přičemž zejména nárůst schodku SR ČR byl obrovský.

4.1.1 Určení soběstačnosti mezi léty 2006 a 2007

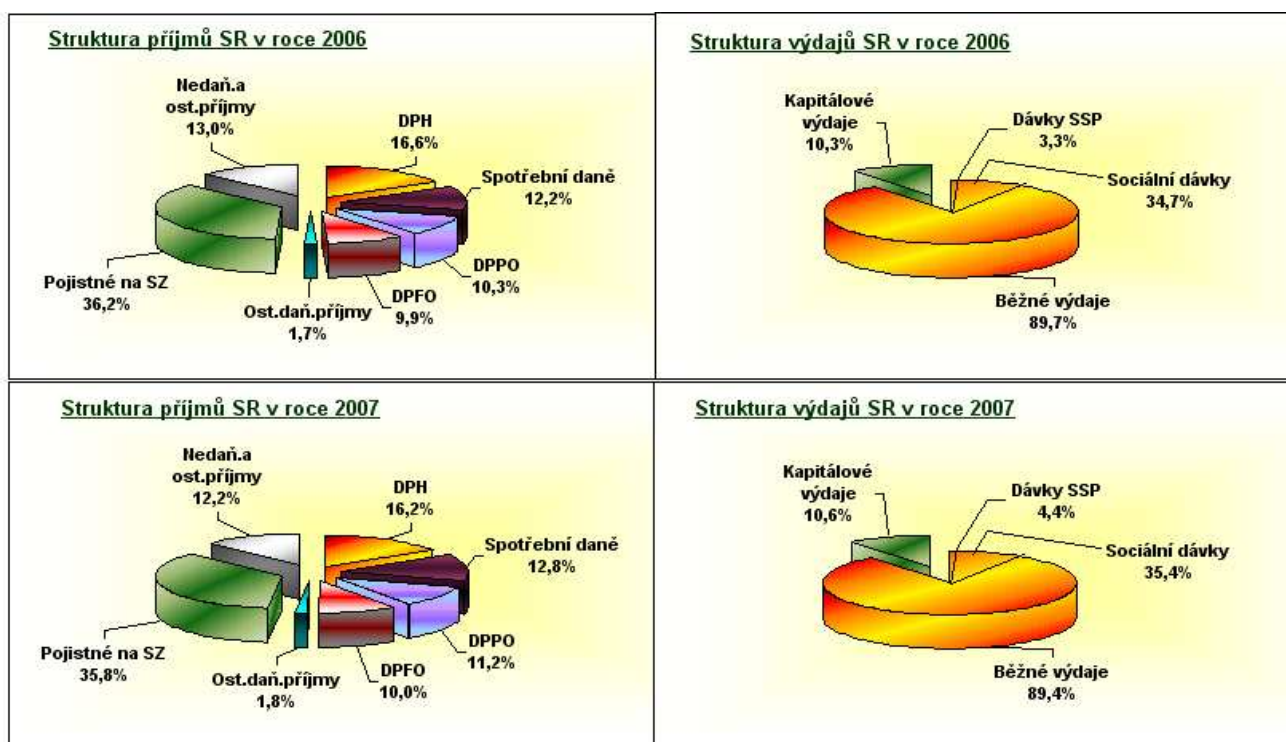
Nyní k tomu, zda jsou určené příjmy, tedy daň z příjmů FO a pojistné na SZ dostatečné k pokrytí určených výdajů, tedy především výdajů na dávky SSP. Nejprve k absolutnímu vyjádření těchto hodnot. Vzhledem k nízkému procentuálnímu zastoupení výdajů na dávky SSP zde zahrnu také celkové výdaje na sociální dávky. Z tabulky č. 4.1 a 4.2 je patrné, že vybrané příjmy v roce 2006 v absolutním vyjádření činily celkem 425,3 mld. Kč, v roce 2007

pak 469,2 mld. Kč. Celkové výdaje na sociální dávky pak v roce 2006 činily celkem 354,4 mld. Kč, z čehož 34,1 mld. Kč zahrnovaly dávky SSP, v roce 2007 bylo na sociálních dávkách vypláceno celkem 386,4 mld. Kč, přičemž 48,6 mld. Kč bylo vydáno v rámci systému SSP. V absolutním vyjádření lze tedy konstatovat, že v letech 2006 i 2007 by mnohou vybrané příjmy pokryly nejen výdaje na stěžejní část podpory rodin s dětmi – systém SSP, ale také výdaje na celý systém sociálních dávek.

Nyní ke změně mezi léty 2006 a 2007. Vyjádřím-li si nárůst celkových výdajů v absolutní hodnotě, činí tato částka mezi léty 2006 a 2007 celkem 71,7 mld. Kč, což je patrné z tabulky č. 4.2., z níž je zřejmé také to, že výdaje na sociální dávky mezi těmito dvěma léty vzrostly o 32 mld. Kč a výdaje na dávky SSP stouply o 14,5 mld. Kč. Vyjádřeno v procentech to znamená, že mezi léty 2006 a 2007 se na nárůstu celkových výdajů podílely ze 44,6 % výdaje na sociální dávky, samotné výdaje na dávky SSP se pak mezi těmito léty podílely na celkovém nárůstu výdajů SR ČR celkem ze 20,2 %. Hlavní reprezentant výdajů na podporu rodin s dětmi – dávky systému SSP – se na nárůstu celkových výdajů SR ČR mezi léty 2006 a 2007 podílel „pouze“ přibližně jednou pětinu.

Nyní zde zkusím zahrnout také příjmovou stránku SR ČR. Pro lepší orientaci jsou celkové příjmy a výdaje SR ČR v letech 2006 a 2007 zobrazeny v grafu č. 4.2.

Graf č. 4.2: Struktura příjmů a výdajů SR ČR v roce 2006 a v roce 2007 (v %)

Zdroj: MF ČR + vlastní zpracování, 2010.

Souhrnný vývoj určených příjmů a výdajů mezi léty 2006 a 2007 zachycuje graf č. 4.2, celkové příjmy a výdaje SR ČR pak vyčísluje tabulka č. 4.3. S ohledem na tento graf a tabulku, provedu určení soběstačnosti mezi léty 2006 a 2007 následovně.

Stejně jako u celkových výdajů SR ČR i zde vyčísím nárůst celkových příjmů SR ČR mezi léty 2006 a 2007. Ten v absolutní hodnotě činil 102,8 mld. Kč. Nyní se podívám, jak se na tomto nárůstu podílely mnou určené kategorie příjmů SR ČR. DPFO vzrostla mezi léty 2006 a 2007 v absolutní hodnotě o 10,5 mld. Kč, což představuje 10,2 % z celkového nárůstu příjmu SR ČR, pojistné na SZ pak mezi těmito léty vzrostlo o 33,4 mld. Kč, což se na celkovém nárůstu příjmu SR ČR podílí ze 32,5 %. Nárůst těchto dvou kategorií příjmů SR ČR tedy na celkovém nárůstu příjmů SR ČR mezi léty 2006 a 2007 participuje ze 42,7 %.

V mém hypotetickém modelu, kde jsou tyto konkrétní příjmy určeny konkrétním výdajům, podpoře rodin s dětmi, by tedy otázka soběstačnosti, z hlediska změn mezi danými léty, byla vyřešena následovně. Co se týče soběstačnosti celkových výdajů na sociální dávky, byly by tyto určené příjmy nedostatečné, neboť nárůst těchto určených příjmů SR ČR byl nižší (činil mezi sledovanými léty 42,7 %), než nárůst výdajů na sociální dávky (činil 44,6 %). Stěžejní z hlediska mé práce je ale soběstačnost výdajů, směřujících k podpoře rodin s dětmi, tedy soběstačnost té části sociálních výdajů, jimiž jsou výdaje na dávky SSP. Ty se na celkovém nárůstu výdajů SR ČR mezi léty 2006 a 2007 podílely 20,2 %, což je méně, než činil nárůst určených příjmů (42,7 %). Systém SSP je tedy v porovnání změn let 2006 a 2007 soběstačný, vybrané příjmy vzrostly relativně více, než výdaje na dávky SSP. A to i v případě vyčíslení nárůstu výdajů na dávky SSP v absolutní hodnotě. Tento nárůst činil 14,5 mld. Kč, relativně 20,2 %. Pokud těchto 20,2 % vyčísím také z nárůstu vybraných příjmů SR ČR mezi danými léty, dospěji k částce 20,8 mld. Kč. Nyní zbývá porovnat tyto dvě částky, stejné procentuální vyjádření (20,2 %) nárůstu celkových příjmů a výdajů SR ČR. Je zřejmé, že částka nárůstu výdajů na dávky SSP 14,5 mld. Kč je nižší, než částka stejného nárůstu vybraných příjmů 20,8 mld. Kč. Jinými slovy 20,8 mld. Kč plně pokryje 14,5 mld. Kč, tudíž zde lze vyvodit závěr, že na základě zkoumání mezi léty 2006 a 2007 je systém SSP zcela soběstačný. Dokonce zde zůstává i určitá rezerva, která přispívá k úplné soběstačnosti tím, že by pokryla také administrativní náklady na výběr a vyplácení určených výdajů.

4.1.2 Určení soběstačnosti mezi léty 2007 a 2008

Stejně jako mezi léty 2006 a 2007 lze na základě tabulky č. 4.3 srovnat nárůst či pokles celkových příjmů a výdajů SR ČR, potažmo schodku SR ČR mezi léty 2007 a 2008. Nejprve opět k absolutním částkám vybraných příjmů a výdajů SR ČR. DPFO a pojistné na SZ

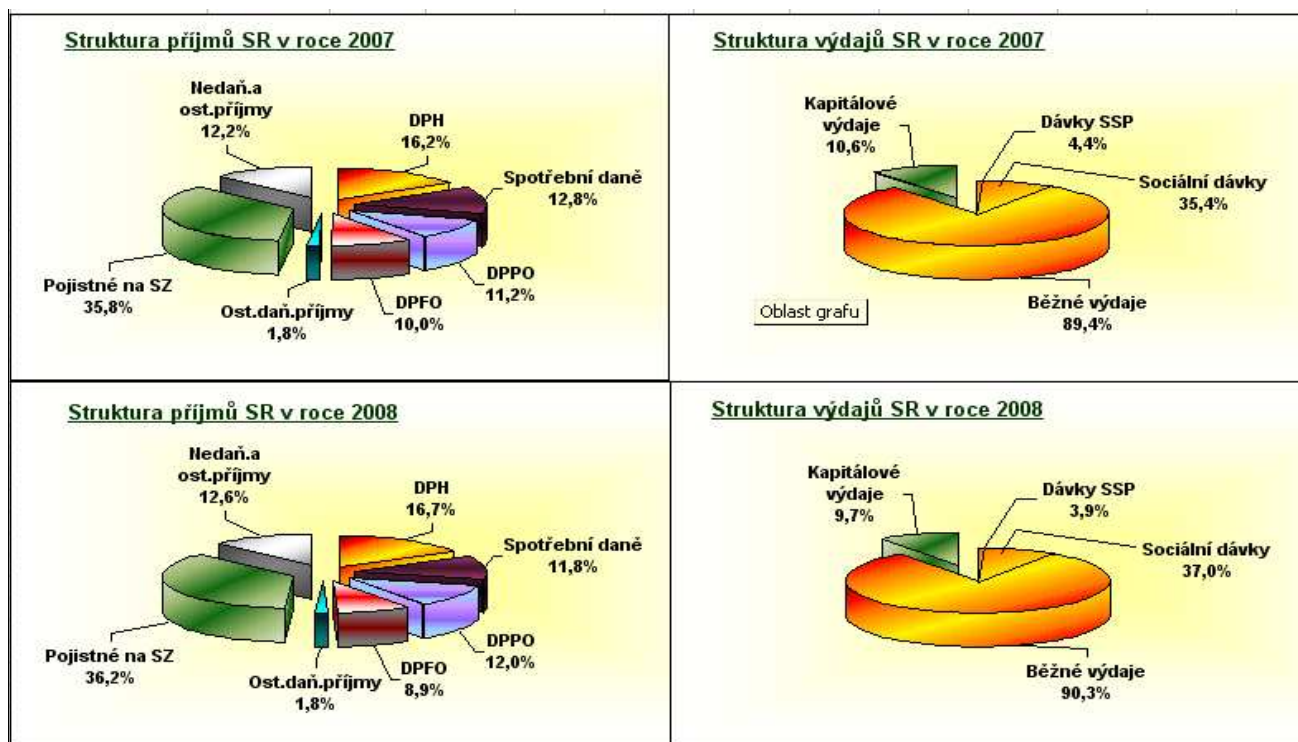
přispěly do SR ČR v roce 2007 celkem částkou 469,2 mld. Kč, v roce 2008 pak tato částka činila 480,5 mld. Kč. Výdaje na sociální dávky pak v roce 2007 pohltily celkem 386,4 mld. Kč, z toho 48,6 mld. Kč dávky SSP, v roce 2008 výdaje na sociální dávky činily 400,9 mld. Kč, z toho dávky systému SSP 42 mld. Kč. V absolutním vyjádření lze tedy konstatovat, že v letech 2007 i 2008 by mnou vybrané příjmy pokryly nejen výdaje na stěžejní část podpory rodin s dětmi – systém SSP, ale také výdaje na celý systém sociálních dávek

Porovnání let 2007 a 2008 pak přineslo následující nárůst či pokles vybraných příjmů a výdajů. Ze tabulky č. 4.3 je patrné, že mezi těmito léty se celkové příjmy a výdaje SR ČR vyvíjely protichůdně. Zatímco celkové příjmy SR ČR vzrostly absolutně o 38 mld. Kč, celkové výdaje SR ČR v absolutní hodnotě poklesly o 8,4 mld. Kč. Nárůst celkových příjmů a pokles celkových výdajů je nejžádanější situací z pohledu schodku SR ČR. Ten se mezi léty 2007 a 2008 vyvíjel velmi pozitivně, poklesl celkem o 46,4 mld. Kč. Také mezi těmito dvěma léty se pokusím rozebrat, zda měly na poklesu celkových výdajů SR ČR zásluhu výdaje na sociální dávky, potažmo samotné výdaje na dávky SSP, a zda se o nárůst celkových příjmů SR ČR zapříčinily také vybrané příjmy, tedy DPFO a pojistné na SZ.

Vezmu-li v úvahu pouze výdajovou stránku SR ČR, pak mezi léty 2007 a 2008 celkové výdaje zaznamenaly pokles, jenž v absolutní hodnotě činil 8,4 mld. Kč. Mezi těmito léty je patrný protichůdný charakter ve mnou zkoumaných výdajích SR ČR, neboť zatímco celkové výdaje SR ČR poklesly, výdaje na sociální dávky mezi těmito dvěma léty vzrostly, a to celkem o 14,5 mld. Kč. Dílčí závěr pro léta 2007 a 2008 je tedy opačný, celkové výdaje na sociální dávky nemají zásluhu na poklesu celkových výdajů SR ČR, neboť zatímco celkové výdaje SR ČR mezi léty 2007 a 2008 poklesly, výdaje na sociální dávky mají mezi těmito dvěma léty rostoucí tendenci, čímž přispívají k navýšení celkových výdajů, což může vést k prohloubení deficitu SR ČR. Samotné výdaje na dávky SSP se pak mezi léty 2007 a 2008 vyvíjely přímo úměrně s celkovými výdaji SR ČR, obě kategorie mezi danými léty poklesly. Zatímco celkové výdaje SR ČR poklesly celkem o 8,4 mld. Kč, výdaje na dávky SSP poklesly celkem o 6,6 mld. Kč. Vyjádřím-li pokles dávek SSP na celkovém poklesu výdajů SR ČR relativně, pak se dávky SSP podílí na celkovém poklesu výdajů SR ČR ze 78,6 %, což je výrazný podíl. Na základě toho lze tedy říci, že výdaje na dávky SSP neprohlubují schodek SR ČR, naopak zaujímají výrazný podíl na celkových úsporách výdajů SR ČR.

Nyní se opět zaměřím na příjmovou stránku SR ČR mezi léty 2007 a 2008 a pokusím se znovu vyřešit otázku soběstačnosti vybraných příjmů a výdajů SR ČR, které směřují na podporu rodin s dětmi. Pro lepší přehlednost jsou jednotlivé kategorie celkových příjmů SR ČR znázorněny v grafu č. 4.3.

Graf č. 4.3: Struktura příjmů a výdajů SR ČR v roce 2007 a v roce 2008 (v %)

Zdroj: MF ČR + vlastní zpracování, 2010.

Nárůst celkových příjmů SR ČR mezi léty 2007 a 2008 činil v absolutní hodnotě 38 mld. Kč. Nyní se opět podívám, jak se na tomto nárůstu podílely mnou určené kategorie příjmů SR ČR. I zde je zřejmé protichůdné působení, a to zejména u DPFO, která mezi danými léty poklesla, v absolutní hodnotě o 7,1 mld. Kč. Lze tedy říci, že DPFO nemá zásluhu na nárůstu celkových příjmů SR ČR. Druhou kategorií vybraných příjmů je pojistné na SZ. Přestože jeho relativní podíl na celkových příjmech SR ČR zůstal v letech 2007 a 2008 stejný, v absolutní hodnotě pojistné na SZ v roce 2008 vzrostlo oproti roku 2007 o 18,4 mld. Kč. Příjmy celkem tedy vzrostly o 38 mld. Kč, přičemž se na tomto nárůstu ze 48,4 % podílelo pojistné na SZ a negativně z 18,1 % se zde odráží DPFO, která mezi sledovanými léty poklesla celkem o 7,1 mld. Kč. Vyjádřím-li si celkové působení mnou vybraných kategorií příjmů na celkových příjmech SR ČR, pak lze říci, že tento podíl činí 30 % (48,4 % - 18,4 %). V absolutní hodnotě to znamená, že na celkovém nárůstu příjmů SR ČR se částkou 11,4 mld. Kč (30 %) podílely mnou určené kategorie příjmů.

Nyní k otázce soběstačnosti. Její vyřešení je mezi léty 2007 a 2008 složité, a to zejména z důvodu protichůdného působení mnou určených kategorií příjmů i výdajů na celkových příjmech a výdajích SR ČR. Vyjádření relativního zastoupení (zejména u mnou vybraných výdajů) proto není vypovídající, tudíž otázku soběstačnosti určených příjmů a výdajů mezi léty 2007 a 2008 nastíním v absolutních hodnotách. Jak už bylo uvedeno výše, mnou vybrané

kategorie příjmů se na nárůstu celkových příjmů SR ČR podílely v absolutní částce 11,4 mld. Kč (30 % celkového nárůstu). Porovná-li tuto částku s vybranými výdaji, výdaji na sociální dávky, pak je zřejmé, že částka vybraných příjmů 11,4 mld. Kč by nepokryla nárůst výdajů na sociální dávky, které mezi těmito léty vzrostly celkem o 14,5 mld. Kč.

Stěžejní z hlediska podpory rodin s dětmi jsou však výdaje na dávky SSP. Ty mezi léty 2007 a 2008 poklesly celkem o 6,6 mld. Kč. Otázka soběstačnosti systému SSP mezi léty 2007 a 2008 je potvrzena, neboť zatímco mnou určené kategorie příjmů narostly (o 11,4 mld. Kč), výdaje na dávky SSP poklesly (o 6,6 mld. Kč). Jinými slovy to znamená, že oproti roku 2007 by bylo v roce 2008 na dávky SSP k dispozici více peněz, a navíc by se na těchto dávkách vyplatilo méně než v roce 2007. Tudíž lze i mezi těmito dvěma léty konstatovat, že systém SSP je zcela soběstačný.

4.1.3 Určení soběstačnosti mezi léty 2008 a 2009

Podobně jako mezi léty 2007 a 2008 lze na základě tabulky č. 4.3 srovnat nárůst či pokles mezi léty 2008 a 2009. Nejprve opět k absolutním částkám vybraných příjmů a výdajů SR ČR. Vybrané příjmy (DPFO a pojistné na SZ) přispěly do SR ČR v roce 2008 celkem částkou 480,5 mld. Kč, v roce 2009 pak tato částka činila 433,6 mld. Kč. Výdaje na sociální dávky pak v roce 2008 pohltily celkem 400,9 mld. Kč, z toho 42 mld. Kč dávky SSP, v roce 2009 výdaje na sociální dávky představovaly 429,3 mld. Kč, z toho dávky systému SSP činily 41,2 mld. Kč. V absolutním vyjádření lze tedy konstatovat, že v letech 2008 i 2009 by mnou vybrané příjmy pokryly nejen výdaje na stěžejní část podpory rodin s dětmi – systém SSP, ale také výdaje na celý systém sociálních dávek

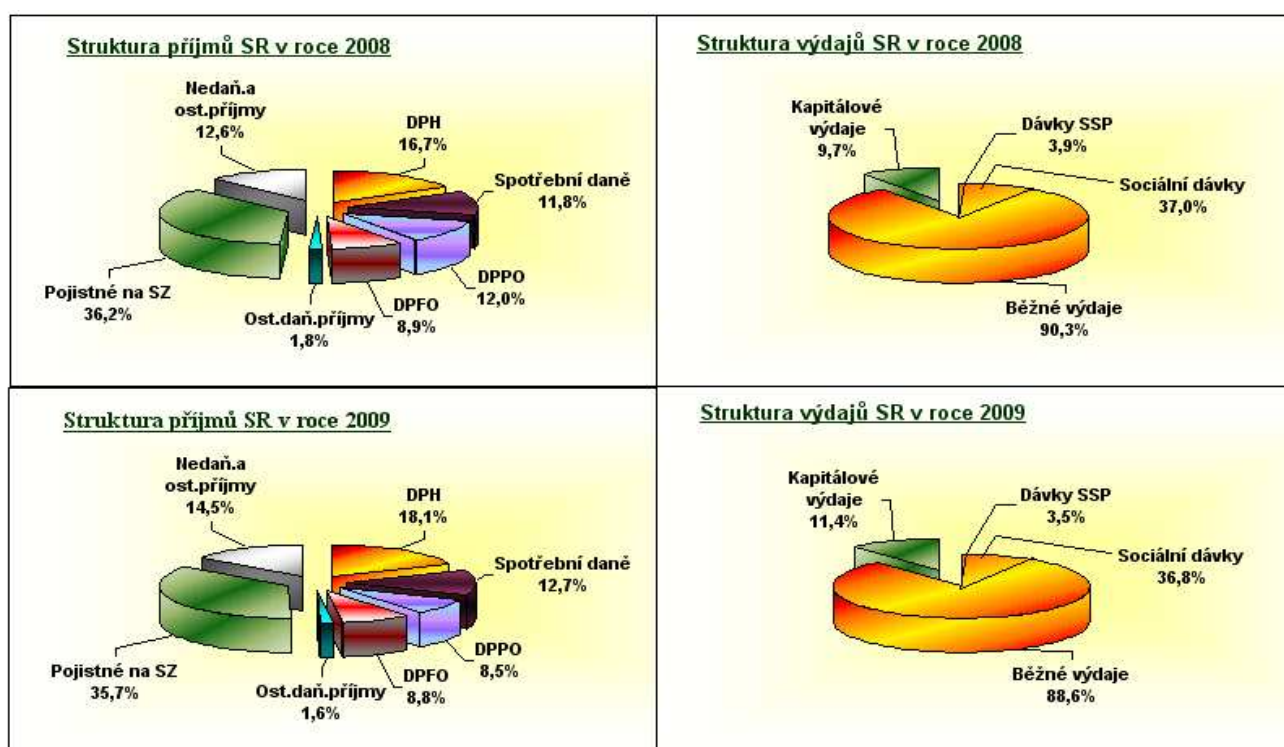
Nyní k porovnání let 2008 a 2009. Z uvedené tabulky je patrné, že mezi těmito léty se celkové příjmy a výdaje SR ČR vyvíjely rovněž protichůdně. Zatímco celkové příjmy SR ČR poklesly absolutně o 89,3 mld. Kč, celkové výdaje SR ČR v absolutní hodnotě vzrostly o 83 mld. Kč. Pokles celkových příjmů a nárůst celkových výdajů je nejméně žádanou situací z pohledu schodku SR ČR. Ten se mezi léty 2008 a 2009 vyvíjel velmi negativně, vzrostl celkem o 172,4 mld. Kč. Také mezi těmito dvěma léty se pokusím rozebrat, zda měly na nárůstu celkových výdajů SR ČR zásluhu výdaje na sociální dávky, potažmo samotné výdaje na dávky SSP, a zda za poklesem celkových příjmů SR ČR stojí mnou vybrané příjmy, tedy DPFO a pojistné na SZ.

Nyní opět k výdajové stránce SR ČR. Je jasné, že mezi léty 2008 a 2009 celkové výdaje zaznamenaly nárůst, jenž v absolutní hodnotě činil 83 mld. Kč, stejně jako výdaje na sociální dávky, které mezi těmito dvěma léty vzrostly celkem o 28,4 mld. Kč. Samotné výdaje na dávky SSP pak mezi těmito léty poklesly celkem o 0,8 mld. Kč. Dílčí závěr pro léta

2008 a 2009 je tedy takový, že celkové výdaje na sociální dávky se na nárůstu celkových výdajů podílejí celkem ze 34,2 %, naproti tomu výdaje na dávky SSP se na nárůstu celkových výdajů nepodílí, neboť tyto v absolutní částce poklesly. Na základě toho lze tedy opět říci, že výdaje na dávky SSP neprohlubují schodek SR ČR, naopak opět mají svůj podíl na úsporách výdajů SR ČR.

Tedy k příjmové stránce SR ČR mezi léty 2008 a 2009 a k vyřešení otázky soběstačnosti. Pro připomenutí a přehlednost jsou jednotlivé kategorie celkových příjmů SR ČR znázorněny v grafu č. 4.4.

Graf č. 4.4: Struktura příjmů a výdajů SR ČR v roce 2008 a v roce 2009 (v %)

Zdroj: MF ČR + vlastní zpracování, 2010.

Stejně jako u celkových výdajů SR ČR i zde vyčíslím změnu celkových příjmů SR ČR mezi léty 2008 a 2009. Touto změnou byl pokles, který v absolutní hodnotě činil 89,3 mld. Kč. Mnou určené kategorie příjmů SR ČR se na tomto poklesu podílely následovně. DPFO poklesla v absolutní hodnotě o 9,3 mld. Kč, což představuje 10,4 % z celkového poklesu příjmu SR ČR, pojistné na SZ se pak mezi těmito léty snížilo o 37,6 mld. Kč, což se na celkovém poklesu příjmu SR ČR podílí 42,1 %. Tyto dvě kategorie příjmů SR ČR se tedy na celkovém poklesu příjmů SR ČR mezi léty 2008 a 2009 podílely z 52,5 %.

V mém hypotetickém modelu, kde jsou konkrétní příjmy určeny konkrétním výdajům, podpoře rodin s dětmi, by tedy otázka soběstačnosti, z hlediska změn mezi danými léty, byla

vyřešena následovně. Co se týče zodpovězení otázky soběstačnosti celkových výdajů na sociální dávky, byly by vybrané příjmy opět nedostatečné, neboť zatímco určené příjmy poklesly (o 52,5 %), výdaje na sociální dávky vzrostly (o 34,2 %). Znamená to, že v roce 2009 by se ze snížených příjmů muselo na sociální dávky, v porovnání s rokem 2008, vynaložit více.

Také otázku soběstačnosti systému SSP nelze mezi léty 2008 a 2009 potvrdit, neboť přestože poklesly jak mnou určené kategorie příjmů, tak výdaje na dávky SSP, relativně byl pokles vybraných příjmů mnohem vyšší, než pokles výdajů na dávky SSP. Jinými slovy to znamená, že zatímco v roce 2009 vybrané příjmy oproti roku 2008 poklesly více než o polovinu, výdaje na dávky systému SSP se snížily pouze nepatrně (cca o 1%).

4.2 Statistické zkoumání závislosti mezi výdaji na dávky SSP a schodkem SR ČR

Na základě mého hypotetického modelu, v němž jsou konkrétní příjmy určeny konkrétním výdajům, jsem v důsledku mého zkoumání došla k závěru, že mezi léty 2006 až 2009 je systém SSP v absolutním vyjádření zcela soběstačný. Jiná už je situace v porovnání mezi jednotlivými léty, zde je systém SSP soběstačný pouze do roku 2008, nikoliv však už mezi léty 2008 a 2009. Jinými slovy to znamená, že mnou určené příjmy absolutně plně pokryjí výdaje na dávky SSP, a tudíž nepřispívají k prohloubení schodku SR ČR, v relativním vyjádření, porovnáním mezi jednotlivými léty, už však toto tvrzení za 100 % pravdivé považovat nelze. Navíc v realitě příjmy SR ČR nejsou určeny konkrétním výdajům, proto se v dalším zkoumání, s ohledem na mou první hypotézu, zaměřím na vztah mezi schodkem SR ČR a dávkami SSP (nejvýznamnější reprezentant veřejných výdajů, směřující na podporu rodin s dětmi), přičemž se pokusím testovat vzájemnou závislost mezi těmito dvěma veličinami, k čemuž použiji statistické testování závislosti.

4.2.1 Statistické testování závislosti pomocí regrese

Nyní se pokusím dokázat, zda mezi danými veličinami existuje lineární vztah, lineární závislost (určení regresní funkce ve tvaru přímky). K tomu je potřeba nadefinovat si veličiny potřebné pro ověření této závislosti, přičemž je nutné vyjádřit si veličinu nezávisle proměnnou (x) a veličinu závisle proměnnou (y). V mém případě je předmětem zkoumání to, zda výdaje na dávky SSP ovlivňují výši schodku SR ČR, tudíž mou nezávisle proměnnou veličinou (x) jsou výdaje na dávky SSP a závisle proměnnou veličinou (y) je schodek SR ČR. S návazností na mou hypotézu bych se měla zaměřit pouze na údaje od roku 2006, vzhledem k vyšší vypočítací schopnosti a celkové komplexnosti však do mého testování zahrnu veškerá data, která jsou k dispozici od zavedení systému SSP.

Systém SSP se stal plně účinným od roku 1996. Od tohoto roku se ze SR ČR vydávají finanční prostředky na zabezpečení tohoto systému. Mými veličinami x a y však budou data od roku 1997, a to zejména z toho důvodu, že od roku 1997 vykazuje ČR ve svém SR schodek (v roce 1996 ČR schodek ve svém hospodaření nevykazovala), který se váže na mou hypotézu, a tudíž rok 1996, který byl beze schodku SR ČR, není předmětem mého zkoumání. Celkové vyjádření daných veličin od roku 1997 zachycuje tabulka č. 4.4.

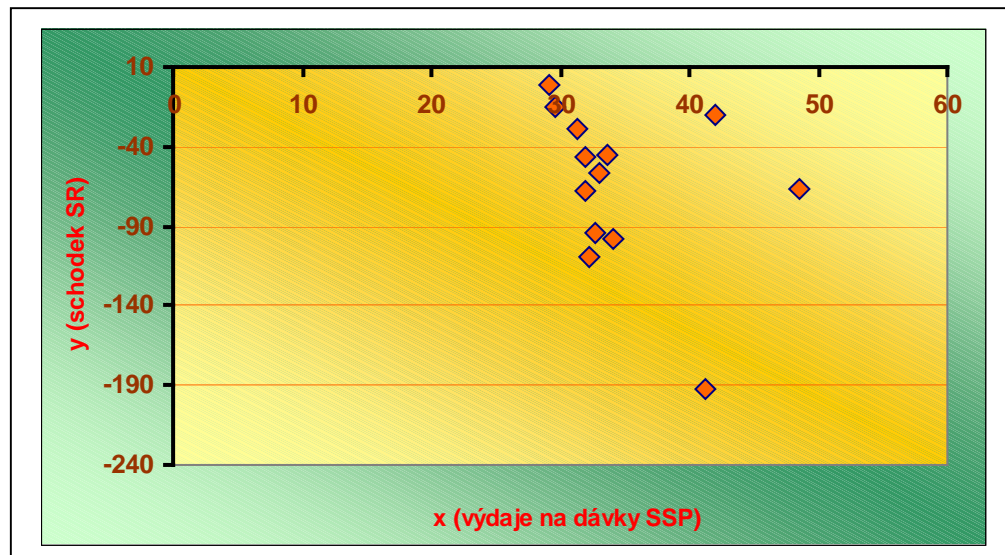
Tab. č. 4.4: Výše výdajů na dávky SSP a schodek SR ČR v letech 1997 až 2009 (v mld. Kč)

Rok	x (výdaje na dávky SSP)	y (schodek SR)	Rok	x (výdaje na dávky SSP)	y (schodek SR)
1997	29,2	-1,6	2004	32,7	-93,7
1998	29,6	-15,7	2005	33	-56,3
1999	31,3	-29,3	2006	34,1	-97,6
2000	31,9	-46,1	2007	48,6	-66,4
2001	32	-67,7	2008	42,0	-20,0
2002	33,7	-45,7	2009	41,2	-192,4
2003	32,2	-109,1			

Zdroj: MF ČR + vlastní zpracování, 2010.

Z tabulky č. 4.4 jsou evidentní veličiny nutné pro testování lineární závislosti, které je nyní možné provést. Pro vizuální představu nejprve zkonstruuji graf č. 4.4.

Graf č. 4.4: Grafické zobrazení veličin x a y

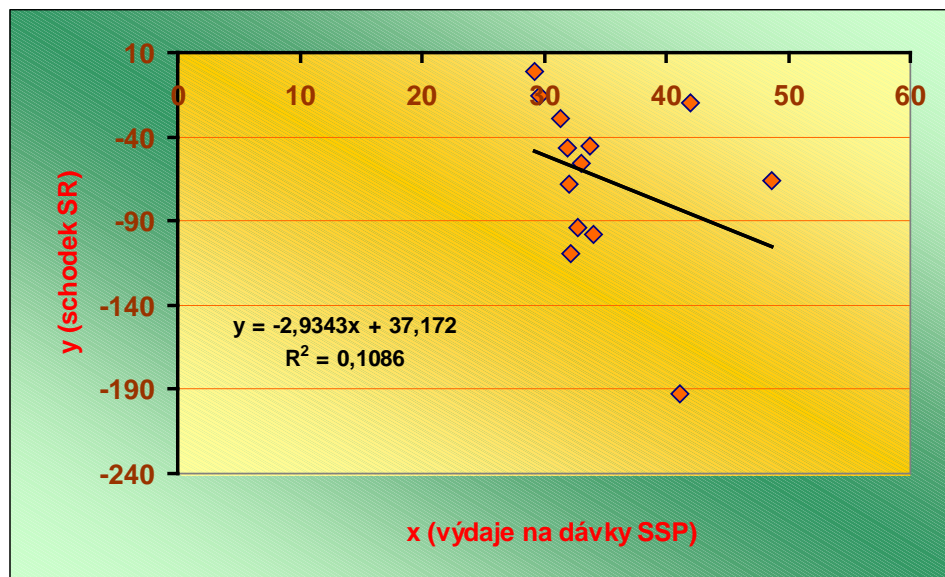

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010.

Zobrazený graf naznačuje, že předpoklad o linearitě vztahů mezi x a y je nutné zkoumat dále, ale již zde je zřejmé, že spojení jednotlivých vyjádřených bodů pomocí přímky bude obtížně proveditelné. Pro vyjádření závislosti mezi zobrazenými body je nejjednodušší použít

zkonstruovaný graf a přidat do něj tzv. spojnici trendu, v mém případě lineární, která vyjádří závislost mezi znaky tím, že propojí všechny zkonstruované body. Spojnice trendu je zobrazena v grafu č. 4.5.

Graf č. 4.5: Grafické zobrazení veličin x a y se spojnicí trendu

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010.

Na základě grafu č. 4.5 je zřejmé, že lineární spojnici trendu nelze zkonstruovat tak, aby propojila všechny vyjádřené body, tudíž lze veličiny x a y považovat za nezávislé. Nezávislost dokládá i rovnice zobrazena v levé dolní části grafu, kde je významný zejména prvek R^2 , což je index determinace, který potvrzuje závislost mezi znaky v případě, že se jeho hodnota blíží k 1. V mém případě je jeho hodnota blízká 0, proto lze považovat tvrzení o linearitě vztahu za vyvrácené, a to i v případě, kdybych zkoumala závislost logaritmickou či polynomičnou. Hodnota R^2 se k hodnotě 1 neblíží ani v jiných typech závislosti. Lze tedy říci, že ve sledovaných letech 1997 až 2009 výdaje na dávky SSP nemají vliv na schodek SR ČR. Na tomto místě je však důležité zmínit fakt, že testovaný znak výdaje na dávky SSP tvoří velmi malou část z celkových výdajů SR ČR, což mohlo regresi ovlivnit.

4.2.2 Statistické testování nezávislosti pomocí asociační tabulky

K vyjádření závislosti mezi danými veličinami lze použít také jinou statistickou metodu, a sice čtyřpolní (asociační) tabulku, která na dané hladině významnosti testuje nezávislost mezi dvěma znaky. Přestože použití této tabulky je vhodné pro soubor s rozsahem nad 20 prvků, což má data nesplňují, pro mnou potřebné nastínění nezávislosti je daný nadefinovaný soubor dostatečný.

Stejně jako v předchozím případě, i zde budu testovat nezávislost daných znaků mezi léty 1997 až 2009. Znamená to tedy, že rozsah mého souboru je 13, celkem budu zkoumání provádět za 13 let. Pro konstrukci mé asociační tabulky je nutno zjistit, zda výdaje na dávky SSP a schodek SR ČR oproti minulému roku klesají či rostou. Toto zjištění lze provést na základě tabulky č. 4.4, nelze však zjistit nárůst či pokles daných veličin v prvním roce, tedy v roce 1997, pro který je nutné znát stav v roce předcházejícím, tedy v roce 1996, který tabulka nezachycuje. Situace v roce 1996 byla následující: schodek SR ČR v roce 1996 neexistoval (příjmy SR ČR v tomto roce převyšovaly výdaje SR ČR), tzn. že rok 1997 zaznamenal oproti roku 2006 prohloubení schodku, tedy nárůst; výdaje na dávky SSP v roce 1996 činily 28,3 mld. Kč, takže na základě tabulky č. 4.4 lze ve výdajích na dávky SSP v roce 1997 oproti roku 1996 vysledovat rovněž nárůst. První jednotka tedy náleží do asociační tabulky, do pole A. Pokud takto porovnám všechny ostatní roky, získám následující asociační tabulku č. 4.5.

Tab. č. 4.5: Asociační tabulka

Výdaje na SSP Schodek SR	Rostou	Klesají	Okrajové četnosti
Roste	6 (A)	2 (B)	8
Klesá	4 (C)	1 (D)	5
Okrajové četnosti	10	3	13 (N)

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010.

Tabulka č. 4.5. vyjadřuje že mezi léty 1997 až 2009 obě kategorie znaků (výdaje na SSP a schodek SR) oproti předchozímu roku současně narůstaly celkem 6krát a současně klesaly pouze 1krát. Dále je z tabulky zřejmé, že ve 4 případech výdaje na SSP oproti minulému roku rostly, zatímco schodek SR ve stejných letech klesal, a také to, že 2x výdaje na dávky SSP oproti minulému roku klesaly za současného nárůstu schodku SR ČR. Okrajové četnosti (žluté buňky tabulky) vznikají sečtením sloupců a řádků, součtem okrajových četností je pak celkový rozsah souboru (N - růžová buňka tabulky), který v mém případě činí 13, což je počet let mezi kterými jsem nárůst či pokles daných veličin zkoumala.

Na základě takto sestrojené tabulky lze provést zkoumání nezávislosti mezi danými znaky. Testování se provádí na hladině významnosti, v mém případě tato hladina činí 5 %. Na 5 % hladině významnosti tedy budu testovat, zda schodek SR ČR a výdaje na dávky SSP lze považovat za nezávislé znaky. Toto testování spočívá v následujících krocích:

- 1) Stanovení hypotéz: H^0 : Sledované znaky jsou nezávislé - výši schodku SR ČR neovlivňuje výdaje na dávky SSP,
- H^1 : Sledované znaky nejsou nezávislé (jsou závislé) - výši schodku SR ČR ovlivňují výdaje na dávky SSP.

$$2) \text{ Výpočet test.kritéria: } G = \frac{N \left(|AD - BC| - \frac{N}{2} \right)^2}{(A + B)(C + D)(A + C)(B + D)}$$

$$\underline{G = 0,2194}$$

Testovací kritérium se řídí Pearsonovým rozdělením \Rightarrow frekvenční funkce je definována pro nezáporné hodnoty \Rightarrow pravostranný test.

$$3) \text{ Stanovení kritického oboru (W): } \chi^2_{0,05}(1) = 3,8415$$

Testovací kritérium se řídí Pearsonovým rozdělením chi-kvadrát (χ^2) na hladině významnosti 5 %.

$$\underline{W = (3,8415; \infty)}$$

4) Závěr: Test. kritérium **G neleží** v kritickém oboru W, tzn., že přijímám nulovou hypotézu H^0 a zamítám alternativní hypotézu H^1 , na hladině významnosti 5 %. Jinými slovy to znamená, že s 95 % pravděpodobností výše výdajů na dávky SSP neovlivňuje výši schodku SR ČR, jsou to znaky nezávislé.

4.3 Dílčí shrnutí kapitoly

Je tedy evidentní, že mou první hypotézu můžu vyvrátit. Je sice patrné, že schodek SR ČR od roku 2006 skutečně každoročně narůstá, ale dle mých statistických šetření, na tom nemají prioritní zásluhu výdaje na dávky systému SSP, které jsem si zvolila jako reprezentanta veřejných výdajů, jež jsou vypláceny v rámci podpory rodin s dětmi. Tuto skutečnost potvrzuje také zkoumání soběstačnosti určených příjmů na určených výdajích, kdy jsem si nadefinovala hypotetický model, v němž jsou konkrétní příjmy (DPFO a pojistné na SZ) určeny konkrétním výdajům (dávám systému SSP, okrajově pak celkovým výdajům na sociální dávky).

Při určení soběstačnosti lze v absolutním vyjádření konstatovat, že v letech 2006, 2007, 2008 i 2009 by mnou vybrané příjmy pokryly nejen výdaje na stěžejní část podpory rodin s dětmi – systém SSP, ale také výdaje na celý systém sociálních dávek. Dále jsem zkoumala změny vždy mezi dvěma léty. Z porovnání let 2006 a 2007 lze vyvodit závěr, že relativní nárůst vybraných příjmů SR ČR plně pokryje relativní nárůst výdajů SR ČR, a to i v případě vyčíslení v absolutních hodnotách. V porovnání let 2007 a 2008 jsem změny mezi těmito léty vyčísli v absolutních hodnotách. Dílčí závěr je takový, že celkové příjmy SR ČR zásluhou mnou vybraných příjmů absolutně vzrostly, zatímco dávky systému SSP mezi těmito léty poklesly. Jediné porovnání let, kdy soběstačnost systému SSP potvrdit nelze, jsou léta 2008 a 2009, neboť zatímco v roce 2009 vybrané příjmy oproti roku 2008 poklesly relativně více než o polovinu, výdaje na dávky systému SSP se relativně snížily pouze nepatrně (cca o 1%).

5 Analýza finanční podpory rodin v České republice z pohledu vybraných typů rodin

Zatímco v předchozí kapitole jsem se analyzovala, zda a jakým způsobem ovlivňují veřejné výdaje, směřující na podporu rodin s dětmi, výši schodku SR ČR, nyní pohled zkoumání pootočím a zaměřím se na vybrané konkrétní rodiny. Na těchto rodinách rozeberu, jakým způsobem a v jakém rozsahu jsou podporovány ze strany státu, přičemž se zaměřím jak na daňovou oblast, tak na oblast sociální, reprezentovanou opět především dávkami SSP.

Z hlediska časového určení mého zkoumání jsem pro svou práci zvolila jako výchozí rok 2006, tudíž i v této kapitole analyzuji dopady na vybrané typy rodin počínaje rokem 2006 a konče rokem současným, tudíž 2010. K výchozímu roku se váže také druhá hypotéza mé práce, která je nadefinována takto: „Vybraným typům rodin od roku 2006 klesá jejich daňové zatížení a zároveň se zvyšují jejich příjmy z dávek SSP“.

5.1 Výběr typů rodin

Stěžejní pro mé další zkoumání je především nadefinování vhodných typů rodin, a to jak z hlediska jejich složení, tak z pohledu příjmové stránky dané rodiny. Nejprve k příjmové stránce. Daňová oblast podpory rodin s dětmi, je pro jednotlivé typy rodin v podstatě stejná, bez ohledu na výši příjmu rodiny. Naproti tomu, sociální dávky se váží zpravidla k sociální potřebnosti, která bývá mj. zapříčiněna právě příjmovým nedostatkem. Proto jsem své rodiny zvolila jako nízkopříjmové, tedy takové, kterým, vzhledem k výši jejich příjmů, vznikne nárok na dávky SSP. Je tedy zřejmé, že se zaměřím výhradně na dávky SSP, jež se poskytují v závislosti na výši příjmu v rodině. Pro potvrzení či vyvrácení druhé části mé druhé hypotézy, tedy toho, zda se zvyšují příjmy vybraných rodin z dávek SSP, budu zkoumat pouze dávky testované, tedy poskytované v závislosti na výši příjmu v rodině.

Výši konkrétních příjmů vybraných rodin je ještě nutné očistit o inflaci tak, aby nadefinované příjmy rodin skutečně odpovídaly finanční situaci daného roku. Proto jsem se rozhodla dále pracovat s institutem ŽM, které reaguje na negativní dopady inflace valorizací. Do 31.12.2007 byly částky ŽM valorizovány automaticky, vláda měla vždy k 1.1. povinnost zvyšovat částky ŽM, pokud index spotřebitelských cen vzrostl alespoň o 5 %. Od 1.1.2008, v souvislosti s reformou veřejných financí, došlo k odstranění automatických valorizací, kdy povinnost vlády valorizovat, po naplnění valorizační podmínky, částky ŽM je změněna na možnost, přičemž vláda dle svého uvážení ŽM a EM valorizovat může a nemusí. Přestože tedy dojde k naplnění valorizační podmínky, neznamená to automatickou valorizaci, vláda nově posu-

minimální mzdy daného roku. Pro názornost jsou příjmy úplné rodiny s 1 dítětem do 6 let zachyceny v tabulce č. 5.1., kompletní tabulka je zobrazena v příloze č. 8.

Tab. č. 5.1: Příjmy úplné rodiny s 1 dítětem do 6 let

	Věk dítěte/děti	ŽM rodiny		Příjem rodiny vyjádřen jako násobek ŽM				
		rok	výše ŽM	rok	1,0 * ŽM	1,6 * ŽM	2,0 * ŽM	2,5 * ŽM
Úplná rodina s 1 dítětem	do 6 let	2006	9 810 Kč (2400+2400+1750+3260)	2006	9 810 Kč 10 461 Kč	15 696 Kč 17 417 Kč	19 620 Kč 23 310 Kč	24 525 Kč 30 247 Kč
		2007	7 080 Kč (2880 + 2600 + 1600)	2007	7 080 Kč 7 780 Kč	11 328 Kč 13 249 Kč	14 160 Kč 16 201 Kč	17 700 Kč 20 794 Kč
		2008	7 080 Kč (2880 + 2600 + 1600)	2008	7 080 Kč 7 074 Kč	11 328 Kč 12 461 Kč	14 160 Kč 15 165 Kč	17 700 Kč 19 211 Kč
		2009	7 080 Kč (2880 + 2600 + 1600)	2009	7 080 Kč 6 955 Kč	11 328 Kč 12 150 Kč	14 160 Kč 14 910 Kč	17 700 Kč 18 886 Kč
		2010	7 080 Kč (2880 + 2600 + 1600)	2010	7 080 Kč 6 868 Kč	11 328 Kč 12 046 Kč	14 160 Kč 14 823 Kč	17 700 Kč 18 801 Kč

Zdroj: vlastní zpracování, 2010.

Z tabulky jsou patrné příjmy dané rodiny ve sledovaných letech, které jsou vyjádřeny jako definované násobky ŽM rodiny. První řádek příjmů pro daný rok vyjadřuje čistý příjem rodiny, který je synonymem pojmu rozhodný příjem rodiny, což je základ pro posuzování nároku na testované dávky SSP. Do RPR se započítávají tzv. „čisté“ příjmy, tedy příjmy očištěné od všech povinných odvodů, které FO musí ze svého příjmu odvádět (viz 2. kapitola). Druhý řádek příjmů v daném roce (tučně zvýrazněná čísla) pak znázorňuje příjmy dané rodiny v hrubém vyjádření, které jsou zde uvedeny zejména z důvodu nastínění změn daňového zatížení příjmů u vybraných rodin.

Hrubé vyjádření tabulkových čistých příjmů je komplikované zejména z toho důvodu, že ve svých modelových rodinách mám také rodiny úplné, tudíž rodiny čítající dva příjmy. Nejjednodušší by asi bylo daný čistý příjem rozdělit na polovinu, ale vzhledem k tomu, že jsem si nadefinovala čisté příjmy rodin jako velmi nízké, zejména příjem rodiny odpovídající částce ŽM rodiny, dělení těchto příjmů na polovinu je nevhodné, zejména proto, že kdybych částky sloupce 1,0 * ŽM rodiny podělila dvěma, příjem připadající na jednoho vydávajícího člena rodiny by byl pod hranicí minimální mzdy⁶¹, a to by nesplnilo můj předpoklad, že alespoň jeden člen rodiny je v klasickém pracovním poměru, tudíž by jeho hrubý příjem měl dosahovat alespoň úrovně minimální mzdy.

Rozdělení čistých příjmů v úplných rodinách jsem tedy provedla následovně. V prvních dvou sloupcích, tedy v příjmech vyjádřených jako 1,0 násobek a 1,6 násobek ŽM rodiny,

⁶¹ K lednu 2006 činila minimální mzda 7 570 Kč. Zdroj: MPSV ČR – Přehled o vývoji částek minimální mzdy, dostupné na World Wide Web: <http://www.mpsv.cz/cs/871>, 2010.

jsem vycházela z toho, že první vydělávající člen rodiny dosahuje svých příjmů ve výši stejného násobku minimální mzdy daného roku a zbylé příjmy rodiny, jako dopočet do tabulky vyjádřených čistých příjmů, jsou čistým vyjádřením např. dávek podpory v nezaměstnanosti či jiných sociálních dávek, např. systému SSP, pouze však dávek netestovaných, např. rodičovského příspěvku atd.

5.2.1 Příjem úplné rodiny s 1 dítětem vyjádřen jako 1,0 * ŽM rodiny

Na konkrétním příkladu to tedy znamená, že v případě *úplné rodiny s 1 dítětem*, která v roce 2006 dosahuje měsíčního příjmu 9 810 Kč (*1,0 násobek ŽM rodiny*) je hrubé vyjádření následující. Jeden z členů rodiny vydělává měsíčně v hrubém vyjádření 7 570 Kč (1,0 násobek minimální mzdy roku 2006). Tento vydělávající člen uplatňuje daňové zvýhodnění na dítě, takže v čistém vyjádření, s uplatněním daňového bonusu na 1 dítě, činí jeho čistá mzda 6 919 Kč. Druhý člen rodiny získává čistý příjem např. jako podporu v nezaměstnanosti nebo jako příjem z různých sociálních dávek (např. rodičovský příspěvek, nikoliv však testovaných dávek SSP). Výši tohoto příjmu získám tak, že od tabulkového čistého příjmu dané rodiny (9 810 Kč) odečtu čistý příjem vydávajícího člena rodiny pobírajícího minimální mzdu roku 2006 ($9\,810 - 6\,919 = 2\,891$ Kč), čímž dostanu čistý příjem druhého „nepracujícího“ člena rodiny. Konečná výše příjmů této úplné rodiny s 1 dítětem, jejichž čistý příjem dosahuje 1,0 násobku ŽM rodiny, v hrubém vyjádření tedy činí **10 461 Kč** ($7\,570 + 2\,891$).

Podobná bude situace v dalších letech, v nichž je zřejmé, že se částka ŽM rodiny nezměnila. V letech 2007, 2008, 2009 i 2010 *úplná rodina s 1 dítětem do 6 let* dosahuje měsíčního příjmu jako *1,0 násobku ŽM rodiny*, ve výši 7 080 Kč. Hrubé vyjádření je následující. Kdyby jeden z členů rodiny vydělával měsíčně v hrubém vyjádření 8 000 Kč, což je 1,0 násobek minimální mzdy roku 2007, 2008, 2009 i 2010, a zároveň uplatňoval daňové zvýhodnění na dítě, pak by v čistém vyjádření s uplatněním daňového bonusu na 1 dítě, činila jeho čistá mzda v daných letech celkem 7 260 Kč, 7 890 Kč, 8 010 Kč, 8 087 Kč. Na tomto místě je důležité si povšimnout, že zásluhou toho, že se v roce 2007 navýšila částka minimální mzdy a zároveň snížily částky ŽM, došlo k situaci, že jakmile vydělávající člen rodiny, uplatňující daňové zvýhodnění na 1 dítě, dosáhne měsíčního příjmu ve výši minimální mzdy, činí čisté vyjádření této minimální mzdy více, než je ŽM této rodiny, tudíž mnou nadefinovaný čistý příjem rodiny. Abych mohla pokračovat v mnou nastíněném modelu, opustím nyní institut minimální mzdy a příjmu předpoklad, že vydělávající člen rodiny nedosahuje úrovně minimální mzdy (např. nepracuje na plný úvazek), ale zároveň dosahuje na částku ŽM rodiny (příjem druhého člena domácnosti je tedy nulový). Tzn., že aby čistá mzda poplatníka, uplatňující

ho daňové zvýhodnění na 1 dítě, činila v čistém vyjádření částku 7 080 Kč (1,0 násobek ŽM rodiny), musela by tato mzda v daných letech činit 7 780 Kč, 7 074 Kč, 6 955 Kč, 6 868 Kč hrubého, což jsou přímo tabulkové hrubé příjmy, které jsou zvýrazněny červenou barvou, jako všechny částky, jež neodpovídají původním předpokladům. V tomto případě tzn., že poplatník nedosahuje úrovně minimální mzdy a přestože se jedná o úplnou rodinu, příjem druhého člena rodiny je nulový. Za zmínku stojí také fakt, že od roku 2007 tento poplatník ze své hrubé mzdy nic neodvádí, naopak zásluhou slev a bonusu na dítě je jeho čistá mzda vyšší, než mzda hrubá.

5.2.2 Příjem úplné rodiny s 1 dítětem vyjádřen jako 1,6 * ŽM rodiny

V případě *úplné rodiny s 1 dítětem*, znázorněné v tabulce 5.1, která v **roce 2006** dosahuje měsíčního příjmu ve výši 15 696 Kč (**1,6 násobek ŽM rodiny**), provedu hrubé vyjádření tohoto příjmu obdobně, kromě toho, že první vydělávající člen rodiny dosahuje svého hrubého příjmu ve výši 12 112 Kč (1,6 násobek minimální mzdy roku 2006). Také tento člen uplatňuje daňové zvýhodnění na dítě, tudíž jeho čistá mzda v roce 2006, s uplatněním daňového bonusu na 1 dítě, činí 10 391 Kč. Druhý člen rodiny opět získává čistý příjem např. jako podporu v nezaměstnanosti nebo jako příjem z různých sociálních dávek, a výše jeho příjmu činí 5 305 Kč (15 696 - 10 391). V hrubém vyjádření příjem úplné rodiny s 1 dítětem, jejichž čistý příjem dosahuje 1,6 násobku ŽM rodiny, v roce 2006 činí **17 417 Kč** (12 112 + 5 305).

Způsob vyjádření hrubého příjmu v případě *úplné rodiny s 1 dítětem*, jejichž čistý příjem dosahuje **1,6 násobku ŽM rodiny**, bude shodný také v dalších letech, a sice v roce **2007, 2008, 2009 i 2010**. Jak už bylo zmíněno, částky ŽM se v těchto letech nezměnily, tudíž čisté vyjádření příjmů, čítající 1,6 násobek ŽM rodiny, je v letech 2007, 2008, 2009 i 2010 stejné a činí 11 328 Kč (1,6*7 080). Z tohoto příjmu získává poměrnou část vydělávající člen rodiny, jež dosahuje na příjem ve výši 1,6 násobku minimální mzdy v daných letech, která zůstala nezměněna, ve výši 8 000 Kč. Hrubý příjem vydělávajícího člena rodiny činí v letech 2007, 2008, 2009 a 2010 celkem 12 800 Kč (1,6*8 000). V čistém vyjádření je tento příjem, s uplatněním daňového bonusu na 1 dítě, vyčíslen ve výši 10 879 Kč v roce 2007, na 11 565 Kč v roce 2008, ve výši 11 772 Kč v roce 2009 a na 11 849 Kč v roce 2010. Nyní je důležité si povšimnout, že od roku 2008 došlo opět k situaci, že tato čistá mzda je vyšší než 1,6násobek ŽM rodiny, proto zde opět opustím nadefinovaný výdělek ve výši 1,6 násobku minimální mzdy a pouze vyčísím částku 1,6násobku ŽM rodiny v hrubém vyjádření a opět příjmu předpoklad, že zásluhou jednoho vydělávajícího člena rodiny, jež uplatňuje daňové zvýhodnění na 1 dítě, dosahuje rodina částky 1,6násobku ŽM rodiny. Příjem druhého člena rodiny je tedy opět nulový. Čistá mzda ve výši 11 328 Kč s uplatněním daňového zvýhodnění na 1 dítě činí

v hrubém vyjádření v roce 2008 celkem 12 461 Kč, v roce 2009 celkem 12 150 Kč a v roce 2010 celkem 12 046 Kč. Toto jsou čísla uvedená v tabulce č. 5.1, která jsou opět zvýrazněna červenou barvou, což je důsledek toho, že hrubé vyjádření čistého příjmu rodiny zcela neodpovídá původně nadefinovaným podmínkám. V tomto případě tzn., že vydávající člen nedosahuje svého výdělky ve výši 1,6 násobku minimální mzdy daných let, a příjem druhého člena je nulový. Roky, v nichž čisté vyjádření 1,6násobku minimální mzdy daných let převyšuje 1,6násobek ŽM rodiny, jsou 2006 a 2007. Vyjádření hrubých příjmů vyčíslím na příkladu roku 2007. Hrubý příjem vydávajícího člena rodiny činí 12 800 Kč ($1,6 \cdot 8\,000$), což v čistém vyjádření činí 10 879 Kč. Znamená to, že druhý člen domácnosti získává také své příjmy např. opět jako podporu v nezaměstnanosti, a to ve výši 449 Kč ($11\,328 - 10\,879$). V roce 2007 tedy hrubé vyjádření příjmů této rodiny činí **13 249 Kč** ($12\,800 + 449$).

5.2.3 Příjem úplné rodiny s 1 dítětem vyjádřen jako $2,0 \cdot \text{ŽM rodiny}$

V dalších dvou sloupcích tabulky č. 5.1, tedy v příjmech vyjádřených jako 2,0násobek a 2,5násobek ŽM rodiny by již bylo možné dané příjmy rozdělit na polovinu, aniž by byl porušen předpoklad, že oba členové rodiny dosahují alespoň úrovně minimální mzdy. Znamenalo by to sice, že oba členové domácnosti dosahují stejné výše čistých příjmů, což je v realitě spíše ne-tradiční, ale pro zjednodušení u rovnoměrného rozdělení zůstanu.

Příjem *úplné rodiny s 1 dítětem* čítající v roce 2006 v čistém vyjádření 19 620 Kč ($2,0 \cdot \text{násobek ŽM rodiny}$), jsem rozdělila na polovinu, čímž jsem získala čistý příjem každého vydávajícího člena rodiny ve výši 9 810 Kč. Také zde je potřeba zohlednit vyživované dítě, což znamená, že výše příjmu v hrubém vyjádření u člena rodiny, jež uplatňuje daňové zvýhodnění na dítě činí 11 312 Kč. Druhý člen rodiny, který uplatňuje pouze slevu na poplatníka pak v hrubém vyjádření vydělá 11 998 Kč. Hrubý příjem této úplné rodiny, v níž oba členové pracují a vyživují jedno dítě, tedy v roce 2006 činí **23 310 Kč** ($11\,312 \text{ Kč} + 11\,998 \text{ Kč}$).

V nastíněném rozdělení příjmů na polovinu budu pokračovat také v letech **2007, 2008, 2009 a 2010**. V těchto letech je výše ŽM rodiny nezměněna, tudíž příjem rodiny vyjádřen jako 2,0násobek ŽM rodiny je shodný a činí 14 160 Kč. Rozdělením této částky na polovinu zjistím, že čistý příjem každého vydávajícího člena rodiny činí 7 080 Kč. Také zde musí být zohledněno vyživované dítě, tudíž výše příjmu v hrubém vyjádření u člena rodiny, jež uplatňuje daňové zvýhodnění na dítě činí v roce 2007 celkem 7 780 Kč, v roce 2008 pak 7 074 Kč, v roce 2009 celkem 6 955 Kč a v roce 2010 pak 6 868 Kč. Druhý vydávající člen rodiny uplatňuje pouze slevu na poplatníka, takže v hrubém vyjádření vydělává v roce 2007 celkem 8 421 Kč, v roce 2008 pak 8 091 Kč, v roce 2009 a 2010 pak shodně 7 955 Kč. Zde je opět

zřejmé, že příjmy v hrubém vyjádření, od určitého roku, nedosahují úrovně minimální mzdy daného roku. V případě vydávajícího člena rodiny, který uplatňuje daňové zvýhodnění na dítě, nastává tato situace počínaje rokem 2008, v případě vydávajícího člena rodiny, který daňové zvýhodnění na dítě neuplatňuje, k tomu dochází od roku 2009. Hrubé vyjádření příjmů, zachycené v tabulce č. 5.1 tedy v roce 2007 činí celkem **16 201 Kč** (7 780 + 8 421), přičemž oba příjmy dosahují úrovně minimální mzdy roku 2007. V roce 2008 je hrubé vyjádření vyčísleno na **15 165 Kč** (7 074 + 8 091), načež první z příjmů nedosahuje úrovně minimální mzdy roku 2008, proto je toto číslo zvýrazněno fialovou barvou. Rok 2009 má pak vyčíslenou hrubou mzdu ve výši **14 910 Kč** (6 955 + 7 955), přičemž je zřejmé, že oba tyto příjmy nedosahují úrovně minimální mzdy roku 2009, proto má toto číslo v tabulce č. 5.1 červenou barvu, stejně jako v případě roku 2010.

5.2.4 Příjem úplné rodiny s 1 dítětem vyjádřen jako $2,5 * \text{ŽM rodiny}$

Podobný bude výpočet u posledního sloupce tabulky č. 5.1. Čistý příjem *úplné rodiny s 1 dítětem* činí v roce **2006** celkem 24 525 Kč (*2,5 násobek ŽM rodiny*). Tento příjem opět rozdělím na polovinu, čímž získám čistý příjem každého vydávajícího člena rodiny ve výši 12 262 Kč. I zde zohledním vyživované dítě. Výše hrubého měsíčního výdělku u člena rodiny, jež uplatňuje daňové zvýhodnění na dítě činí 14 773 Kč, druhý člen rodiny, který daňový bonus na dítě neuplatňuje, pak v hrubém vyjádření měsíčně vydělá 15 474 Kč. Hrubý příjem této rodiny tedy činí **30 247 Kč** (14 773 Kč + 15 474 Kč).

Totožně je výpočet proveden také v letech **2007, 2008, 2009 a 2010**. V tomto sloupci jsou všechna čísla v hrubém vyjádření zvýrazněna pouze tučně, barevné zvýraznění není potřebné, neboť jsou splněny původně nastavené předpoklady – oba členové pracují a dosahují úrovně minimální mzdy.

5.3 Daňové zatížení vybraných rodin

S ohledem na druhou hypotézu mé práce se nyní pokusím nastínit, jak jsou dané rodiny podporovány ze strany státu v daňové oblasti. K tomuto zkoumání použiji tzv. daňové zatížení, přičemž se pokusím vysledovat jeho změny u mnou vybraných rodin. Daňové zatížení, nebo-li efektivní daň, je charakterizováno jako: „podíl daňové povinnosti k hrubému důchodu“⁶². Jinými slovy lze toto zatížení vysvětlit jako procentuální částku, kterou každý poplatník musí odvádět ze svého příjmu (hrubé mzdy). V podmínkách ČR však poplatníci ze své hrubé mzdy neodvádějí pouze daň z příjmů (viz 2. kapitola), ale také další odvody, jimiž jsou platby

⁶² ŠIROKÝ J., (2008), str. 127.

sociálního a zdravotního pojištění. Aby daňové zatížení bylo co nejpřesnější a co nejvíce vypovídající, zahrnu do jeho výpočtu veškeré odvody, které poplatník ze své hrubé mzdy odvádí, tedy nejen DPFO, ale také zmíněné platby sociálního a zdravotního pojištění.

Daňové zatížení u úplné rodiny s dítětem do 6 let věku zachycuje tabulka č. 5.2. Ostatní vybrané rodiny a jejich daňové zatížení jsou pak součástí přílohy č. 8. Nutné je ještě zdůraznit fakt, že zatížení je počítáno jako celkové vyjádření tabulkových hrubých příjmů na příjmech čistých. Tzn., že i v případě úplných rodin je zde počítáno zatížení příjmů celé rodiny, nikoliv jejich jednotlivých členů.

Tab. č. 5.2: Daňové zatížení úplné rodiny s 1 dítětem do 6 let

	Věk dítěte/děti	ŽM rodiny		Příjem rodiny vyjádřen jako násobek ŽM				
		rok	výše ŽM	rok	1,0 * ŽM	1,6 * ŽM	2,0 * ŽM	2,5 * ŽM
Úplná rodina s 1 dítětem do 6 let		2006	9 810 Kč (2400+2400+1750+3260) Daňové zatížení	2006	9 810 Kč 10 461 Kč 6,22%	15 696 Kč 17 417 Kč 9,88%	19 620 Kč 23 310 Kč 15,83%	24 525 Kč 30 247 Kč 18,92%
		2007	7 080 Kč (2880 + 2600 + 1600) Daňové zatížení	2007	7 080 Kč 7 780 Kč 9,00%	11 328 Kč 13 249 Kč 14,50%	14 160 Kč 16 201 Kč 12,60%	17 700 Kč 20 794 Kč 14,88%
		2008	7 080 Kč (2880 + 2600 + 1600) Daňové zatížení	2008	7 080 Kč 7 074 Kč -0,08%	11 328 Kč 12 461 Kč 9,09%	14 160 Kč 15 165 Kč 6,63%	17 700 Kč 19 211 Kč 7,87%
		2009	7 080 Kč (2880 + 2600 + 1600) Daňové zatížení	2009	7 080 Kč 6 955 Kč -1,80%	11 328 Kč 12 150 Kč 6,77%	14 160 Kč 14 910 Kč 5,03%	17 700 Kč 18 886 Kč 6,28%
		2010	7 080 Kč (2880 + 2600 + 1600) Daňové zatížení	2010	7 080 Kč 6 868 Kč -3,09%	11 328 Kč 12 046 Kč 5,96%	14 160 Kč 14 823 Kč 4,47%	17 700 Kč 18 801 Kč 5,86%

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010.

Tabulka dokládá, že zatímco v roce 2006 a 2007 ze své hrubé mzdy na povinných odvodech musí určité procento odvést i rodina dosahující svého čistého příjmu, jenž odpovídá ŽM této rodiny, od roku 2008, zejména zásluhou navýšení daňových slev, již tato rodina ze své hrubé mzdy nic neodvádí, naopak zásluhou daňového bonusu na dítě, určité procento ze své hrubé mzdy získává. Zatímco v roce 2008 tato rodina ze své hrubé mzdy získá necelou desetinu procenta, v roce 2009 už získá téměř 2 % a v roce 2010 se tato částka vyšplhala přes 3 %.

Nyní nahlédnu do pozadí těchto údajů v jednotlivých letech, nejprve po vertikální lince. Je zřejmé, že svou roli zde hraje zejména snížení částek a změna konstrukce ŽM, které je pro tuto rodinu v roce 2006 oproti ostatním létům relativně vysoké. Kdyby tedy rodina získávala svůj příjem jako 1,0násobek ŽM je zřejmé, že by si v roce 2007 (a ve všech následujících letech) oproti roku 2006 přihoršila a navíc je jasné také to, že by se od roku 2007 její příjem

nenavyšoval, přestože ostatní ceny v těchto letech rozhodně na stejné úrovni nezůstaly. Za zmínku stojí také rozbor mezi léty 2006 a 2007. Nejen, že této rodině poklesly její čisté příjmy, ale navíc z těchto značně snížených příjmů odvádí ještě vyšší procento než v roce předchozím.

Podobný průběh lze vysledovat také u příjmů této rodiny vyjádřených jako 1,6násobek ŽM rodiny. Také zde je patrný podobný trend mezi léty 2006 a 2007 (nárůst daňového zatížení) a počínaje rokem 2007 je zřejmé snižování daňového zatížení této rodiny. Vedle toho, při příjmech vyjádřených jako 2,0násobek a 2,5násobek ŽM rodiny je evidentní snižování daňového zatížení této rodiny již od roku 2006, což je jistý paradox, neboť rodině s nižšími příjmy (1,0 a 1,6násobek ŽM rodiny) mezi léty 2006 a 2007 daňové zatížení vzrostlo, naproti tomu rodině s vyššími příjmy (2,0 a 2,5násobek ŽM rodiny) daňové zatížení naopak pokleslo.

Zhodnotím-li horizontální linii tabulky, tedy vývoj různé výše příjmů dané rodiny, pak je patrné, že v roce 2006 daňové zatížení této rodiny s rostoucím příjmem narůstá, což už však neplatí v následujících letech. Paradoxní je, že u této rodiny v letech 2007 až 2010 daňové zatížení narůstá mezi příjmy vyjádřenými jako 1,0násobek a 1,6násobek ŽM rodiny, zatímco jakmile rodina dosáhne příjmu ve výši 2,0násobku ŽM rodiny, její daňové zatížení klesá. Z vyššího příjmu (z 2,0násobku ŽM rodiny) tedy tato rodina odvádí nižší procento, než z příjmu nižšího (z 1,6násobku ŽM rodiny). Zajímavý je také poznatek z let 2008 až 2010, kdy je nesporné, že jakmile tato rodina dosáhne svého příjmu ve výši 1,6násobku a 2,5násobku ŽM rodiny, odvede na povinných odvodech téměř shodnou částku, navíc z vyššího příjmu ještě o něco nižší.

5.4 Příjem vybraných rodin z dávek systému státní sociální podpory

Nyní, s ohledem na druhou část mé druhé hypotézy, zanalyzuji, jak jsou rodiny podporovány ze strany státu v oblasti sociální. Jak už bylo zmíněno výše, sociální oblast je v mém případě reprezentována výhradně dávkami SSP, přičemž jsem se zaměřila pouze na dávky, jež se poskytují v závislosti na výši příjmu v rodině. Pomocí příjmů, které rodiny na těchto dávkách získají potvrdím či vyvrátím druhou část mé druhé hypotézy.

Mezi testované dávky systému SSP patří přídavek na dítě, sociální příplatek a příspěvek na bydlení (viz 3. kapitola), jež se mezi dávky testované řadí od roku 2006 v tomto složení. Proto pouze tyto dávky budou předmětem mého dalšího zkoumání. Je jasné, že nárok na tyto dávky se odvíjí od výše příjmů daných rodin, přičemž se berou v úvahu příjmy v čistém vyjádření. Na příkladu úplné rodiny s 1 dítětem do 6 let věku zachytím v tab. č. 5.3 konkrétní dávky SSP, na něž má rodina při různých příjmech nárok, včetně jejich výše.

Tab. č. 5.3: Dávky SSP náležející úplné rodině s 1 dítětem do 6 let

do 6 let	Přídavek na dítě			Sociální příplatek				Příspěvek na bydlení			
2006	Zvýšená výměra	Základní výměra	Snížená výměra	1,0*ŽM	1,6 ŽM	2,0*ŽM	2,5*ŽM	1,0*ŽM	1,6*ŽM	2,0*ŽM	2,5*ŽM
1750	$RPR < \dot{Z}MR * 1,10$	$RPR < \dot{Z}MR * 1,80$	$RPR < \dot{Z}MR * 3,00$	594 Kč	Ne	Ne	Ne	1 106 Kč	Ne	Ne	Ne
3260	560 Kč	490 Kč	245 Kč								
2007	Zvýšená výměra	Základní výměra	Snížená výměra	1,0*ŽM	1,6*ŽM	2,0*ŽM	2,5*ŽM	1,0*ŽM	1,6*ŽM	2,0*ŽM	2,5*ŽM
1600	$RPR < \dot{Z}MR * 1,50$	$RPR < \dot{Z}MR * 2,40$	$RPR < \dot{Z}MR * 4,00$	814 Kč	385 Kč	95 Kč	Ne	2 433 Kč	1 183 Kč	333 Kč	Ne
4730	576 Kč	496 Kč	256 Kč								
2008	$RPR < \dot{Z}MR * 2,40$			1,0*ŽM	1,6*ŽM	2,0*ŽM	2,5*ŽM	1,0*ŽM	1,6*ŽM	2,0*ŽM	2,5*ŽM
1600	do 6 let	6-15 let	15-26 let	744 Kč	264 Kč	Ne	Ne	3 489 Kč	2 215 Kč	1 365 Kč	453 Kč
5763	500 Kč	610 Kč	700 Kč								
2009	$RPR < \dot{Z}MR * 2,50$ (od 1.7.2009)			1,0*ŽM	1,6*ŽM	2,0*ŽM	2,5*ŽM	1,0*ŽM	1,6*ŽM	2,0*ŽM	2,5*ŽM
1600	do 6 let	6-15 let	15-26 let	738 Kč	258 Kč	Ne	Ne	4 365 Kč	3 091 Kč	2 241 Kč	1 179 Kč
6654	550 Kč	660 Kč	750 Kč								
2010	$RPR < \dot{Z}MR * 2,40$			1,0*ŽM	1,6*ŽM	2,0*ŽM	2,5*ŽM	1,0*ŽM	1,6*ŽM	2,0*ŽM	2,5*ŽM
1600	do 6 let	6-15 let	15-26 let	744 Kč	264 Kč	Ne	Ne	4 850 Kč	3 576 Kč	2 726 Kč	1 814 Kč
7124	500 Kč	610 Kč	700 Kč								

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010.

V tabulce jsou vyjádřeny jednotlivé výše testovaných dávek, jež náleží úplné rodině s 1 dítětem do 6 let věku, přičemž výraz NE je uveden v případech, kdy dávka nenáleží. Platí to, co je uvedeno ve 3. kapitole. Zatímco v letech 2006 a 2007 byla výše přídatku na dítě odstňována ve třech výměrách náležejících dle příjmů rodiny, ve výši vycházející z částky ŽM dítěte, od roku 2008 je již tato dávka nastavena v pevných částkách podle věku dítěte, což je z tabulky zřejmé. Také jsou patrné změny v jednotlivých dávkách, náležejících této rodině.

V letech 2006 a 2007 se nejnižší výše přídatku na dítě pohybovala okolo 250 Kč, což bylo dáno součinem částky ŽM dítěte, která je vždy uvedena v prvním sloupci tabulky pod příslušným rokem (první řádek), a daného koeficientu. Daná výše přídatku na dítě je výslednou částkou součinu ŽM dítěte do 6 let, tedy 1750 Kč a příslušného koeficientu, který pro tuto situaci činí 0,14. Ostatní výše těchto koeficientů jsou znázorněny v příloze č. 3. V dalších letech, tedy v roce 2008, 2009 a 2010 je výše přídatku na dítě nastavena v pevných částkách, a je zřejmé, že i nejnižší výše této dávky, která je určena pro děti do 6 let, tedy i pro rodinu uvedenou v tabulce č. 5.3, je cca o polovinu vyšší.

Evidentní jsou také změny v jednotlivých letech u ostatních dvou dávek. Zatímco sociální příplatek v roce 2006 náležel tabulkové rodině jen v případě, že její čisté příjmy odpovídaly ŽM této rodiny, v roce 2007 už na něj rodina měla nárok i v případě, že její čisté příjmy byly dvojnásobné a od roku 2008 pak mohla rodina v čistém vyjádření vydělat 1,6násobek ŽM rodiny, aniž by na tuto dávku ztratila nárok. Podobná je situace u příspěvku na bydlení,

kteřá je v nároku na tuto dávku v letech 2006 a 2007 totožná, od roku 2008 již tato dávka náleží dané rodině při všech čtyřech výších zkoumaných čistých příjmů rodiny, což je dáno zejména zvyšující se částkou normativních nákladů, od které se od roku 2007 výše přídatku na bydlení nově odvíjí. Částky normativních nákladů (popř. nákladů na bydlení pro rok 2006) pro dané rodiny jsou uvedeny v prvním sloupci tabulky pod příslušným rokem (druhý řádek). Na tomto místě bych ještě zmínila důležitý předpoklad, který určuje výši příspěvku na bydlení, a sice ten, že skutečné náklady na bydlení u vybraných rodin jsou vyšší, než stanovené částky normativních nákladů na bydlení, a proto se s nimi počítá při určení výše této dávky.

5.5 Zhodnocení daňového zatížení a příjmů z dávek SSP u všech typů rodin

Nyní by již mělo být možné potvrdit či vyvrátit druhou hypotézu mé práce. Přestože v textu výše jsem jako příkladovou rodinu uváděla pouze rodinu úplnou s dítětem do 6 let, v příloze č. 8 jsou uvedeny všechny vybrané typy rodin, s údaji čítajícími hrubé a čisté vyjádření jejich příjmů, daňové zatížení, příjmy z dávek SSP (testovaných), včetně jejich relativního podílu na hrubé mzdě a v neposlední řadě je zde údaj, označen jako „Příjem/ztráta z HM po započtení SSP“, který v procentuálním vyjádření udává, zda daná rodina, po započtení příjmů z dávek SSP, ze své hrubé mzdy určitá procenta ze SR ČR získává (kladný údaj) nebo naopak do SR ČR odvádí (záporný údaj). Pro přehlednost jsou všechny tyto údaje opět znázorněny na příkladu úplné rodiny s dítětem do 6 let v tabulce č. 5.4., navíc jsou zde podrobně vyčísleny jednotlivé dávky SSP, na něž má rodina nárok, tak jak to vyplývá z tab. č. 5.3.

Tab. č. 5.4: Kompletní údaje úplné rodiny s 1 dítětem do 6 let

Věk dítěte/dětí	ŽM rodiny		Příjem rodiny vyjádřen jako násobek ŽM				
	Rok	Výše ŽM	Rok	1,0 * ŽM	1,6 * ŽM	2,0 * ŽM	2,5 * ŽM
do 6 let	2006	9 810 Kč	2006	9 810 Kč	15 696 Kč	19 620 Kč	24 525 Kč
				10 461 Kč	17 417 Kč	23 310 Kč	30 247 Kč
		Daň.zatížení (DPFO + SaZpoj.)		6,22%	9,88%	15,83%	18,92%
		Příjem z dávek SSP		2 260 Kč	490 Kč	245 Kč	245 Kč
				(560+594+1106)			
		Relativní podíl dávek SSP na HM		21,60%	2,81%	1,05%	0,81%
		Příjem/ztráta z HM po započtení SSP		15,38%	-7,07%	-14,78%	-18,11%
	2007	7 080 Kč	2007	7 080 Kč	11 328 Kč	14 160 Kč	17 700 Kč
				7 780 Kč	13 249 Kč	16 201 Kč	20 794 Kč
		Daň.zatížení (DPFO + SaZpoj.)		9,00%	14,50%	12,60%	14,88%
		Příjem z dávek SSP		3 823 Kč	2 064 Kč	924 Kč	256 Kč
				(576+814+2433)	(496+385+1183)	(496+95+333)	
		Relativní podíl dávek SSP na HM		49,14%	15,58%	5,70%	1,23%
		Příjem/ztráta z HM po započtení SSP		40,14%	1,08%	-6,90%	-13,65%
	2008	7 080 Kč	2008	7 080 Kč	11 328 Kč	14 160 Kč	17 700 Kč
				7 074 Kč	12 461 Kč	15 165 Kč	19 211 Kč
		Daň.zatížení (DPFO + SaZpoj.)		-0,08%	9,09%	6,63%	7,87%
		Příjem z dávek SSP		4 733 Kč	2 978 Kč	1 865 Kč	453 Kč
				(500+744+3489)	(500+264+2215)	(500+1365)	
		Relativní podíl dávek SSP na HM		66,90%	23,90%	12,30%	2,36%
		Příjem/ztráta z HM po započtení SSP		66,98%	14,81%	5,67%	-5,51%

Věk dítěte/děti	ŽM rodiny		Příjem rodiny vyjádřen jako násobek ŽM				
	Rok	Výše ŽM	Rok	1,0 * ŽM	1,6 * ŽM	2,0 * ŽM	2,5 * ŽM
do 6 let	2006	7 080 Kč	2009	7 080 Kč	11 328 Kč	14 160 Kč	17 700 Kč
				6 955 Kč	12 150 Kč	14 910 Kč	18 886 Kč
	Daň.zatížení (DPFO + SaZpoj.)			-1,80%	6,77%	5,03%	6,28%
	Příjem z dávek SSP			5 653 Kč	3 898 Kč	2 791 Kč	1 729 Kč
				(550+738+4365)	(550+258+3091)	(550+2241)	(550+1179)
	Relativní podíl dávek SSP na HM			81,28%	32,09%	18,72%	9,15%
	Příjem/ztráta z HM po započtení SSP			83,07%	25,32%	13,69%	2,88%
	2010	7 080 Kč	2010	7 080 Kč	11 328 Kč	14 160 Kč	17 700 Kč
				6 868 Kč	12 046 Kč	14 823 Kč	18 801 Kč
	Daň.zatížení (DPFO + SaZpoj.)			-3,09%	5,96%	4,47%	5,86%
	Příjem z dávek SSP			6 094 Kč	4 339 Kč	3 226 Kč	1 814 Kč
				(500+744+4850)	(500+264+3576)	(500+2726)	
	Relativní podíl dávek SSP na HM			88,72%	36,02%	21,76%	9,65%
	Příjem/ztráta z HM po započtení SSP			91,81%	30,06%	17,29%	3,79%

Zdroj: Vlastní zpracování, 2010.

Tato kompletní tabulka zachycuje danou rodinu mezi zkoumanými léty, tedy v roce 2006 až 2010. Pro přehlednost jsou jednotlivá léta barevně odlišena, ke každému roku je pak přiřazen údaj o ŽM rodiny, čistý příjem rodiny, vyjádřen jako násobek ŽM rodiny (první řádek daného roku), jeho hrubé vyjádření (druhý řádek daného roku), dále pak daňové zatížení zohledňující jak DPFO, tak povinné odvody pojistného (třetí řádek), také příjem z dávek SSP, které se poskytují v závislosti na příjmech rodiny, včetně jejich procentuálního vyjádření na hrubé mzdě. V posledním řádku daného roku je pak vyjádřen procentuální rozdíl mezi tím, co daná rodina musí odvést ze své hrubé mzdy na povinných odvodech a procentuálním podílem, který ze své hrubé mzdy naopak získává na testovaných dávkách SSP.

Z tabulky je evidentní, že v roce 2006 ze své hrubé mzdy získá, po započtení povinných odvodů a dávek SSP, určitý podíl (15,38 %) pouze rodina dosahující svého příjmu odpovídající ŽM rodiny („čistý příjemce“), rodiny dosahující v tomto roce vyššího příjmu jsou „čistými plátcí“ do SR ČR, přičemž se částka, kterou musí ze své hrubé mzdy odvést se zvyšujícím se příjmem zvyšuje. V roce 2007 se k „čistým příjemcům“ řadí také tato rodina s výši svého příjmu čítající 1,6násobek ŽM rodiny, v roce 2008 se zde přiřadila rodina dosahující 2,0násobku ŽM rodiny. Rok 2009 a 2010 pak v mnou nadefinovaných příjmech této rodiny „čisté plátce“ nemá, všechny dané rodiny, s výši konkrétních příjmů, získávají ze své hrubé mzdy určité procento, což znamená, že povinné odvody jsou nižší než příjmy z dávek SSP. Tato rodina v roce 2010, s příjmem totožným s jejím ŽM, dokonce ze své hrubé mzdy získává celkem 91,81%, což je zapříčiněno zejména tím, že tato rodina jednak neodvádí DPFO, naopak na této dani, zásluhou daňového bonusu na dítě, určitou částku ze své hrubé mzdy získává (daňové zatížení je záporné), a jednak tato rodina získává poměrně vysokou částku na dávkách SSP, což je dle mého názoru vzhledem k výši příjmů dané rodiny oprávněné, přestože v porovnání např. s rokem 2007 tato rodina, při stejné výši čisté mzdy, ze své hrubé mzdy v procentuálním vyjádření nezískala ani polovinu částky roku 2010.

Nyní k druhé hypotéze mé práce, konkrétně k její první části, která je nadefinována takto: „Vybraným typům rodin od roku 2006 klesá jejich daňové zatížení“. S ohledem na přílohu č. 9 je objasnění této části hypotézy následující. V případě úplné rodiny s 1 dítětem, bez ohledu na věk dítěte, daňové zatížení této rodiny roste mezi léty 2006 a 2007 v situaci, kdy rodina dosahuje 1,0násobku a 1,6násobku ŽM, což je zřejmé z grafu č. 1, jež je součástí přílohy č. 9. Hodnoty v grafu jsou vždy zobrazeny u rodiny s dítětem do 6 let při různých výších příjmů. V ostatních letech u všech příjmových kategorií úplné rodiny s 1 dítětem daňové zatížení klesá, viz zmíněný graf, ze kterého je taktéž evidentní, že zatímco výrazně nižší je zatížení při příjmu rodiny odpovídající ŽM rodiny, při příjmech vyjádřených jako ostatní násobky ŽM rodiny nejsou již odlišnosti daňového zatížení u rodiny s 1 dítětem tak výrazné. Znamená to tedy, že rodina s 1 dítětem, vydávající 1,6 nebo 2,0 nebo 2,5násobek svého ŽM zaplatí na povinných odvodech téměř „stejnou“ procentuální částku ze své hrubé mzdy, paradoxně, od roku 2007, odvádí vyšší procentuální částku ze své HM úplná rodina s 1 dítětem vydávající 1,6násobek ŽM v porovnání se stejnou rodinou dosahující svého příjmu ve výši 2,0násobku ŽM rodiny.

Shodná je také situace u úplné rodiny se dvěma dětmi, viz příloha č. 9, graf č. 3, kdy je viditelný nárůst daňového zatížení rovněž pouze mezi léty 2006 a 2007, při příjmech rodiny odpovídajících jejímu ŽM. Ve všech ostatních případech u této rodiny daňové zatížení klesá. Také v tomto grafu jsou hodnoty zobrazeny vždy u rodiny s nejmladšími dětmi v rodině, tedy se dvěma dětmi do 6 let při různých výších příjmů rodiny. V tomto případě jsou patrné výraznější odlišnosti zatížení při příjmech vyjádřených jako 1,0 a 2,5násobek ŽM rodiny. Podobné mají v tomto případě daňové zatížení ty rodiny se dvěma dětmi, jež vydávají 1,6 a 2,0násobek svého ŽM. Záporné je daňové zatížení, v případě úplné rodiny s 1 i 2 dětmi, pouze při příjmech rodiny odpovídajících částce ŽM rodiny, a to až od roku 2008.

V případě neúplné rodiny daňové zatížení klesá vždy, tedy jak mezi léty 2006 a 2007, tak mezi léty 2007 a 2008, i mezi léty 2008 a 2009 a rovněž mezi léty 2009 a 2010, a to u všech nadefinovaných příjmů úplné rodiny, která žije jak s jedním, tak se dvěma dětmi, což je možné vidět v grafech č. 2 a 4, jež jsou znázorněny v příloze č. 9. V případě neúplné rodiny s 1 dítětem z grafu č. 2 vyplývá, že strmý pokles jejího daňového zatížení nastal mezi léty 2006 až 2008, po roce 2008 už je pokles mírnější. Rovněž je zřejmá výraznější odlišnost zatížení při příjmech odpovídajících ŽM této rodiny, zatímco při příjmech vyjádřených jako ostatní násobky ŽM rodiny je již odlišnost méně patrná. Zajímavým poznatkem je také to, že zatížení rodiny, při příjmech odpovídajících 1,6 a 2,0násobku ŽM rodiny, narůstá téměř rovnoměrně s ohledem na věk dítěte, přičemž tento rovnoměrný nárůst pokračuje také při příjmech rodiny vyjádřených jako 2,5násobek ŽM rodiny, ale pouze v letech 2006 a 2007, počínaje

rokem 2008 je nárůst zatížení výraznější. Naproti tomu u neúplné rodiny se dvěma dětmi lze výraznější odlišnost zatížení vyzorovat pouze u příjmů této rodiny odpovídající částce jejího ŽM, u ostatních vyšších příjmů lze sledovat spíše rovnoměrný vývoj.

Potvrdit první část mé druhé hypotézy mohu tedy jen částečně, přestože potvrzená část tvoří převážnou většinu, protože s výjimkou situace mezi léty 2006 a 2007, a to u úplné rodiny s jedním i dvěma dětmi, dosahující příjmu ve výši 1,0 a 1,6násobku ŽM rodiny, skutečně daňové zatížení u mnou nadefinovaných rodin klesá. Nutné je také přihlédnout k faktu, že mnou vyjádřené příjmy úplných rodin v případech 1,0 a 1,6násobku ŽM rodiny nejsou nadefinovány jako příjmy z výdělečné činnosti dvou pracujících osob, popř. jsou situace, kdy příjem druhého člena rodiny je nulový (viz výše), a rovněž je nutné zohlednit změnu konstrukce a snížení částek ŽM, jež se stalo účinným počínaje rokem 2007. Je zřejmé, že mnou vyjádřené čisté příjmy rodin, jako násobky ŽM, na tuto situaci reflektují. Zdůrazňuji rovněž fakt, že všem typům mnou nadefinovaných rodin zásluhou této změny ŽM mezi léty 2006 a 2007 poklesly jejich čisté příjmy, neboť se odvíjejí od částek ŽM rodiny. Všechny tyto skutečnosti mohou být možným vysvětlením nárůstu daňového zatížení u výše zmíněných rodin, a proto myslím, že je možné vyvodit dílčí závěr, že první část mé druhé hypotézy lze potvrdit. Přestože je evidentní pozadí nárůstu daňového zatížení u zmíněných rodin, je zřejmé, že nejenže těmto rodinám mezi léty 2006 a 2007 poklesly jejich čisté příjmy, ale navíc musí z těchto snížených příjmů odvádět relativně vyšší povinné odvody.

Zbývá objasnit druhou část mé druhé hypotézy, která se váže k testovaným dávkám systému SSP. Tato část konkrétně říká, že „Vybraným typům rodin se od roku 2006 zvyšují jejich příjmy z dávek SSP“. Také toto potvrzení či vyvrácení se odvíjí od tabulky, která je zobrazena v příloze č. 8, v níž jsou mj. zachyceny celkové příjmy z dávek SSP pro jednotlivé typy rodin. Logickým předpokladem je, že se zvyšujícími se příjmy rodin, příjmy z dávek SSP rodinám klesají. Na základě tabulky v příloze č. 8 lze však tento předpoklad negovat, a to v případě roku 2006, kdy všechny typy nadefinovaných rodin při příjmech vyjádřených jako 2,0 a 2,5násobek ŽM rodiny mají příjem z dávek SSP v absolutní hodnotě totožný. Naproti tomu v relativním vyjádření je patrné, že vyšší částku na dávkách SSP ze své hrubé mzdy získává rodina s nižším příjmem, tudíž, vztaženo k procentuálnímu vyjádření dávek SSP na hrubé mzdě, lze potvrdit, že všechny typy „mých“ rodin získávají na dávkách SSP se zvyšujícím se příjmem méně.

Graficky je u jednotlivých rodin procentuální vyjádření celkových příjmů z dávek SSP na jejich hrubé mzdě zachyceno v příloze č. 10, v grafech č. 1, 2, 3 a 4. Z těchto grafů je evi-

dentní rostoucí nárůst příjmů z dávek SSP ve sledovaných letech, přičemž lze vypožorovat narůstající trend příjmových křivek dávek SSP, a to bez ohledu na to, zda se jedná o rodinu úplnou či neúplnou nebo s jedním či dvěma dětmi. Je vidět, že ve výrazně vyšším procentuálním pásmu se pohybují ty rodiny, jejichž čisté příjmy odpovídají částce ŽM dané rodiny, přičemž vždy vyšší podíl na své hrubé mzdě získávají na dávkách SSP rodiny se dvěma dětmi v porovnání se stejným typem rodiny s jedním dítětem. Za zmínku stojí také skutečnost, že pouze příjem z dávek SSP u úplné rodiny s jedním dítětem nepřekročil ve sledovaných letech hranici 100 %, u všech ostatních typů rodin, jejichž příjmy odpovídají částce ŽM rodiny je tato hranice pokořena, a to počínaje rokem 2009, v případě neúplné rodiny se dvěma dětmi dokonce již od roku 2008. Znamená to tedy, že tyto rodiny od daného roku získávají na dávkách SSP více, než činí jejich příjem z hrubé mzdy.

Druhou část mé druhé hypotézy je tedy možno potvrdit. Vybraným typům rodin se skutečně od roku 2006 zvyšují jejich příjmy z dávek systému SSP.

Na závěr jsem se rozhodla spojit obě části mé druhé hypotézy a zjistit, zda jsou dané rodiny, s ohledem na povinné platby, které musí ze své hrubé mzdy odvádět, a rovněž se zohledněním příjmů z dávek SSP, „čistými příjemci“ či „čistými plátcí“ vzhledem ke SR ČR. Jinými slovy popíši to, kdy a jaké konkrétní rodiny přidávají nebo odčerpávají finanční prostředky do/ze SR ČR. S ohledem na 3. kapitolu mé práce vlastně nyní naznačím, které z nadefinovaných rodin teoreticky přispívají ke zvýšení schodku SR ČR, a které naopak nikoliv. Také tento procentuální údaj je součástí tabulky v příloze č. 8 pod označením „Příjem/ztráta z HM po započtení SSP“. Kladné vyjádření tohoto čísla znamená, že daná rodina je „čistým příjemcem“ ze SR ČR, tedy získává ze své hrubé mzdy více, než odvede, a záporný údaj naznačuje, že rodina je „čistý plátec“, tedy ze své hrubé mzdy odvádí více, než získává na dávkách SSP.

Rovněž tyto údaje jsou znázorněny také graficky, konkrétně v příloze č. 11, v grafech č. 1, 2, 3 a 4. Opět je zde patrný podobný narůstající trend u všech vyjádřených křivek a ve všech sledovaných letech, bez ohledu na typ rodiny. Také zde je vidět, výrazná mezera mezi rodinami, jejichž čisté příjmy odpovídají částce ŽM dané rodiny, oproti rodinám s ostatními příjmy. I v tomto případě získávají ze své hrubé mzdy více rodiny se dvěma dětmi v porovnání se stejným typem rodin s jedním dítětem. Rovněž je zřejmé, že všechny typy „mých“ rodin, při příjmu odpovídajícím 1,0násobku ŽM rodiny, získávají v poměru ke své hrubé mzdě více než polovinu, oproti rodinám majícím své příjmy ve výši 1,6násobku ŽM.

Také v těchto grafech je patrný narůstající trend mezi sledovanými léty. Lze tedy vydedukovat, že vybrané rodiny od roku 2006 zaznamenávají narůstající podporu ze strany státu, což je v mém případě vysvětleno tím, že klesá jejich daňové zatížení a zvyšují se jejich příjmy z dávek SSP. Vztaheno ke schodku SR ČR by se tedy dalo napsat, že jej tyto rodiny prohlubují, neboť do něj každoročně odvádějí méně, a naproti tomu z něj každoročně získávají více. Toto tvrzení však neplatí bez výhrady, neboť, jak si lze povšimnout na zmíněných grafech, všechny „mé“ rodiny nejsou „čistými příjemci“ ze SR ČR, lze v nich nalézt také rodiny se zápornými údaji, pouze však do konce roku 2008. Jediným „čistým příjemcem“ bez výjimky, tedy ve všech sledovaných letech, jsou v mém případě rodiny, jejichž příjmy odpovídají jejich ŽM, což je dle mého názoru, vzhledem k „nizkým“ částkám ŽM, oprávněné. „Čistými příjemci“ jsou dále také všechny typy „mých“ rodin, a to počínaje rokem 2009, s výjimkou rodin v nichž je jedno nebo dvě děti ve věku 15-26 let, nebo dvě děti v kombinaci jejich věku 6-15 a 15-26 let. Lze tedy říci, že od roku 2009 všechny rodiny s dětmi (s výjimkou uvedených), s příjmem do 2,5násobku ŽM rodiny (předpokládám, že také rodiny s počtem dětí vyšším než dvě), ze SR ČR více získávají než do něj odvádějí. Vyjádřím-li „čisté příjemce“ procentuálně, znamená to, že mezi léty 2006 až 2010 je mezi mnou vybranými rodinami asi 68 % rodin čistými příjemci. V letech 2009 a 2010 je pak mezi „mými“ rodinami značně více čistých příjemců, cca 97 %, což znamená, že zhruba pouze 3 % mých rodin v letech 2009 a 2010 přispívá do SR ČR vyšší částkou, než z něj získává.

V návaznosti na schodek SR ČR zde může být spatřen negativní dopad. Nyní se pokusím vybraný vzorek rodin zobecnit. Ze Statistické ročenky ČR z roku 2009⁶³ vyplývá, že v roce 2008 přibližně 29 % domácností získávalo své čisté příjmy vyjádřené v intervalu od 1,0 do 2,5násobku ŽM. Na základě údajů ze SLBD z roku 2001⁶⁴ je pak zřejmé, že procentuální zastoupení úplných a neúplných rodin s 1 a 2 dětmi na celkovém počtu rodin v ČR činí cca 49 %. Porovnám-li tyto dva údaje, výsledné procentuální zastoupení úplných i neúplných rodin s 1 nebo 2 dětmi, jejichž čisté příjmy spadají do intervalu od 1,0 do 2,5násobku ŽM, získám asi 14 %. Teoreticky se tedy mnou vybrané rodiny na celkovém počtu všech rodin v ČR podílejí 14 %. Zobecněním pak dojdou k závěru, že mezi léty 2006 až 2010 necelých 5 % všech nadefinovaných rodin v ČR bylo „čistými příjemci“ ze SR ČR. V letech 2009 a 2010 už se tato částka zvýšila na necelých 7 %. Troufám si napsat, že tato relativní částka není „výrazná“, a tudíž lze tvrdit, že úplné i neúplné rodiny s 1 a 2 dětmi, jejichž příjmy se pohybují ve stanoveném intervalu násobků ŽM těchto rodin, se na schodku SR ČR výrazně nepodílí.

⁶³ Statistická ročenka ČR, Hospodaření domácnosti podle vztahu čistého příjmu k životnímu minimu v roce 2008, dostupné na World Wide Web: [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/DD0030C6BE/\\$File/0001090903.xls](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/DD0030C6BE/$File/0001090903.xls), 2010.

⁶⁴ SLBD z roku 2001, dostupný na World Wide Web: <http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/p/41n2-02,2010>.

6 ZÁVĚR

Podle zprávy Evropské komise z června 2007 patří ČR k zemím s nejrizikovějším výhledem veřejných financí. Tato situace je především odrazem skutečnosti, že SR ČR vykazuje od roku 1997 schodek, jež se s mírnými výkyvy neustále prohlubuje. V mé práci jsem se zaměřila na to, zda tento schodek ovlivňují veřejné výdaje, které jsou vypláceny v rámci podpory rodin s dětmi a také na to, jak jsou vlastně české rodiny s dětmi ze strany státu finančně podporovány, přičemž časové vymezení mé práce začíná rokem 2006.

Finanční podpora rodin s dětmi se v ČR odehrává ve dvou hlavních oblastech, v oblasti daňových opatření a v oblasti sociální, která je reprezentována zejména dávkami systému SSP. Obě tyto oblasti prošly od roku 2006 určitými změnami, nejvýraznější změnou pak bylo přijetí reformy veřejných financí, jež se stala účinnou dnem 1.1.2008. Tuto, a všechny další změny v těchto oblastech od roku 2006 zachycuje 2. a 3. kapitola práce, na jejichž základě lze vyvodit, že zatímco daňová zvýhodnění pro rodiny s dětmi byla reformním krokem z roku 2008 posílena, většina dávek systému SSP byla naopak snížena nebo odebrána.

Ve 4. kapitole práce jsem se zabývala otázkou, jak dané změny v daňové a sociální oblasti dopadly na SR ČR. Cílem této kapitoly bylo analyzovat, zda veřejné výdaje směřující na podporu rodin s dětmi prohlubují schodek SR ČR, což odráží také první hypotéza mé práce. Pro zkoumání závislosti mezi schodkem SR ČR a veřejnými výdaji pro rodiny s dětmi jsem si nejprve stanovila hypotetický model, v němž jsou konkrétní příjmy (DPFO a pojistné na SZ) určeny konkrétním výdajům (výdajům na dávky SSP), čímž jsem chtěla zodpovědět otázku soběstačnosti určených příjmů a výdajů souvisejících s podporou rodin s dětmi. Ze zkoumání této soběstačnosti jsem vyvodila tento závěr. V absolutním vyjádření lze konstatovat, že v letech 2006, 2007, 2008 i 2009 by mnou vybrané příjmy pokryly nejen výdaje na stěžejní část podpory rodin s dětmi – systém SSP, ale také výdaje na celý systém sociálních dávek. Dále jsem zkoumala změny vždy mezi dvěma léty. Z porovnání let 2006 a 2007, rovněž let 2007 a 2008, a také let 2008 a 2009 je evidentní, že přestože se kategorie celkových příjmů a výdajů SR ČR a mnou určených příjmů a výdajů SR ČR vyvíjely různě, lze tvrdit, že systém SSP je v mém modelu soběstačný, a to jak v relativním vyjádření, které z důvodu protichůdného vývoje zkoumaných veličin bylo vyčísleno pouze mezi léty 2006 a 2007, tak především v absolutním vyčíslení změn mezi danými léty. Jedinou výjimku přineslo porovnání let 2008 a 2009, kdy otázku soběstačnosti systému SSP nelze potvrdit, neboť zatímco v roce 2009 vybrané příjmy, oproti roku 2008, relativně poklesly více než o polovinu, výdaje na dávky systému SSP se relativně snížily pouze nepatrně.

Dalším nástrojem testování závislosti mezi schodkem SR ČR a veřejnými výdaji pro rodiny s dětmi byly statistické metody testování závislosti, a sice regresní analýza a asociační tabulka. Pro statistické testování jsem si však z důvodu vyšší vypovídací schopnosti zvolila delší časový interval, počínaje již rokem 1997. Z regresní analýzy vyplynulo, že ve sledovaných letech 1997 až 2009 výdaje na dávky SSP neovlivňují výši schodku SR ČR. Toto zjištění potvrdila také asociační tabulka, jejíž závěr říká, že s 95 % pravděpodobností výše výdajů na dávky SSP neovlivňuje výši schodku SR ČR, jsou to znaky nezávislé.

Pátá kapitola práce analyzuje finanční podporu rodin v ČR z pohledu vybraných typů rodin. Tyto rodiny jsem si nadefinovala jako nízkopříjmové, zejména z toho důvodu, aby měly nárok na dávky systému SSP, u nichž se výše příjmů zkoumá. Čisté příjmy vybraných rodin jsem si stanovila jako násobky ŽM dané rodiny, konkrétně jako částku odpovídající ŽM dané rodiny, dále jako 1,6násobek ŽM dané rodiny a také jako 2,0násobek a 2,5násobek ŽM rodiny. Z hlediska složení jsem si vybrala rodiny úplné i neúplné, které vychovávají jedno nebo dvě děti, ve věkových kategoriích dětí do 6 let, od 6 do 15 let a od 15 do 26 let. V případě dvou dětí byly zvoleny všechny možné kombinace těchto věkových kategorií. Pro tuto kapitulu jsem si nadefinovala druhou hypotézu mé práce, která se váže k daňovému zatížení mnou vybraných rodin a k jejich příjmům z dávek SSP, přičemž jsem se zabývala pouze dávkami testovanými. Tato kapitola mou druhou hypotézu potvrdila, přestože ne bez výhrad, protože od roku 2006 skutečně daňové zatížení u mnou nadefinovaných rodin klesá (výhradou jsou určité výjimky úplných rodin, což lze vysvětlit zvoleným nadefinováním hrubého vyjádření jejich příjmů), a příjmy z dávek systému SSP těmto rodinám skutečně od roku 2006 rostou. Vztaženo ke schodku SR ČR lze napsat, že vybrané rodiny od roku 2006 zaznamenávají narůstající podporu ze strany státu, což je v mém případě vysvětleno tím, že klesá jejich daňové zatížení a zvyšují se jejich příjmy z dávek SSP. Tyto rodiny tedy schodek SR ČR prohlubují, neboť do něj každoročně odvádějí méně, a naproti tomu z něj každoročně získávají více. V procentuálním vyjádření jsou mnou vybrané rodiny mezi léty 2006 až 2010 asi z 68 % „čistými příjemci“ ze SR ČR (získávají z něj více, než odvádějí), přičemž v letech 2009 a 2010 je pak mezi „mými“ rodinami již těchto čistých příjemců cca 97 %, což znamená, že zhruba pouze 3 % „mých“ rodin v letech 2009 a 2010 přispívá do SR ČR vyšší částkou, než z něj získává.

Nakonec jsem porovnáním čtvrté a páté kapitoly dospěla k závěru, že zatímco zjištění čtvrté kapitoly znělo, že schodek SR ČR a výdaje na dávky SSP jsou znaky nezávislé, pátá kapitola toto tvrzení doplnila, neboť pomocí ní jsem došla k závěru, že ve sledovaných letech téměř 70 % vybraných rodin získává ze SR ČR více, než do něj odvádí. Samotné dávky SSP tedy schodek SR ČR neprohlubují, ale celková podpora rodin s dětmi, reprezentována mými vybranými rodinami, již ano. Otázkou však zůstává, zda je vybraný vzorek mých rodin statisticky významný.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní:

1. BŘESKÁ N., BURDOVÁ E., VRÁNOVÁ L. *Státní sociální podpora podle právního stavu k 1.7.2005, 10. aktualizované a doplněné vydání*. Olomouc: ANAG, spol. s r.o., 2005. 215 s. ISBN 80-7263-288-4.
2. BŘESKÁ N., BURDOVÁ E., VRÁNOVÁ L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady k 1.5.2007, 11. aktualizované a doplněné vydání*. Olomouc: ANAG, spol. s r.o., 2007. 207 s. ISBN 978-80-7263-402-6.
3. BŘESKÁ N., BURDOVÁ E., VRÁNOVÁ L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady, 12. aktualizované a doplněné vydání*. Olomouc: ANAG, spol. s r.o., 2008. 223 s. ISBN 978-80-7263-467-5.
4. DLOUHÝ, J., *Vzájemné vazby systému daní a dávek v ČR*, Praha: Socioklub, 1997. 255 s. ISBN 80-902-260-6.
5. DOBEŠOVÁ K., *Daňové tabulky a změny ve zdaňování příjmů ze závislé činnosti a z funkčních požitků v roce 2008, 1. vydání*. Praha: Pragoeduca, 2007. 215 s. ISBN 978-80-7310-030-8.
6. DOBEŠOVÁ K., *Daňové tabulky a změny ve zdaňování příjmů ze závislé činnosti a z funkčních požitků v roce 2009, 1. vydání*. Praha: Pragoeduca, 2009. 203 s. ISBN 978-80-7310-034-6.
7. FACHINELLI H., *Materiál Sociální politika a sociální zabezpečení, aktualizovaná verze-leden 2007*. Ostrava 2003. Dostupný v IIS VŠB-TUO, Ekonomické fakulty.
8. HALÁSKOVÁ, R. *Systémy sociálního zabezpečení*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě - Filozofická fakulta, 2005. 140 s. ISBN 80-7368-115-3.
9. KREBS, V. a kol. *Sociální politika, 3. přepracované vydání*. Praha: ASPI, a. s., 2005. 504 s. ISBN 80-7357-050-5.
10. MUNKOVÁ, G. a kol. *Sociální politika v evropských zemích*, Praha: Karolinum, 2004.

11. RYLOVÁ, Z., TUNKROVÁ, Z., ŠULC, I., KRŮČEK, Z. *Daňové zákony 2008 s komentářem změn*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. 1. vydání. 185 s., ISBN: 978-80-251-1863-8.
12. RYLOVÁ, Z., TUNKROVÁ, Z., ŠULC, I., KRŮČEK, Z. *Daňové zákony 2009 s komentářem změn*. Brno: Computer Press, a.s., 2008. 1. vydání. 191 s., ISBN: 978-80-251-2366-9.
13. ŠIROKÝ, J. a kol. *Daňové teorie s praktickou aplikací*. Praha: C. H. Beck, 2008. 2. vydání. 301 s., ISBN: 978-80-7400-005-8.
14. ODDĚLENÍ MAKROEKONOMICKÝCH ANALÝZ A PROGNÓZ, sociálněekonomické oddělení. *Analýza dopadů reformy veřejných financí stran ODS, KDU-ČSL, SZ*. Praha 5: Libertas, a.s., sondy – 2007. 102 s. ISBN 80-86846-19-9.

Legislativa:

1. Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu, ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.
4. Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.
5. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.
6. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.
8. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
9. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.
10. Zákon č. 261/2006 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů.

Internetové zdroje:

[1] *Demografie - Populace* [on-line]. 2009 [cit. 20.06.2009]. Dostupné na World Wide Web: http://www.demografie.info/?cz_odemografii.

[2] *WIKIPEDIE Otevřená encyklopedie* [on-line]. 2009 [cit. 21.06.2009]. Dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Populace>.

- [3] *Národní koncepce rodinné politiky (2005)* [on-line]. 2009. [cit. 25.06.2009]. Dostupné na World Wide Web: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf.
- [4] *Český statistický úřad* [on-line]. 2009 [cit. 29.6.2009]. Dostupné na World Wide Web: <http://www.czso.cz/>.
- [5] *Akční plán na podporu rodin s dětmi pro období 2006 - 2009* [on-line]. 2009 [cit. 1.8. 2009]. Dostupné na World Wide Web: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2991/Akcni_plan.pdf
- [6] *MPSV ČR* [on-line]. 2009 [cit. 3.8. 2009]., dostupné na World Wide Web: <http://www.mpsv.cz>.
- [5] *Právní rádce* [on-line]. 2009 [cit. 10.8. 2009]. Dostupné na World Wide Web: http://pravniradce.ihned.cz/c4-10077840-15685750-F00000_d-danove-zvyhodneni-na-vyzivovane-dite-zijici-s-poplatnikem-v-domacnosti.
- [6] *Integrovaný portál MPSV – Státní sociální podpora* [on-line]. 2009 [cit. 17.11.2009]. Dostupné na World Wide Web: <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane>.
- [7] *Výpočet čisté mzdy* [on-line]. 2010 [cit. 2.2.2010]. Dostupné na World Wide Web: <http://www.vydaje.cz/kalkulacky/cistamzda.aspx>.
- [8] *Ministerstvo financí ČR – Závěrečné účty let 2006, 2007, 2008 a 2009* [on-line]. 2010 [cit. únor, březen 2010]. Dostupné na World Wide Web: <http://www.mfcr.cz>.
- [9] *Základní informace o rodinách a domácnostech v ČR získané ze SLBD 2001* [on-line]. 2010 [cit. 10.4 2010]. dostupné na World Wide Web: [http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/t/D8003EC54A/\\$File/strana_01.xls](http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/t/D8003EC54A/$File/strana_01.xls).
- [10] *Statistická ročenka České republiky* [on-line]. 2010 [cit. 10.4 2010]. dostupné na World Wide Web: [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/DD0030C6BE/\\$File/0001090903.xls](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/DD0030C6BE/$File/0001090903.xls).

SEZNAM ZKRATEK A SYMBOLŮ

ČSÚ	Český statistický úřad
DPFO	daň z příjmu fyzických osob
DPH	daň z přidané hodnoty
DPP	dávky pěstounské péče
EM	existenční minimum
EU	Evropská unie
FO	fyzická osoba
HM	hrubá mzda
MFČR	Ministerstvo financí ČR
MPSV ČR	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
MŠ	mateřská škola
ODÚDP	osoba dobrovolně účastná důchodového pojištění
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
PnB	příspěvek na bydlení
PPM	peněžitá pomoc v mateřství
RP	rodičovský příspěvek
RPR	rozhodný příjem rodiny
SLBD	sčítání lidí, bytů a domů
SP	sociální příplatek
SPO	společné posuzované osoby
SR	státní rozpočet
SSP	Státní sociální podpora
SŠ	střední škola
SVČ	samostatně výdělečná činnost
SZ	Sociální zabezpečení
VŠ	vysoká škola
VZ	vyměřovací základ
ZŠ	základní škola
ŽM	životní minimum
ŽMD	životní minimum dítěte
ŽMnD	životní minimum na domácnost
ŽMnOP	životní minimum na osobní potřeby
ŽMR	životní minimum rodiny

PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně ke své vnitřní potřebě diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3),
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona,
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 26. dubna 2010

.....
Jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

Plavecká 1
Ostrava-Hrabůvka
700 30

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1:** Konstrukce a výše životního minima
- Příloha č. 2:** Zrušené dávky SSP
- Příloha č. 3:** Změny koeficientů u přídatku na dítě a doba jejich platnosti
- Příloha č. 4:** Skutečnosti, na jejichž základě se násobí částky ŽM při stanovení výše sociálního příplatku, výše koeficientů a jejich změny
- Příloha č. 5:** Výše normativních nákladů v letech 2007 až 2010
- Příloha č. 6:** Výše koeficientů a jejich změny u příspěvku na úhradu potřeb dítěte
- Příloha č. 7:** Odměna pěstouna
- Příloha č. 8:** Údaje vybraných typů rodin
- Příloha č. 9:** Grafické znázornění daňového zatížení vybraných typů rodin
- Příloha č.10:** Grafické znázornění příjmů z dávek SSP u vybraných typů rodin
- Příloha č. 11:** Grafické znázornění rozdílu příjmů z dávek SSP a daňového zatížení u vybraných typů rodin